

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Pastorační péče o rodiče s předškolními dětmi v Praze

Bc. Karolína Surovcová

Katedra: Praktická teologie
Vedoucí práce: Mgr. Ondřej Macek, Ph.D.
Studijní program: Teologie (N6141)
Studijní obor: Komunitní krizová a pastorační práce – Diakonika

Praha 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Pastorační péče o rodiče s předškolními dětmi v Praze napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Praze dne 17.6.2022

.....

Bc. Karolína Surovcová

Bibliografická citace

SUROVCOVÁ, Karolína. Pastorační péče o rodiče s předškolními dětmi v Praze. Praha, 2022, 103s. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta, Katedra Praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Ondřej Macek, Ph.D.

Anotace

Diplomová práce se zabývá tématem pastorační péče o rodiče s předškolními dětmi v Praze. Teoretická část práce definuje pojetí rodiny empirickými vědami a v pojetí křesťanském. Práce představuje církevní dokumenty o rodině Amoris Laetitia a Familiaris Consortio. Diplomová práce dále obsahuje dílčí témata, která vytváří komplexní představu o rodinách a křesťanské výchově dětí ve spolupráci s církvemi. Dále vymezuje pojmy spojené s pastorační péčí – pastore, pastorační pracovník a jeho činnost. Diplomová práce popisuje vybrané pražské církve, jejich vznik, vyznávané hodnoty a nabídku jejich volnočasových aktivit. Hlavním cílem práce je porozumění činnosti pastoračních pracovníků ve vztahu k rodičům s předškolními dětmi z hlediska církevních rozdílů. K naplnění cíle práce používá kvalitativní výzkumnou metodologii formou polostrukturovaného rozhovoru, který umožňuje vnímat činnost pastoračních pracovníků jejich očima.

Klíčová slova

pastore, pastorační pracovník, církev, rodiče, rodina, předškolní děti, péče

Summary

This diploma thesis talks about pastoral care of parents and their pre-school children in Prague. Theoretical part defines a term family using empirical sciences and Christians' point of view. This thesis introduces two documents that further elaborates the concept and purpose of a family: Amoris Laetitia and Familiaris Consortio. This study also describes topics regarding families and Christian education of their children in cooperation with church. It defines terms like pastoral care, pastoral worker and his/her duties. This diploma thesis also talks about different Prague churches, their origin, their professed values, and about what do they offer regarding free time activities. The main goal of the thesis is to understand the activities of pastoral workers in relation to parents with their kids from the perspective of different religion they believe in. To fulfill the goal of the thesis a qualitative research methodology in the form of a semi-structured interview is used. This helps to perceive the activities of pastoral workers through their eyes.

Keywords

pastoral care, pastoral worker, church, parents, family, preschool children, care

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. Ondřeji Mackovi, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnoval. Dále bych chtěla poděkovat PhDr. Martě Kolářové za cenné připomínky a rady při spolupráci na výzkumné části diplomové práce. Poděkování též patří všem účastníkům výzkumu, kteří ochotně a přátelsky poskytli obohacující informace pro vytvoření diplomové práce.

Obsah

Úvod	11
1. Pastorační péče o rodiny s dětmi	13
1.1 Pojetí současné rodiny empirickými vědami	13
1.2 Křesťanské pojetí rodiny	16
1.2.1 Biblická rodina	17
1.2.2 Pojetí rodiny v dokumentu Amoris Laetitia	19
1.2.3 Pojetí rodiny v dokumentu Familiaris Consortio	21
1.3 Výchova dětí v křesťanském prostředí	22
1.3.1 Výchova podle Dona Bosca	23
1.3.2 Křesťanská Schönstattska pedagogika	24
1.3.3 Co je smyslem křesťanské rodiny	26
1.4 Pastorační péče rodin	31
1.4.1 Pastorační péče a její cíle.....	31
1.4.2 Pastorační pracovník a jeho činnost	33
1.4.3 Pastorační péče o rodiče s dětmi.....	36
2. Vybrané pražské církve a jejich činnosti	39
2.1 Církev bratrská	39
2.1.1 Církev bratrská Vinohrady	41
2.2 Římskokatolická církev	43
2.2.1 Římskokatolická církev Chodov	46
2.3 Českobratrská církev evangelická	48
2.3.1 Českobratrská církev evangelická Braník	51
2.4 Církev československá husitská	54
2.4.1 Husův sbor Vršovice	57
3. Výzkum	59
3.1 Výzkumné téma (VT) a výzkumné otázky (VO)	59
3.2 Vymezení cíle práce	60
3.3 Metodologie.....	60
3.3.1 Volba metody výzkumu a technika sběru dat.....	60
3.3.2 Výběr zkoumaného prostředí.....	63
3.3.3 Výzkumný přínos	64
3.3.4 Rizika při zpracování výzkumu	64
3.3.5 Etika výzkumu	65
4 Analýza výzkumu	67
4.1 Rozhovor Církev bratrská Vinohrady.....	67
4.2 Rozhovor Římskokatolická církev Chodov.....	73
4.3 Rozhovor Evangelická církev Braník.....	77
4.4 Rozhovor Církev československá husitská Vršovice	79
4.5 Shrnutí výzkumu	83
Závěr.....	93

Seznam literatury.....	95
Monografie	95
Elektronické zdroje.....	98
Přílohy	101
Příloha č. 1: Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů.....	101
Příloha č. 2: Připravené otázky do polostrukturovaného rozhovoru	103

Úvod

**„Nechte děti přicházet ke mně, nebraňte jim,
neboť takovým patří království Boží.“**

Marek 10,14

Předmětem diplomové práce je objasnění pojetí pastorační péče o rodiče s předškolními dětmi na území města Prahy. Jednotlivé církve, které tuto pastorační péči poskytují, byly pro tuto diplomovou práci vybrány na základě osobní motivace a údajů z Českého statistického úřadu. Tato osobní motivace vychází z faktu, že kolem nás jsou rodiny, které touží patřit do společenství a trávit smysluplně volný čas se svými dětmi. V současné době je v Praze značné množství aktivit pro rodiče s dětmi, avšak čím dál méně rodičů tuší, že takové aktivity probíhají i v církevním prostředí. Rodiče s dětmi chtějí trávit svůj volný čas na místech s lidmi, kteří jim jsou blízcí a cítí se s nimi dobře. Záměrem této práce je popsat a objasnit, jak jednotlivé církve v Praze fungují, a jací pracovníci nebo lidé by se mohli o ně a děti starat. Práce se zaměřuje především na to, jak je pastorační péče poskytována pro rodiče a předškolní děti z pohledu pastoračních pracovníků, kteří vedou setkávání a volnočasové aktivity.

Cílem práce tedy je porozumět činnosti pastoračních pracovníků ve vztahu k rodičům s předškolními dětmi z hlediska církevních rozdílností.

S ohledem na zvolený cíl diplomové práce budeme postupovat v objasňování klíčových pojmů ve dvou kapitolách. V první kapitole popíšeme rodinu v pojetí empirických věd a křesťanství. Objasníme její zakotvení v církevních dokumentech *Amoris Laetitia* a *Familiaris Consortio*. Dále se budeme věnovat tématice křesťanské výchovy dětí podle myšlenek Dona Bosca a Josefa Kentenicha. V závěru první kapitoly definujeme pojmy pastorační péče, pastorační pracovník a jeho činnost, pastorační péče a cíle.

Ve druhé kapitole si představíme vybrané pražské církve a popíšeme jejich vznik, funkci, hodnoty a zásady. V další části druhé kapitoly se budeme věnovat již konkrétním církvím na území města Prahy, a to Církvi bratrské na Vinohradech, Římskokatolické církvi na Chodově, Českobratrské církvi evangelické v Braníku a Církvi Československé husitské ve Vršovicích. Popíšeme u jednotlivých církví nabídku aktivit pro veřejnost, členy církve, a především pro rodiče s předškolními dětmi.

Třetí kapitola se bude věnovat výzkumné části diplomové práce. Popíšeme vybranou metodologii výzkumu, techniku sběru dat společně s výběrem zkoumaného prostředí a výzkumným přínosem. V kapitole si dále definujeme rizika zpracování výzkumu a nastíníme si etický rámec výzkumné metody.

Ve čtvrté závěrečné kapitole provedeme analýzu výzkumu a shrneme důležité poznatky a nové informace, které nám výzkum ukáže. Kapitola bude obsahovat přepis rozhovorů společně s diskusí nad výsledky.

1. Pastorační péče o rodiny s dětmi

Cílem této kapitoly je představit rodinu z pohledu empirických věd, které nahlíží na rodinu individuálními pohledy. Dále budeme pokračovat v pojetí rodiny z křesťanského hlediska. Poté se budeme věnovat tématům jako je výchova dětí v křesťanském prostředí a na závěr kapitoly si vysvětlíme pastorační péči o rodiny s dětmi a profesi pastoračního pracovníka.

1.1 Pojetí současné rodiny empirickými vědami

Sociolog I. Možný uvádí, že člověk musí dozrát fyzicky i mentálně k tomu, aby si našel partnera a vešel do různých sociálních vrstev. Rodina potřebuje určitou míru odpovědnosti a trvalosti, a vzniká setkáním ženy a muže, kteří ve všech ohledech dojdou ke shodě v tom, že jejich vztah je trvalý a jejich láska jim dovolí uzavřít manželství. Manželská rodina vychází z křesťanské tradice, která se zasazuje o nezrušitelnost tohoto závazku.¹

Sociální antropologie definuje rodinu a příbuzenství jako celek vztahů, které jsou spojené pokrevně nebo sňatkem. Toto spojení vzniká tedy na základě sloučení určitého počtu jedinců dohromady. Z hlediska pokrevnosti však označujeme jedince v rodině jen na základě stejné biologické výbavy. Přičemž do rodiny mohou patřit i členové, kteří mají silné sociální a vztahové vazby k rodině za jiných okolností než pokrevních. Například adopce. Nejedná se tedy jen vztah založený na biologickém základě. Rodinu lze označit jako elementární skupinu i v případě, že jsou mezi členy uznané sociální vazby.²

O. Matoušek ve slovníku sociální práce uvádí, že rodina je v užším a tradičním pojetí skupina lidí, kterou spojuje pokrevní pouto, a tudíž k sobě mají i odpovědnost a právní závaznost. Jedná-li se o svazky jako je například sňatek či adopce. Autor dále uvádí, že v širším pojetí, které se začalo šířit v USA a v některých státech EU, se rodina pokládá i na základě toho, že je to skupina lidí, kteří k sobě mají oboustrannou náklonost. V častých případech spolu sdílí domácnost.

Rodina se pak dále během svého vývoje dostane do pozic jako je rodina nukleární, tedy je dvou a vícegenerační. Matoušek uvádí, že hlavní funkcí rodiny je především výchova a emocionální podpora dětí. Zhruba od šedesátých let 20. století vyspělé země ukazují na trendy, které se často v rodinách objevují. Tyto trendy jsou důsledek klimatu mezi lidmi. V tomto ohledu hraje velkou roli individuální svoboda a uplatnění na trhu

---

¹ MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Základy sociologie. ISBN 80-85850-75-3, str. 99

² SOUKUP, Václav, Alena VODÁKOVÁ a Olga VODÁKOVÁ. *Sociální a kulturní antropologie*. Vyd. 2., rozš. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. Sociologické pojmosloví. ISBN 80-85850-29-x, str. 119

práce. Mezi trendy rodin tedy patří: klesající počet dětí v rodinách, odkládání uzavření sňatku do pozdějšího věku, větší počet rozvodů oproti uzavírání sňatků, zvětšuje se počet nesezdaných soužití, větší počet matek samoživitelek, dále se zvyšují počty rodin dobrovolně bezdětných, a nakonec se zvyšuje počet lidí, kteří žijí v jiných podobách rodin.³

Každá podoba rodiny má však svoje základní charakteristiky. Jako i v jiných vědách, tak i sociální psychologie rozlišuje typy skupin, do nichž rodina také patří. Prototyp primární skupiny je rodina. Tato skupina čítá malé množství členů, existuje dlouhodobě a její členové jsou v blízkém a přímém kontaktu. Vztahy v této skupině jsou intimní a je pro ni charakteristická kooperace a emocionalita.⁴

Z pohledu sociální psychologie je rodina primárním nositelem kultury. Rodina poskytuje základ normám a hodnotám v dané společnosti. Rodina dále vede děti ke společenskému životu, v místě, kde vyrůstají, je učí porozumět jevům a symbolům. Rodina dítěti ukazuje a učí ho s tradičními kulturními vzorci, jakou jsou zvyky, zákony, mravy, tradice nebo tabu. Tímto záměrem se dítě učí respektovat všechny tyto nároky, společně s přijetím sankcí ze strany rodičů při jejich nesplnění či neuposlechnutí. Sociální psychologie hovoří o termínu sociální kontroly, který je důležitá ve chvíli, kdy realita společnosti vchází do prožívání jedince.⁵

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí v Praze, vidí současnou rodinu následovně. Za poslední desetiletí se v důsledku společenské a ekonomické situace současná rodina zásadně proměnila. Proměny přišly zejména v oblasti práce, ideově kulturních tradic a stále více se proměny týkají i forem soužití jednotlivých rodin. Výzkumný ústav má za to, že se zmenšuje podíl rodin, kde jsou partneři v manželském svazku, roste rozvodovost a dále roste větší míra respektování alternativních soužití partnerů.

Společnost nyní toleruje více než když jindy, jako typický rodinný život partnerů, kteří nevstoupili do manželství. Jako velmi znepokojující uvádějí, že je současným trendem nestabilita v rodinách. Ve smyslu péče o děti samostatně – odděleně. Dalším trendem je odkládání narození dětí do pozdějšího věku nebo život úplně bez dětí. K bezdětným lidem však nemá společnost mnohé pochopení. Každý tento trend zapříčiňuje jistá úskalí ve vztahu partnerů a posléze i ve výchově dětí. Nicméně manželská soužití a rodinná forma života je nejvíce uznávanou formou ve společnosti. Rodiče samoživitelé si obvykle tento status sami nevybírají, neboť je k tomu dovedou vztahové okolnosti. Křehkost vztahů se pohybuje na tenkém ledě,

---

³ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0, str. 187

⁴ VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8, str. 326

⁵ Tamtéž, str.50

neboť rodinný život velmi ovlivňuje vztah rodičů a dětí navzájem. Přispívá k tomu i rodinné zázemí, finanční situace a celková tolerance v rodině. Každý tento aspekt soužití formuje rodinu a udává hodnoty jejich života. Výzkumný ústav vytvořil nejčastěji pojmenované okolnosti od manželských párů, směřující k dlouhodobému udržení manželství.

<ul style="list-style-type: none"> • věrnost • tolerance • dobré sexuální soužití • ochota diskutovat o problémech • dobré bydlení • společné trávení volného času 	<ul style="list-style-type: none"> • přiměřený příjem • vlastní koníčky a aktivity • sdílení péče o domácnost a děti • oddělené bydlení od rodičů • společné náboženské přesvědčení • shoda názorů na politiku
--	--

Toto byly nejčastěji jmenované okolnosti, které napomáhaly k dobrému soužití. Výzkumný ústav uvedl, že byly vcelku upozaděny okolnosti, jako je sociální a náboženská příslušnost. Význam náboženského vyznání nebyl až tak velký, stejně jako třídní rozdíly v sociální struktuře společnosti.

Současná rodina si velmi zakládá na rodinném zázemí, pohodě, spokojenosti a smyslu života. Rodina v tomto směru je pospolitost, ve které má každý člen klid, bezpečí a blízko vztahy přinášející mu spokojenost. Celkově však je stále tradiční rodina s rodinnou atmosférou na prvním místě. Společnost je sice z větší části tolerantní k alternativním formám rodin, přesto rodinné chování nepodléhá pouze ideálům ostatních, ale řídí se životními zkušenostmi a situacemi, které společně prožijí.

Rodičovství vzniká za předpokladu, že partneři mají podobné hodnoty a jeden na druhého má spolehnoutí. Významně zde hraje roli vyzrálost pro výchovu dětí společně s vyspělostí k odpovědnosti za rodinu. Dalšími faktory pro úspěšné založení rodiny je dobrý zdravotní stav partnerů, vhodné bydlení, dostatečný příjem, sdílení společného života s partnerem, ukončené vzdělání vhodné pro výkon povolání, podpora od partnera, soběstačnost. Všechny tyto hodnoty hrají velkou roli při plánování rodičovství a pro samotnou péči o děti. Samozřejmě zde nejde především o materiální podstatu, ale o emoční, hodnotovou a citovou sounáležitost partnerů a vyspělost. Toto vše pomáhá formovat stabilitu rodiny.

Z demografie vyplývá, že současná rodina se snaží vybalancovat pracovní a rodinný život, tak aby rodiče mohli dětem poskytnout kvalitní a dostatečný čas. Což se jeví celkem jako problematická situace. Volný čas v činnostech, které jsou důležité pro rodinu jako takovou je mnohdy obtížný naplnit. Současní rodiče mají pocit značného vytížení ať pracovního či z domácího prostředí. Týká se to především rodičů na rodičovské dovolené a rodičů

docházejících do zaměstnání. Čas, který společně rodina tráví má různorodou náplň. Každá tato náplň pak pozitivně podporuje stabilitu rodiny. Společný prožitek je pro rodiny klíčový. Někdy je obtížné denní režim zkoordinovat, aby na sebe měla celá rodina čas.

Rodič, který pečuje o dítě na rodičovské dovolené, zůstává doma s dítětem průměrně tři roky. Samozřejmě lze rodičovskou dovolenou zkrátit či prodloužit dle potřeby rodiny. Rodič, který pečuje o své malé dítě, má před sebou řadu úkolů a situací, které jej lehce vyřadí ze společenského dění a z trhu práce. V předškolním věku samozřejmě existuje mnoho institucí, které mohou děti i se svými rodiči navštěvovat. Jsou to státní nebo soukromá zařízení, a dále zařízení volného času. Nicméně velká část rodičů pečuje o své děti do tří let věku, než nastoupí do školských zařízení.

Mezi časté situace, při kterých vznikají spory v rodinách, které mají předškolní děti, patří vytížení jednoho z partnerů, pohled na výchovu a její realizaci, způsob péče o domácnost nebo trávení volného času rodiny. Problematické situace nastávají především v případě otázek společné výchovy dětí, což není vždy jednoduché. I přes tato úskalí, kterým rodiny musí čelit, se snaží partneři vybalancovat situaci tak, aby soužití bylo vzájemně spokojené. Tyto problémy překonávají konec konců společnými silami a v dalších krocích jim může pomoci blízké okolí či odborná veřejnost.

Velkým tématem je v současné době zapojení otců do péče a výchovy dětí. Genderové role by měly být v tomto ohledu na podobné či stejné úrovni. Z větší části se na výchově a péči o domácnost podílí žena a zapojení otce nejvíce uvítá ve chvíli, kdy jsou děti nejmenší. Z kvalitativního výzkumu *TransPARENT* vyplynulo, že otcové se na péči o děti podílejí již od jejich narození, ale jsou přeci jen limitováni svým pracovním nasazením. Proto se do hlavní role o péči a výchovu dětí dostává matka. Otec tedy více využívá svůj volný čas pro sebe a matka tráví v tomto poměru větší část svého času s dítětem.⁶

1.2 Křesťanské pojetí rodiny

Po úvodní kapitole, kde jsme popsali rodinu empirickými vědami, se budeme v následujícím textu zabývat pojetím rodiny v křesťanském prostředí. Budeme se věnovat zakotvení rodiny v Bibli, v dokumentu *Amoris Laetitia* a *Familiars Consortio*.

---

⁶ Zpráva o rodině 2020 [online]. [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpr%C3%A1va+o+rodin%C4%9B+2020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>

1.2.1 Biblická rodina

Manželství, děti, rodina – tyto pojmy se v Bibli vyskytují hojně. V této podkapitole si vysvětlíme manželství a rodinu podle biblické předlohy a doplníme toto téma v závěru o úryvky z Bible.

1.2.1.1 Manželství

Bible vypráví o Stvoření a ukazuje dva stěžejní cíle manželství. Prvním cílem je plození dětí, a to tím způsobem, že muž a žena akceptují Boží příkaz, aby se dále množili. Druhým cílem je v zjednodušeném popisu to, aby žena stála po boku svého muže a stali se jedním tělem. V tomto ohledu můžeme říct, že mezi mužem a ženou jde z biblického hlediska především o plození dětí a o vzájemné doplňování se mezi mužem a ženou.⁷ V první knize Mojžíšově Bůh povolává muže a ženu: „*Plod'te a množte se a naplňte zemi.*“ *1M, 1,28*⁸

V dobách Abrahama se z různých důvodů vše zachovávalo v rodinném kruhu. Především z důvodu hospodářsko-společenské rovnováhy se doporučovalo uzavřít manželství mezi členy vlastní rodiny nebo kmene. Nevylučoval se vztah s někým, kdo byl z jiného rodu, ale stačilo, aby byl příslušníkem izraelského lidu. Za nevhodné se považovalo uzavírat sňatek s cizinci. Manželství mezi izraelity bylo právně omezováno z ekonomického hlediska. U Izraelitů platilo to, že novomanželé příslušeli k příbuzným manžela. Protože jedině muži měli dědické právo. Z tohoto popisu je tedy patrné, že manželství se uzavírala za předem daných podmínek. Manželství z lásky nebyla častým prvkem. O manželství svých dcer rozhodovali převážně otcové, aniž by je zajímalo, zda dcery souhlasí. Muž tudíž mohl do manželství vstoupit i zamilovaný, protože dívku, na kterou si myslel, si ve spojení s otcem mohl vzít za ženu. Ženám tato volba byla odepřena. Sňatky byly uzavírány na základě společenských a majetkových poměrů.⁹

V Bibli dále můžeme najít pojem levirátní manželství. Což v praxi znamená, že pokud jsou dva bratři a jeden z nich má ženu, která by ovdověla bezdětná, je bratr povinen se o ni postarat. Stejně tak by byl povinen se postarat o pokračování rodu. Prvorozený syn z tohoto vztahu ponese jméno svého zemřelého otce, aby v Izraeli bylo to jméno zachováno. Toto je jediná výjimka vztahující se na pokrevní linii švagr – švagrová. Účelem tohoto zákona bylo, aby žena dala světu po zemřelém dědici, který by získal rodinný majetek.

---

⁷ SCHWARTZ, Marco. *Láska v bibli*. Přeložil Jan SCHEJBAL. V Praze: Ikar, 2002. ISBN 80-7202-960-6, str. 37

⁸ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 17., (8. opr.) vyd. Přeložil Miloš BIČ, přeložil Josef Bohumil SOUČEK, přeložil Jindřich MÁNEK. Praha: Česká biblická společnost, 2009. ISBN 978-80-87287-22-4, str. 25

⁹ SCHWARTZ, Marco. *Láska v bibli*. Přeložil Jan SCHEJBAL. V Praze: Ikar, 2002. ISBN 80-7202-960-6, str. 37-45

Levirát se v tomto ohledu považoval za samozřejmou věc, kterou nebylo možné odmítnout. Pokud k tomu došlo, starší členové rodu či kmene se snažili daného muže přesvědčovat, aby naplnil zákon.

Další manželství z povinnosti vyplývalo v případě znásilnění. Pokud muž znásilnil svobodnou dívku, dle zákona se s ní musel oženit a zaplatit jejímu otci odpovídající částku. V tomto případě se muž s ženou nesměl nikdy rozvést. Toto ustanovení se považovalo za pokrokové.¹⁰ Z těchto informací víme, že v biblickém prostředí se vztahy historicky vyvíjely jinak, než jak je tomu nyní.

1.2.1.2 Rodina

V Bibli se dočteme, stejně jako v současných definicích, že rodina je brána jako základní prvek společenství. V Bibli nešlo primárně o rodinu, jak ji chápeme dnes, především protože jako rodina byli bráni především otcové se syny. Synové patřili k otci a jeho majetku a převádělo se na ně veškeré dědictví. Příslušnost k rodině znamenala pro každého člena určité povinnosti. Jak bylo výše zmíněno, tak například levirát.

Nejvyšší autoritou byl v rodině vždy otec, který se staral o důležité záležitosti, zúčastňoval se shromáždění a sjednával uzavírání sňatků svých dětí. Manželky se staraly o děti a chod domácnosti. Děti v domácnosti ženám pomáhaly. Každá rodina spolu vzájemně vycházela jinak – jak je tomu i dnes. Často se objevovaly problémy s žárlivostí mezi ženami v polygammích manželstvích. Dále vznikaly rozbroje mezi sourozenci, byl-li nějaký z nich upřednostňován.¹¹

V následujících úryvcích z Bible si ukážeme křesťanský pohled na rodinnou výchovu.

- *„A tato slova, která ti dnes přikazují, budeš mít v srdci. Budeš je vštěpovat svým synům a budeš o nich rozmlouvat, když budeš sedět doma nebo půjdeš cestou, když budeš uléhat nebo vstávat.“ 5M, 6, 6-7;*¹²
- *„Jestliže tedy, vy, ač jste zlí, umíte svým dětem dávat dobré dary, čím spíše váš Otec z nebe dá Ducha svatého těm, kdo ho prosí.“ Lukáš, 11,13;*¹³
- *„Můj synu, bude-li tvé srdce moudré, zaraduje se i moje vlastní srdce.“ Přísloví, 23,15;*¹⁴

---

¹⁰ Tamtéž, str. 47-50

¹¹ Tamtéž, str. 99-106

¹² Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad. 17., (8. opr.) vyd. Přeložil Miloš BÍČ, přeložil Josef Bohumil SOUČEK, přeložil Jindřich MÁNEK. Praha: Česká biblická společnost, 2009. ISBN 978-80-87287-22-4, str. 185

¹³ Tamtéž, str. 1185

- „*Také toto jim klad' na srdce, ať jsou bez úhony. Kdo se nestará o své blízké, a zvláště o vlastní rodinu, zapřel víru a je horší než nevěřící.*“;¹⁵
- „*Nechte děti přicházet ke mně a nebraňte jim, neboť takovým patří království Boží.*“ Lukáš 18,16

1.2.2 Pojetí rodiny v dokumentu *Amoris Laetitia*

Amoris Laetitia je dokument papeže Františka, vycházející z biskupských synod o rodině (r. 2014 a 2015). Tento dokument byl uveřejněn dne 8. dubna 2016. V publikaci se nachází 264 stran, 9 kapitol a 325 odstavců na téma „*láska v rodině*“. V církevním prostředí je zapotřebí si uvědomovat a pojmenovávat různé situace vhodnými způsoby, tak, aby nebyl nikdo ze zúčastněných raněn, nebo neměl například pocit, že je vyloučený ze společnosti, protože zrovna řeší neobvyklou situaci. Dokument *Amoris Laetitia* má za cíl změnit mluvu a smýšlení o rodině a manželství.

Papež František chtěl dále docílit toho, že bude při řešení otázek rodin a manželství kladen větší důraz na milosrdenství. Netradiční situace, na které *Amoris Laetitia* reaguje, jsou například – přijímání rozvedených nebo znovu sezdaní katolíci. Papež František nechtěl, aby tito lidé byli vyloučeni ze svých církevních prostředí, ale naopak, aby do ní byli integrováni a byli podporováni. Dokument má pomoci duchovním, aby mohli lépe a individuálně k rodinám a manželům přistupovat. Papež prohlásil: „*Je možné pouze znovu povzbudit k zodpovědnému osobnímu a pastoračnímu úsudku.*“¹⁶

Papež František poukazuje na teologický, pastorační a spirituální rozměr rodiny a manželství se slovy: „*Realita je důležitější než idea.*“. Papež František nechce podporovat morálně-teologické ideje, které se odvrací od rodin a manželů, kteří se nacházejí v nestandardních situacích. Má za to, že rodina by se měla chápat individuálně se svými konkrétními potřebami. Duchovní, ale i laici by měli umět reagovat na potřeby rodiny optimálním způsobem za užití dostupných prostředků. Dokument *Amoris Laetitia* pomáhá duchovním, aby se v neobvyklých situacích nespolehali jen na dané normy a pravidla, ale aby zapojovali princip pomoci a lásky k bližnímu, neboť tento princip je božím záměrem, aby si lidé prokazovali lásku a milosrdenství. Je zapotřebí se vyvarovat předsudkům a soudit rodiny a manžele. „*Neboť skutečná láska je vždycky nezasloužená, bezpodmínečná a nezištná.*“.

¹⁴ Tamtéž, str. 659

¹⁵ Tamtéž, str. 1320

¹⁶ Papežův dokument *Amoris Laetitia* chce změnit způsob, jakým se o rodině a manželství v církvi mluví. Adam Šindelář [online]. [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: URL <https://temata.rozhlas.cz/papezuv-dokument-amoris-laetitia-chce-zmenit-zpusob-jakym-se-o-rodine-a-7992667>

Proto je dobré prvotní soudy ponechat a myslet na to, že rodiny kvůli své situaci mohou trpět a je potřeba jim pomoci a podpořit je.¹⁷

V Bibli najdeme plno témat hovořící o narození, rodině, příběhy plné lásky, ale i příběhy, kde se nacházejí lidé a rodiny v krizi. Hned na začátku Bible můžeme vidět příběh Adama a Evy, kteří měli trvalý vztah, byť byl obtěžkán hříchem. Na posledních stránkách můžeme číst o svatbě Nevěsty s Beránkem. V dokumentu *Amoris Laetitia* Papež František popisuje individualitu rodin na tomto výroku: „*Dva domy, o kterých Ježíš mluví, jsou postaveny na skále nebo písku a symbolizují různé rodinné situace, svobodně vytvářené těmi, kdo v nich žijí.*“¹⁸ Realita rodin je stěžejní prosperita pro budoucí společenství nejen církve, ale i světa. Podle dokumentu AL byly provedeny analýzy rodin a manželství, kde bylo cíleno na obtíže a výzvy, které rodiny prožívají.

Podle papeže Františka je zapotřebí se zaměřovat na konkrétní skutečnosti, protože skrze působení duchovních je možné docílit hlubšího pochopení a poznání manželů a rodin. Na dnešní rodinu můžeme pohlížet jako na věrnost učení Pána Ježíše. Kristovo učení dává rodinám naději a podporu v tom, že budou přijati i se svými těžkostmi, se svými silnějšími i slabšími stránkami. Papež František zdůrazňuje, že stěžejní věc v řešení čehokoliv v rodinách je komunikace. To přispívá i k tomu, že vztahy v rodinách budou lepší. Rozhodně je ale potřeba si uvědomit, že těžkosti, které rodiny prožívají, máme jako společnost pomoci řešit. Není dobré, když se rodina uzavře a má nadměrně individualistické sklony k řešení manželských a rodinných situací. Úkolem křesťanů je, aby manželství a rodiny podporovali, obzvláště v citlivých situacích. Každý člověk by měl mít zdravou sebekritiku takovou, aby uměl vyhodnotit, co může ještě zvládnout sám nebo kdy je čas se obrátit na někoho druhého.

Papež František dále hovoří o tom, že máme být vděční za to, že velká část rodin má trvalé vztahy, ve kterých je vzájemná úcta a tolerance. Proto je namístě rodinám nabídnout prostor pro doprovázení i v běžných každodenních starostech a radostech. Objevuje se často i trend, ve kterém jsou rodiny oslabeny v církevní a náboženské praxi, a proto se třeba cítí ve svých problémech a situacích osamocené. Nepřítomnost Boha může mít za důsledek větší míru pocitu opuštění, neporozumění nebo nepřijetí.

Jedním ze znaků moderní rodiny je, že se mnoho dětí rodí mimo manželství nebo žijí pouze s jedním rodičem, popřípadě jsou ve smíšené či náhradní rodině. I tyto situace vyžadují určitou míru respektu při řešení pastoračních otázek. Duchovní péči potřebují i rodiny, které se neoznačují za věřící.

---

¹⁷ ŠRAJER, Jindřich, ed. *Amoris laetitia: zlom, nebo kontinuita?: realita rodin - životní a pastorační výzvy*. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2019. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7566-166-1, str. 160-164

¹⁸ *Amoris Laetitia* svatého otce Františka [online]. [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: https://www.socialninauka.cz/files/files/amoris_laetitia.pdf

Mnoho rodin v dotazníkovém šetření uvedlo, že zaznamenávají i obtíže při výchově dětí. Rodiče uváděli, že různé situace jim znemožňují dětem předávat víru tak, jak by si přáli. Mnoho rodičů je velmi unavených z vysokých nároků společnosti i vlastních dětí. Rodiny by tedy měly být podporovány a vyslechnuty, aby nedocházelo k oslabování jedinců a pak následně k oslabování rodin a celých komunit.¹⁹

1.2.3 Pojetí rodiny v dokumentu *Familiaris Consortio*

Familiaris Consortio je dokument katolické církve, která hovoří o úkolech křesťanské rodiny v současném světě. Dokument je vytvořený primárně jako pomocný prostředek k pastoraci rodin. Dokument obsahuje úvod, závěr a čtyři oddíly. Oddíly se zabývají těmito oblastmi:

- *Rodina dnes – světlo a stíny*: první oddíl dokumentu analyzuje rodinnou situaci ve světě z církevního pohledu;
- *Manželství a rodina v Božím plánu*: druhý oddíl teologicky reflektuje, jak by měla vypadat křesťanská rodina;
- *Úkoly křesťanské rodiny*: třetí oddíl je věnován předávání života a výchově dětí v rodinách;
- *Pastorace rodin*: čtvrtý oddíl se věnuje pastoraci rodin v rámci přípravy na manželství, spolupráce manželů a rodin s církví, spolupráce laiků a veřejnosti, pastorace rodin ve specifických situacích – rozvod, další sňatek.

Dle dokumentu je současná rodina ovlivňována náhlými změnami, které přicházejí do každé sféry lidského života. Tyto změny se samozřejmě týkají i společnosti. Rodiny se nachází buď v nejistotách nebo naopak zůstávají věrní svým hodnotám a postojům. Některé rodiny pocítují vlivem okolností zmatek, nebezpečí a žijí v nejistotě. Církev si pevně stojí za tím, že manželství a rodina je nejdůležitější prvek společnosti a života. Církev by chtěla nabídnout lidem a zejména rodinám pomocnou ruku, která je by je dovedla do bezpečí. Církev otevírá lidem perspektivu naprostého přijetí a pracuje na základě lásky k bližnímu. Pro církev má rodina nezastupitelnou hodnotu, která má být ochraňována. Bůh ustanovil rodinu jako primární skupinu lidí, která má být podporována. V přítomnosti rodiny čelí nátlaku a vlivu velkých změn, které mohou manželství a rodičovství nabourat, proto si je církev v tomto ohledu dobře vědoma svého úkolu a chce svými prostředky rodinám pomoci.

Dokument *Familiaris Consortio* se zaměřuje také na oblasti současné kultury, které se promítají do života lidí. Společnost nastavuje nové požadavky a limity, které mohou křesťany vzdalovat od Boha. Dokument řeší též otázky

---

¹⁹ Tamtéž

vědních oborů, které jsou v současnosti spíše zneužívány, než jak by měly být použity, tedy pro své primární účely.

Dle dokumentu je manželství instituce, která je určena mimo partnerskou lásku na plození a výchovu potomků. Toto vnímá jako naplnění manželství. Partneři, kteří se stanou rodiči, dostávají od Boha dar odpovědnosti za jejich narozené děti. Bůh v manželech vzbuzuje rodičovskou lásku, která pramení z jeho Otcovské lásky. V rodinách se utvářejí hluboké vztahy různého charakteru, ať už se jedná o vztah manželský, mateřský, dětský, otcovský nebo mezi sourozenci. Tyto vztahy uskutečňují své poslání skrze úkoly, které jako křesťanské rodiny mají.

Mezi úkoly rodiny, patří následující oblasti:

- vytváření osobního společenství;
- služba života;
- účast na vývoji společnosti;
- účast na životě a poslání církve.

Rodiny však na křesťanskou výchovu nejsou sami. Úkoly křesťanské výchovy mohou plnit i další osoby i skupinky. Tato spolupráce může být realizována rodiči mezi sebou, skupinami věřících, ve výchovných skupinách a v součinnosti s duchovními a pastoračními pracovníky. Tato pomoc by měla odpovídat skutečným potřebám rodin, přičemž rodič má vždy první místo ve výchově svého dítěte a ostatní mu s tím mohou jen pomáhat.²⁰

1.3 Výchova dětí v křesťanském prostředí

V této podkapitole si představíme, jak vypadá výchova dětí v křesťanském prostředí. Předním člověkem, který popsal mnohé informace o výchově dětí, byl *Don Bosco*. Byl to italský katolický kněz, který své salesiánské myšlenky rozšířil do celého světa a podle něj se řídí mnoho rodičů při výchově dětí. Don Bosco říká následující: „*Vaše vzájemná láska je skálou, na které vaše děti staví svůj život.*“ Don Bosco se v tomto ohledu opírá o výrok svatého Pavla, který praví: „*Kdo miluje, je trpělivý a velkorysý, kdo miluje, nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy, kdo miluje, všechno omlouvá, všem důvěřuje, všechno snáší, nikdy neztrácí naději.*“²¹ Taková je rodičovská láska, podle svatého Pavla a Dona Bosca. Láska je

---

²⁰ FAMILIARIS CONSORTIO, Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, spol. s.r.o., Praha 1992. ISBN 80-7113-067-2 [online]. [cit. 2022-05-30]. Dostupné z: <http://www.kebrle.cz/katdocs/FamiliarisConsortio.htm>

²¹ FERRERO, Bruno. *Šťastní rodiče: křesťanská výchova podle Dona Boska*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-937-2, str. 9

podle Dona Bosca v roli vychovatelů tím nejcennějším, co může rodič dítěti dát, to, co ho činí šťastným a skutečným člověkem.²²

Dále si popíšeme model křesťanské pedagogiky, která vychází z myšlenek p. J. Kentenicha. Josef Kentenich pracoval s modelem Schönstattske pedagogiky, kterou si v této kapitole rozebereme.

1.3.1 Výchova podle Dona Bosca

Při výchově dětí si můžeme vybrat jednu ze dvou cest, jak k dětem přistupovat. První cestu, kterou můžeme zvolit, je donucování, což není úplně šťastná volba, i když je mnohdy účinná. Pokud jsou děti nuceny dlouhodobě, špatně pak reagují. Pro prosazení svého vychovatel volí taktiku jako je například zastrašování, křičení, vyhrožování nebo dokonce trestání. Od toho se pak ale odvíjí i reakce dítěte, která bývá taková, že děti křičí, perou se, lžou, vztekají se nebo rodiče ignorují. Rodič přece nechce, aby toto jeho dítě dělalo, ale ve chvíli, kdy jsou na dítě uplatňovány pouze donucující taktiky, nelze očekávat, že bude dítě reagovat jinak. Takové chování se v dítěti jen dále umocňuje.

V tomto ohledu je tedy lepší cesta číslo dvě, za kterou stojí salesiánský systém. Rodič je pro svoje dítě parťákem a spojencem zároveň. Volí cestu vedoucího a průvodce životem dítěte a nevolí si předešlou pozici, která má jen autoritářský význam. Pokud rodiče chtějí získat u dětí respekt, ale přitom se nechtějí připravit o roli kamaráda, je třeba, aby ovládali následující:

- *mít situaci pod kontrolou* – umění vnímat své dítě a jeho prožívání a dle toho volit taktiku a strategii výchovy;
- *vysvětlit a naučit pravidla hry* – dobrý vedoucí rodič dá svému dítěti všechny informace, které by mělo mít a mohlo tak s nimi dobře pracovat;
- *podporovat dobrou komunikaci* – vysvětlování myšlenek a pocitů, volba správných slov, dostát slibům, porozumět sobě navzájem;
- *povzbuzovat a podporovat* – naslouchání, dávat vážnost i maličkostem, které jsou pro děti důležité, vysílat jasné signály, dodávat dětem odvalu;
- *umění uznávat* – oceňování, pochvala.²³

Don Bosco toto celé shrnuje tím, že veškerý klíč k těmto situacím je v umění „*získat si srdce*“. V salesiánském systému je vztah mezi dítětem a rodiči definován takto: „*Když si vychovatel získal srdce svého chráněnce, bude na něj mít velký vliv a bude ho moci upozorňovat, kárat*

---

²² Tamtéž, str.9

²³ Tamtéž, str. 11-12

ho nebo mu radit. ²⁴ Don Bosco definuje rodinu jako „základní citové jádro“, které dává dětem lidskou, morální, psychickou a kulturní „potravu“. Láska je materiálem pro stavbu domova jménem rodina. V rodině, kde panují skutečné a hluboké citové vazby, jsou děti podporovány v budování zdravého lidského já.

Duch rodiny se skládá z několika faktorů a tj.:

- *být přítomen* – dávat rodině kus sebe, investovat do ní svůj čas, energii, obětovat se a být rodině oddaný, všech v rodině se všechno týká;
- *vzájemně se milovat* – vzájemná láska je důležitá, neměla by být jednosměrná, velmi důležité je si lásku vyznávat navzájem;
- *dělat věci společně* – díky společným prožitkům jsou si členové rodiny blíží;
- *odpouštět* – rodinná láska má umět odpouštět, i když to nemusí být vždy příjemné, ale není dobré nechat děti pochybovat o našich citech k nim;
- *mít duši* – sdílení, společné hodnoty a zážitky, modlitby, porozumění, Bůh;
- *pomáhat a zkoušet* – útěcha v každé situaci, povzbuzení, dodávání energie, zpětná vazba, vnímání jeden druhého;
- *řešit problémy* – žádná rodina se nevyhne problémovým situacím, je proto důležité, jakou mají odolnost při jejich zvládnutí, jak jsou schopni překonávat náročné situace, ale i situace běžného charakteru.²⁵

1.3.2 Křesťanská Schönsttatská pedagogika

Křesťanská Schönsttatská pedagogika je model výchovy ke křesťanským ideálům podle p. Josefa Kentenicha. Tento model křesťanské pedagogiky je úzce spjatý s předešlou kapitolou, protože jedním z jejích principů je výchova podle salesiána Dona Bosca.

Mezi principy patří:

- „*Řád bytí je normou pro řád konání.*“ Tento princip je modelem toho, že žádná lidská bytost, ke které je Schönsttatská pedagogika směřována, by neměla vést k absolutní poslušnosti vztahující se k lidským normám, a to ani v ohledu absolutní autonomie vůči Bohu. Cílem křesťanských vychovatelů je to, že budou oni sami inspirací, aby dokázali ukázat Boží jednání v životě svém a promítli jej do života lidí a dětí. Cílem je také to, že zkušenosti vychovatelů mají pomoci

---

²⁴ Tamtéž, str. 12

²⁵ Tamtéž, str. 13-15

s rozpoznáním Božího hlasu v konkrétních životních situacích. To napomáhá tomu, že každý člověk si vytvoří originální model vztahu ke svému vlastnímu bytí;

- „*Milost předpokládá přirozenost.*“ Tento princip pomáhá člověku vybalancovat rovnováhu mezi přirozeným a nadpřirozeným. Milost staví na přirozenosti, která se v průběhu života u lidí rozvíjí s ohledem na to, co do každého jediného člověka Bůh vložil. Tento rozvoj člověka ve své přirozenosti by měl být všestranný, a nikoliv jen zaměřený do náboženské oblasti. Takový pohled by byl velmi vzdálený od reality, protože by to byl pohled jen jednostranný. Člověk se musí rozvíjet ve všech těch oblastech, které mu dají komplexní představu o sobě;
- „*Láska je životně důležitým, podstatným a univerzálním zákonem světa.*“ Toto je princip, který je inspirovaný výchovou podle Dona Bosca. Tento princip je modelem toho, že láska je hybná a nejsilnější síla, která v lidském bytí existuje. Láska utváří dějiny a je také dárce života a světového řádu. Bůh jedná a vytváří vše s láskou a pro lásku. Všichni vychovatelé a pedagogové by měli být těmi, kteří nikdy nepřestanou své svěřené milovat.

Zakladatel p. Josef Kentenich byl empatický člověk, který uměl naslouchat ostatním lidem. Své poznatky uměl dobře vyhodnocovat a na tomto základě dokázal pochopit, co se odehrává v lidech samotných, ale i ve společnosti. Byl někdy nazýván prorokem moderní výchovy. Tyto poznatky J. Kentenich přednesl na pedagogické konferenci v Schönttate v r. 1950. Z toho vyplývá název výchovného modelu, který zde popisujeme. Kentenich dále popisoval moderního člověka, jako někoho, kdo se odklání od Boha a s odklonem se pojí negativní situace a znaky, které moderního člověka obklopují. Podle něj společnost odstupuje od toho, že Bůh je Stvořitelem jak člověka, tak světa kolem něj. Pokud si toto člověk nebude plně uvědomovat, pak dochází k tomu, že chce spoléhat jen na vlastní síly a zdroje. Odstup od Boha zapříčiňuje mezi lidmi narušení mezilidských vztahů.

Dále to také například stojí za strachem z vlastní existence. Moderní člověk lehce podlehne manipulaci, pracuje s povrchními dojmy, hledí na senzace a pomíjí skutečné hodnoty. Podle Kentenicha se lidé vyhýbají otázkám po smyslu a více je zajímají materiální hodnoty. Souhrnně lze říct, že se člověk oddaluje od hodnot, které jsou citlivé a božské. Odstup od těchto hodnot může lidem způsobit vnitřní prázdnotu a bezmoc. Člověk se porovnává s ostatními a vyhodnocuje svoje nedostatky a možnosti. Nicméně ať je tento odstup v jakékoli míře, nesmíme zapomínat na to, že Bůh všechny lidi miluje tak, jak byli stvořeni, i se svými nedostatky.

Podle Kentenicha patří mezi hlavní cíle církví to, aby nenechali lidi jednat bezmyšlenkovitě, a naopak v nich duchovní a pastorační pracovníci probouzeli

touhu po něčem co je „výš“. Lidé se nacházejí v různých skupinách a společenstvích, která jsou smíšená a jsou v nich křesťané i nevěřící. Úkolem věřících je, aby mezi lidmi svědčili o Bohu, jak působí v jejich životě konkrétním směrem. To dává křesťanům možnost, aby vstoupili do kolektivistického způsobu života ostatních lidí. „*Cílem Schönstattske pedagogiky je tedy především utvoření nového obrazu člověka v novém společenství.*“

Jde především o to, aby člověk mohl žít ve světě naplno ve všech oblastech života, ale zároveň měl možnost čerpat zdroje z něčeho, co ho přesahuje – Bůh, modlitba, společenství.²⁶

1.3.3 Co je smyslem křesťanské rodiny

Smyslem křesťanské výchovy je podle autora Tomáška toto: „*Je úmyslné působení na dítě, aby harmonicky rozvinulo všechny své schopnosti tělesné, intelektové, citové, sociální i vlohy nadpřirozené a mohlo dosáhnout svého cíle pozemského i věčného.*“ V tomto ohledu můžeme definovat, že každé úmyslné působení na dítě je výchova. Všechny tyto okolnosti se snaží vychovatelé dělat co nejlépe to umí, aby dětem předali ty nejlepší schopnosti.²⁷

Každý rodič bojuje s otázkou, zda vychovává své dítě správně. Nicméně jak by jen šlo jednoznačně definovat, co znamená správné rodičovství? Autor Rob Rienow předkládá úspěch rodičovství: „*Úspěch neznámá, že pomůžeme svým dětem stát se tím, čím se chtějí stát ony. Úspěchem je, když pomůžeme svým dětem stát se tím, kým je chce mít Bůh.*“²⁸ Tento výrok má být pro rodiče vodítko, jak se dívat na život a jak přijmout Boží plán ve výchově.

Ve své podstatě je každá rodina jiná, má svoje individuální potřeby, hodnoty a požadavky, nicméně Boží plán je pro všechny stejný. Nezáleží na tom, kdo z jaké rodiny pochází, ale že společná cesta je Bůh, který učiní v životech lidí něco nového. Bůh stvořil rodinu, aby společně jeden druhému pomáhali, a o to více milovali Boha. Pomoc nespočívá jen v klasických úkonech, ale v nalezení Ježíše Krista. Nalezení Ježíše dává rodině sílu, jak se v něm společně vyvíjet, a jak společně jako rodina pro něj měnit život. Bůh nám dal děti, abychom je naučili, jak se dostat zpět ke svému nebeskému Otci a vzít si s sebou své nejmilejší. Ve své podstatě má rodičovství za úkol vytvářet takové prostředí, aby děti Boha milovaly a byly k němu vedeny.²⁹

---

²⁶ Výchova ke křesťanským ideálům Model schönstattske pedagogiky P. Josefa Kentenicha [online]. [cit. 2022-05-29]. Dostupné z: <https://www.j-k-i.de/preis-2011-b-narys-schoenstattske-pedagogiky>

²⁷ TOMÁŠEK, František. *Pedagogika: úvod do pedagogické praxe pro vychovatele a rodiče*. Brno: Nibowaka, 1992. ISBN 80-901294-0-4, str. 12

²⁸ RIENOW, Rob. *Boží plán pro rodinu*. Praha: Samuel, 2011. ISBN 978-80-86849-75-1, str. 5

²⁹ Tamtéž, str. 21–25

Nabízí se nyní otázka, jak děti k víře vést, aby to bylo účelné, správné a podnětné. Jednoznačně je na prvním místě komunikace. Bůh chce, aby rodiče s dětmi promlouvali o jakémkoliv duchovním tématu, aby byli dobrým duchovním vzorem. Což je zásadní bod křesťanské výchovy v rodině. Každý den při mnohých situacích můžeme s dětmi vést duchovní rozhovory.

Nejčastěji se jedná o tyto klíčové okamžiky:

- sezení spolu doma;
- čas při cestování;
- začátek a konec dne.

Tyto momenty dávají rodičům možnost se svými dětmi vést duchovní rozhovory. Nicméně rodiče mohou pro své děti vyprošovat požehnání i mimo společný čas. Je možné, aby se rodiče za svoje děti modlili, či pro ně napsali vlastní modlitbu. Další možností je i sepsání vlastního požehnání pro rodinu a děti. Od těchto menších kroků lze poté přecházet s dětmi od duchovních rozhovorů k modlitbám při stolování. Dále se může výchova odehrávat směrem k vlastní individuální modlitbě s dětmi a ke čtení biblických příběhů nebo Bible pro děti. Samozřejmě vždy s ohledem na věk dítěte.³⁰

Rodiče mají ve výchově dítěte nezastupitelnou roli a k tomu, aby poznali Krista, je potřeba umět aplikovat tyto hodnoty:

- my, jako rodiče, jsme povoláni Bohem a duchovně živíme naše děti;
- církve jsou klíčovou úlohou, která podporuje rodiče k Božímu povolání;
- pokud fungují obě výše uvedené hodnoty na základě spolupráce, tak je křesťanská výchova dětí na té nejlepší cestě.³¹

Na téma společně stráveného duchovního času reaguje i Evangelium pro rodinu. Tradice a rituály jsou dobrou praxí pro rodinný život, protože každému členovi rodiny dávají možnost se zapojit a pocítit tak vzájemné spojení a pocit bezpečí. Pravidelnost rituálů umožňuje členům rodiny získat jistotu, a rodinu to jako takovou podstatně sjednocuje. Rituály nemají funkci jen duchovní, ale z psychologického hlediska pomáhají rodinám překonávat změny či vyrovnat se s nepředvídatelnými situacemi. Rodina, která si pro sebe najde navzájem čas, a to především při duchovních rozhovorech nebo sdílení, má větší míru soudružnosti.

Z rodin pak mizí situace jako jsou například odcizení, prázdnota nebo nepochopení. Každý člověk potřebuje ve svém životě nějaké záchytné

---

³⁰ Tamtéž, str.27-34

³¹ Tamtéž, str. 55-56

body, které ho udržují v jistotě. A právě duchovní rituál může být nápomocný k lepší rodinné atmosféře.³²

Rituály mají spirituální přesah v rodinné výchově. Dotek posvátnosti přichází skrz společně strávený duchovní čas mezi členy rodiny. Rodinná spiritualita se pak odráží v následujícím:

- Rodinné předpoklady, které orientují rodinu k duchovnímu životu. Jsou to určité hodnoty, které jednotlivé páry zastávají a předávají je dále svým dětem. Tyto hodnoty však nepocházejí jen z lidského chápání, ale jsou i Bohem dané. To rodiče zavazuje k tomu, aby své děti podle těchto hodnot vedli a vychovávali.
- Praktické obřady a výše zmíněné rituály, jejichž funkci jsme již definovali.
- Společenství křesťanů, ve kterých se rodiny s dětmi nacházejí. To jim dává společné prožitky a zvyšuje to intenzitu duchovních zážitků. Dává to rodinám zároveň možnost nahlédnout na pojetí sebe samotného individuálně ve smyslu příslušnosti ke skupině. Například skupiny – manželé, matky, otcové, rodiny, farnost, sbor.

Souhrnně můžeme rodinné rituály označit za duchovní tradici, kterou si každá rodina utvoří po svém. Samozřejmě k tomu předchází určitá míra předporozumění a zkušeností s vlastní religiozitou.³³

Veškeré duchovní rozhovory by se měly provádět s citem a ohledem na věk dítěte, jak již bylo řečeno. Základní princip při rozhovorech rodičů s dětmi je používání božího slova. Každý věřící člověk si může děti získat nejen slovy, ale i svým celkovým duchovním nasazením. A pokud chceme děti upoutat, a i přesto ponechat rozhovorům i aktivitám duchovní ráz, je potřeba se držet těchto doporučení, aby předávání informací bylo efektivní:

- děti milovat a dávat jim veškerou důležitost;
- uvědomovat si, že děti nejsou mezi dospělými méněcenné a chovat se k nim jako k rovnocenným osobnostem;
- myslet na to, že děti potřebují Krista, aby nebyly ztraceny;
- důvěřovat dětem v pochopení dobře podaného evangelia;
- naučit se s dětmi komunikovat takovým způsobem, který je pro jejich věkovou kategorii vhodný a tím se jim přiblížit;
- vyhledávat nové metody pastorační, které budou pro děti srozumitelné;
- být plně v radosti Páně, kterou můžeme do dětí prolnout;

---

³² AMBROS, Pavel, ed. *Evangelium pro rodinu dnešní doby: pastorační výzvy v podmínkách evangelizace: kolektivní monografie*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2014. Současné otázky. ISBN 978-80-7412-166-1, str. 49–51

³³ VOJTÍŠEK, Zdeněk, Pavel DUŠEK a Jiří MOTL. *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0088-8, str. 19-25

- očekávat výsledky, které zařídí Bůh a nebýt zklamaný z vlastního působení.

Každý člověk, který poskytuje dětem duchovní péči a provází je již od malička životem, by jim měl umět naslouchat a vypožorovat u nich, jak přistupují k jednotlivým aktivitám a rozhovorům.³⁴ Možná si začneme klást otázku na jaké hlavní body by se měli rodiče při křesťanské výchově dětí zaměřovat. Odpovědí nám mohou být následující body:

- Rodiče musí dítěti ukazovat model lásky a důvěry, proto ukazujme dětem, jak se přistupuje ke všemu kolem nás v lásce a s důvěrou;
- Poskytujte svým dětem pochvalu a uznání za jejich chování. Není dobré ukazovat jen na to špatné, ale zdůrazňovat dobré vlastnosti;
- Používejte při výchově dětí úsměv, pozitivní přístup a slova. Vhodný postup je spojení tohoto přístupu s materiální či všeobecně hmatatelnou odměnou. Děti pak vše vnímají jinak. Především nikdy nezapomínejte na úsměv.³⁵

Bůh dal rodičům sílu, která jim pomáhá při sebekontrolě, jde-li o skutečnosti, při nichž má výchova nějaký důsledek nebo dopad pro budoucí časy. Rodičovství není jen o reprodukci, ale zahrnuje v sobě značnou míru dávání sebe samotného svým dětem. Děti se narodí bez ničeho, přicházejí na svět ke svým rodičům, na kterých jsou závislé. Velkou oporou při vytváření dobrých podmínek pro výchovu nám může být následující. „*Bůh nás odměňuje po celou dobu, bez ohledu na to, zda děláme něco špatně.*“³⁶

Boží slovo nám také říká, že Bůh je jediný, kdo může měnit lidská srdce. My, jako rodiče si uvědomujeme, že pokud chceme být v křesťanské výchově svých dětí úspěšní, potřebujeme jeho pomoc. V tom smyslu, že budeme hledět na Boží záměr a cíl, abychom činili to, co je Bohu dobré. Mnoho rodičů prožije tzv. „aha moment“, protože se nemusí bát, že veškerá duchovní péče leží na jejich bedrech.

Být duchovním rodičem není jen o tom nastavovat dítěti nějaká pravidla nebo ho něco vyučovat. Duchovním rodičem budeme tehdy, pokud pro naše děti vytvoříme dobré podmínky pro duchovní život. V Bibli nikde Bůh neukládá rodičům úlohu takovou, že by měli dětem plně řídit jejich myšlenky a skutky. Nemusíme mít strach, že pokud nebudeme mít plně kontrolu nad svými dětmi, že se stanou věci, které nás znepokojí. Samozřejmě každý

³⁴ EAGER, George. *Jak přivádět děti ke Kristu*. Praha: Samuel, Biblická práce pro děti, 1996, str. 5-7

³⁵ , William D. Backus a Candace Backus. *Empowering Parents: How to Raise Obedient Children-It's Possible, It's Right*. Minnessota USA: Bethany House Pub., (March 1, 1992). ISBN 1-55661-256-7., str. 84, vlastní překlad

³⁶ Tamtéž, str. 37-41

rodič si přeje, aby se jeho děti chovaly dobře a příkladně za každých okolností. Pro ně by mělo být důležité především to, že my sami dáváme dětem tu možnost, že je vystavujeme Božímu slovu a Kristově učení, přivádíme je do společenství věřících a dáváme jim možnost, aby se sami zapojovali do následování Krista.³⁷

Rodina by měla být místem, kde je bezpečí a jistota. Bezpečí a jistotu mají rodiny budovat pro své děti již od mala. V bezpečném prostředí lze lépe začínat s předáváním víry v jakékoliv rodinné roli. Ať se jedná o roli partnerskou, manželskou nebo dětskou. Každá tato role by měla být dobře zvládnuta, aby každý člen rodiny měl možnost se k víře dobrým způsobem přiblížit.³⁸

Děti předškolního věku, které jsou s rodiči na rodičovské dovolené, mají své potřeby, které se každý rodič snaží uspokojit. Autor Zdeněk Matějček uvádí, že každé malé dítě potřebuje pro přežití svoje lidi – tedy především matku a otce, kteří mu poskytnou ochranu a pomoc. Rodičům tedy musí na svém dítěti záležet, aby svému bezbrannému dítěti stáli oporou a byli velmi opravdovou psychickou podporou pro své děti. Autor uvádí následující: „*Objevila se lidská mateřská láska, ale také i otcovská. Tento základní lidský vztah od pravěku do dneška je podivuhodným mechanismem, který vzájemně uspokojuje psychické potřeby.*“³⁹

Pro děti v předškolním věku můžeme definovat první náznaky sounáležitosti a víry mezi pátým a šestým rokem. Děti si v tuto dobu o sobě utvářejí představy o vlastní identitě a existenci. Křesťanská výchova jim tedy může odpovědět na otázky, nad kterými přemýšlejí. Samozřejmě s ohledem na jejich věk a vhodnost vybraných slov tak, aby to odpovídalo jejich rozumové úrovni. Dítě je schopno se nápodobou naučit například modlitbu a v pozdějším věku je schopno přemýšlet nad jejím vlivem.⁴⁰

Autor Walters zmiňuje ohledně křesťanské výchovy dětí následující stanovisko: „*Duchovní autorita znamená víc než autorita rodičů nebo církve. Postavení rodičů či církevní autority může člověku zjednat u druhých vnější poslušnost, pravá duchovní autorita však jedná přímo s nitrem dítěte.*“ Rodiče jsou pravou duchovní autoritou pro své děti, neb oni znají jejich nitro nejlépe a mohou tak dětem v duchovní péči přinášet dobré myšlenky a pocity.⁴¹

---

³⁷ ANTHONY, Michelle. *Spiritual parenting: An Awakening for Today's Families*. USA: David C. Cook, 2010. ISBN 978-1-4347-6447-8, str.15

³⁸ Malý kurz pastorace (05): Prostory pastorace. Aleš Opatrný [online]. [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.pastorace.cz/clanky/maly-kurz-pastorace-05-prostory-pastorace>

³⁹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0853-2, str. 9-10

⁴⁰ ZÄHME, Volker a Felicitas ZIERK. *Co by děti měly znát: odhalování dětských světů, rodičovské omyly, co o svých dětech možná nevíte*. Čestlice: Rebo, 2005. Příručka moderního člověka. ISBN 80-7234-420-x, str. 29

⁴¹ WALTERS, David. *Duchovní život dětí: příručka pro rodiče a učitele*. Praha: Samuel, Biblická práce pro děti, 1997, str. 9

1.4 Pastorace rodin

V této podkapitole se budeme věnovat tématům pastorační péče o rodiny s dětmi. Budeme definovat její cíle a prostředky, kterými církev pastorační péči realizuje. Prostředí, ve kterém rodiny žijí, má velký vliv na to, jak se cítí. Přístup komunity a okolí přímo ovlivňuje rodiny a působí na jejich myšlení, hodnoty a přesvědčení. Všechny tyto aspekty mají vliv i na spiritualitu rodin, kterou je potřeba podporovat a motivovat.⁴²

1.4.1 Pastorační péče a její cíle

Pastorační péče se dotýká lidských životů v duchovní oblasti. Podstatné v této tématice je, že se netýká výhradně věřících lidí (praktikujících křesťanů). Dále není výhradním působištěm duchovních, tedy kněží, jáhnů, kazatelů nebo pastoračních pracovníků. Duchovní péče může být poskytována v laickém prostředí, aniž by bylo potřeba mít k tomu nějaké speciální předpoklady. Nicméně není vždy možné, aby laik plnohodnotně zastoupil duchovního, a to zvláště v katolickém prostředí. Pastorační péče je proto v katolickém prostředí zcela jasně daná a je potřeba mít k této skutečnosti úctu. Duchovní péči potřebuje každý člověk bez ohledu na vyznání. Každý člověk je vnímám jako tělesně-duševně-duchovní celistvost. Člověku to dává možnost naplňovat všechny tyto složky lidského žití podle svého uvážení.⁴³

Složky lidské podstaty lze naplňovat v rodině, zaměstnání nebo mezi přáteli. Existuje celá řada přirozených prostředí, v nichž se můžeme s pastorační péčí setkat. Základní myšlenkou je si zodpovědět na otázku, co se rozumí pastorační péčí. Definic pastorační péče je celá řada neb definice určuje doslovný význam pojmů. Jako jednu z hlavních definic bychom mohli označit následující: „*Pastorační péče je charakteristických rysem života křesťanské církve. Důraz je kladen na posílení víry a na zvládání životních krizích a problémů z pozice víry.*“⁴⁴

Pastorační péče se tedy realizuje na křesťanském podkladě, která se však může odehrávat i mimo křesťanské prostředí. Člověk, který poskytuje pastorační péči, je věřící, neboť není možné, aby jí poskytoval ateista nebo duchovně nestranný člověk.⁴⁵

V tomto ohledu je realizace pastorační péče obrazem křesťanského života lidí, kteří touží druhým pomoci. Starost o druhého pochází z podstaty církve, jakožto nástroj diakonie. Pastorační péče se uskutečňuje křesťanskou láskou

---

⁴² ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Spirituální výchova v rodině: co radí psychologové?* Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1098-6, str. 129

⁴³ JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese.* Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6, str. 150

⁴⁴ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pastorální péče.* Praha: Oliva, 2000. ISBN 80-85942-42-9, str. 10-12

⁴⁵ Tamtéž, str. 15

vůči bližním, ač se člověk nachází v jakékoliv situaci, která ho ohrožuje. Souhrnně lze říct, že pastorační péče má snahu především o to, že člověk je subjektem pomoci, která se mu uskutečňuje za doprovodu někoho dalšího. Přičemž člověk nacházející se v problematické situaci svobodně usiluje o své dobro a o dobro pro své okolí.⁴⁶

Docent Aleš Opatrný uvádí, že nejen teologie praví, že každý člověk by měl využít svého obdarování pomoci druhému. V praxi se často ukazuje, že pastorační péči poskytují laici na základě lásky k bližnímu. Pastorační péči se tedy v tomto smyslu rozumí jako starostlivost o potřebného člověka, která má přesah přes sociální, zdravotní a veškerou humanitní péči. Pastorační péče jde ruku v ruce s vírou potřebného i pomáhajícího člověka. Pokud se člověk setká s nepředvídatelnými životními těžkostmi a tragédiami nikdo se neudivuje, že potřebuje péči ve všech ohledech svého bytí. Jsou tu ale i lidé, kteří potřebují pomoci i při menších obtížích nebo chtějí jen podporu v životní situaci, ve které se nachází. Nemusí mít vědomí toho, že musí vše zvládnout sami, ale mohou nabýt naděje a zkušenosti s tím, že si mohou požádat o pomoc jak u odborníků, tak u laické veřejnosti.⁴⁷

Opatrný dále popisuje pastorační péči jako úkol církve, který má určitou podobu. V každé církvi je pastorační péče specifická, dle prostředí, kde probíhá. Nicméně pastorační péči spojují následující oblasti, které by měly být dodrženy, aby pastorační péče dávala smysl:

- smysl vůči církvi samotné – nástroj vnitřního spojení;
- smysl vůči světu – svědectví slovem i životem;
- smysl vůči jednotlivci – pečovat o to, aby každý jedinec rostl ve své víře.⁴⁸

---

⁴⁶ MARTINEK, Michael. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. [Praha]: Jabok, 2008. ISBN 978-80-904137-2-6, str. 22

⁴⁷ OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica. ISBN 978-80-7465-116-8, str. 35

⁴⁸ OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorální teologie pro laiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016. Bibliotheca theologica. ISBN 978-80-7465-237-0, str. 57

Cíle pastorační péče v křesťanském pojetí:

- pomoc lidem, aby viděli svůj život z křesťanského pohledu, a na jeho základě realizovali svůj život;
- nechat se vést Duchem svatým, abychom mohli učit druhé se jím nechat vést;
- pomoc lidem při sebeuvědomění svojí podstaty;
- pomoc nést životní těžkosti a plnit Kristův zákon;
- projevovat si navzájem mezi křesťany lásku;
- pomoc lidem podle Ježíšova příkladu;
- pomáhat lidem tam, kde je to efektivní a dobrovolné;
- pomáhat tam, kde si lidé chtějí vzájemně rozumět;
- podporovat lidi v tom, aby svůj život řešili jinak nebo lépe;
- pomoc při rozvoji jejich osobnosti;
- provádět prevenci k lepší odolnosti a zvládnání stresu.⁴⁹

1.4.2 Pastorační pracovník a jeho činnost

V této podkapitole si definujeme profesní roli pastoračního pracovníka a dále si popíšeme, jak se realizuje jeho pracovní činnost.

„Já jsem dobrý pastýř. Dobrý pastýř položí svůj život za ovce.“ Jan 10,11

Profese pastoračního pracovníka vznikla přibližně v sedmdesátých letech v minulém století v Rakousku a Německu. Používalo se označení pastorační asistent či pastorační referent. V České republice se profese pastoračního pracovníka objevila až po roce 1990. Dle A. Opatrného je činnost pastoračních pracovníků spjata právě s „*dobrym pastyřem*“, který je biblickým obrazem Ježíše Krista. Na základě tohoto obrazu pastorační pracovník vede jemu svěřené lidi a poskytuje jim duchovní podporu a zázemí.⁵⁰

Pastorační pracovník je člověk, který dělá takové činnosti, které se konají v církevním prostředí i mimo něj. Úkolem pastoračního pracovníka je duchovně doprovázet lidi v různých životních situacích. Jeho činnosti jsou pro druhé oporou především v těžkých chvílích, ale i v těch každodenních.

Církve prostřednictvím pastoračních pracovníků realizují svoje poslání.⁵¹ Právě tyto problémy a situace, které pastorační pracovník s lidmi řeší, tak řeší ve světle evangelia.⁵²

---

⁴⁹ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pastorální péče*. Praha: Oliva, 2000. ISBN 80-85942-42-9, str. 17

⁵⁰ OPATRNÝ, Aleš. *Pastorální teologie pro laiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016. Bibliotheca theologica. ISBN 978-80-7465-237-0, str. 13–63

⁵¹ ALBERICH, Emilio. *Katechetika*. Vyd. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-382-6, str. 27

Obsahem činnosti pastoračních pracovníků je:

- administrativní práce;
- pastorační návštěvy – domov, nemocnice, zařízení sociálních služeb,
- katechetická práce – výuka dětí, vedení skupinek;
- práce s cílovými skupinami v církvi i mimo ni – setkání maminek, ženy, senioři.⁵³

Pastorační pracovník svoji činnost dále orientuje do těchto směrů:

- *naslouchání a rozhovor* – Pastorační pracovník spolupracuje s lidmi v úctě ke každé životní situaci, přijímá člověka v jeho celé podstatě. Nabízí mu blízkost, přátelství a lásku tak, jako toto nabízí člověku Bůh;
- *víra* – Modlitba společně s lidmi, vydávat Bohu lidské starosti a radosti, nabízet a předávat křesťanské postoje a hodnoty, sdílet Boží slovo a svědectví;
- *společenství* – Aktivně zapojovat člověka do cílových skupin s podobnými tématy k řešení, dále také podle věku, pohlaví, smýšlení. Pastorační pracovník vytváří mezi lidmi citové vazby a podporuje církevní a sociální zázemí;
- *spiritualita* – Pastorační pracovník podporuje rozvoj lidské duchovní stránky.

Pastorační péče vycházející z evangelia chce podporovat rozvoj člověka, a to po všech jeho stránkách. Tuto péči vykonávají pastorační pracovníci nebo osoby, které jsou církví ustanoveny, že tuto péči mohou poskytovat. Pastorační péči může tedy vykonávat profesionální pracovník nebo dobrovolník. Tuto tematiku jsme nastínili i v úvodu práce, tedy že poskytování pastorační péče se může věnovat profesionál, ale i laik.⁵⁴

Pastorační pracovník pracuje ve spolupráci s knězem, kazatelem nebo dalším duchovním, který mu může pomoci a podpořit ho v jeho činnosti. Každý pracovník může pracovat s jinou cílovou skupinou. Může to být například skupina dětí, mládeže, senioři, manželé nebo nemocní.

---

⁵² OPATRŇY, Aleš. Pastorační péče v postmoderní společnosti. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-557-8, str. 5

⁵³ Pastorační pracovníci v ČCE [online]. [cit. 2022-05-22]. Dostupné z: https://www.evangelnet.cz/cce/czr/usneseni/u_34_1/Prilohy/TISK_18_07_Pastoracni%20pracovnici_modely%20fungovani.pdf

⁵⁴ Úvod do pastorační praxe. Michael Martinek [online]. [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: https://is.jabok.cz/el/JA10/zima2014/S2091/um/Prezentace_pastoracni_praxe_od_Michala.pdf

Pastorační pracovník by měl být podpořen v tom, že nemusí umět vše stoprocentně vyřešit, ale že je jeho důležitým úkolem se na lidské životy a problémové situace dívat očima křesťana, víry a doprovázet svěřené lidi.⁵⁵

A. Opatrný dále definuje úskalí pastoračních pracovníků při jejich činnosti:

- *frustrace* – U pastoračního pracovníka se může jednat o to, že nevidí výsledek svojí pracovní činnosti. Frustrace se může prohlubovat a může dojít až k syndromu vyhoření;
- *pocit viny* – Pastorační pracovník může pracovat tak, že na sebe přebírá tíhu příběhů lidí, kteří se mu svěřují se svými životními situacemi. Pastorační pracovník pak může přisuzovat vinu i sobě v rámci práce s jednotlivcem nebo skupinou;
- *pocit všemohoucnosti* – Pastorační pracovník má takové množství zkušeností, že ze své pozice může dělat ukvapené závěry. Úskalí vychází z toho, že může ohrozit vztahy se svěřenými lidmi, protože nebude brána v potaz lidská individualita;
- *pocit neúspěchu* – Pastorační pracovníci mohou zažívat pocit neúspěchu, protože jsou například zklamaní ze své práce, ze sebe nebo z někoho. Pocit neúspěchu se umocňuje například ve chvíli, kdy si pracovník sám sobě přičítá za něco vinu;
- *zklamání* – Pastorační pracovník je pomáhající profese, která má široké spektrum témat a oblastí v pomáhání. Někdy se stává, že výsledky své práce pastorační pracovníci nemají hned, ale nějaký posun trvá delší dobu;
- *neschopnost odmítnout* – Pastorační pracovník má své limity, které by neměl překračovat ve smyslu toho, že není povinen poskytnout pomoc úplně každému za každých okolností. Neschopnost odmítnout pak zapříčiňuje únavu a vyčerpání, a dále to vede k osobnímu selhání;
- *únava* – Povolání pastoračního pracovníka je fyzicky i psychicky náročné. Pastorační pracovníci mají ve svých kompetencích mnoho úkolů, které musí zvládnout. Nicméně by měli zvládat i odpočívat a v tomto ohledu myslet na svůj fyzický, psychický a duchovní odpočinek.⁵⁶

---

⁵⁵ OPATRŇY, Aleš. *Pastorální teologie pro laiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016. Bibliotheca theologica. ISBN 978-80-7465-237-0, str. 58

⁵⁶ Tamtéž, str. 174–176

Pastorační pracovník při své práci využívá nejčastěji nástroje, jako je rozhovor a modlitba.

- *rozhovor* – Rozhovor patří k řešení přání a potřeb toho člověka, ke kterému je pastorační rozhovor směřován. Cílem pastoračního rozhovoru je podpora jedince či skupiny, že na své životní cestě není sám. Pastorační rozhovor podporuje člověka v celistvosti na lidské úrovni a ve spojení s Bohem. Nejdůležitější tedy je, aby se pastorovanému ulevilo od nejobtížnějších pocitů;⁵⁷
- *modlitba* – Modlitba je nástroj, který může pastorační pracovník poskytovat za pastorovaného nebo v jeho součinnosti. Modlitba je komunikace s Bohem a je přístupná pro všechny lidi na světě. Modlitba se odehrává různými směry, může být vyslovená, zpívaná, ale může být i v tichosti nebo za pomoci četby Bible.

Vzdělání pastoračních pracovníků:

- teologické obory SOŠ, VOŠ, VŠ;
- pedagogické minimum předepsané MŠMT;
- výjimečně člověk s ukončenou ZŠ, pokud je pro práci mimořádně nadaný;
- dobrovolník, laik – nemá vzdělání v oboru, ale je pověřen církví k výkonu pastorační činnosti.⁵⁸

1.4.3 Pastorační péče o rodiče s dětmi

Pár, který uzavře manželství a poté založí rodinu, žije často poněkud odděleně od ostatních lidí, kteří mají například děti stejného věku nebo jsou stejného vyznání. Je proto potřeba rodinám pomoci, aby se mohli setkávat mezi sebou a mohli si být oporou a sdílet svoje hodnoty. Mluvíme zde o soužití nejen rodičovských rolí, ale také i o setkávání dětí.

V dnešní době vždy neplatí, že v páru jsou věřící oba, ale je mnoho smíšených manželství, která i přesto nebrání tomu, aby děti byly křesťansky vychovávány. Rodiny se nutně nemusí považovat přímo za křesťany, ale i tak je dobré, že duchovní péče na ně může být směřována. Setkávání této komunity je tak jako tak přínosné, protože spojuje jednotlivce v podnětné skupiny.

V tomto ohledu je rodina pro dítě něco jako prvotní církev. Dítě může zakusit nebo slyšet první pastorační rozhovory nebo aktivity právě doma

---

⁵⁷ Pastorační rozhovor jako základní forma pastorační péče [online]. [cit. 2022-05-26].

Dostupné z: <https://www.pastorace.cz/tematicke-texty/3-pastoracni-rozhovor-jako-zakladni-forma-pastoracni-pece>

⁵⁸ Pastorační pracovníci v ČCE [online]. [cit. 2022-05-26]. Dostupné z:

https://www.evangelnet.cz/cce/czr/usneseni/u_33_4/Prilohy/TISK_20_Pastoracni_pracovnici.pdf

s rodiči. Rodiče učí děti, jak žít evangeliem a jak ho promítnout každý den do svého života. Je dobré, když si rodiče v těchto hodnotách rozumí navzájem a i přesto, že jeden z nich nemusí být věřící, tak projevuje značnou míru porozumění a empatie k duchovnímu vedení. Pokud k sobě budou rodiče pozorní, pak i lépe nastavují společnou spiritualitu manželství.

Do otázek výchovy, manželství a dětí je dobré zapojovat komunity, které mohou efektivně pomoci doprovázet rodiny s malými dětmi při různých situacích. Nemusí se nutně jednat jen o tíživé a bolestné situace, ale i o situace každodenního charakteru. Rodiče se mohou ve společných rozhovorech aktivitách podporovat navzájem a sdílet svoje zkušenosti. Nejen zkušenosti duchovního charakteru, ale i zkušenosti ohledně manželství nebo výchovy dětí.

Jak jsme již zmínili na začátku diplomové práce, tak duchovní péči mohou poskytovat nejenom odborníci, ale i laici. Samozřejmě na pomoc při pastorační rodin přicházejí i organizace diakonické a sociální. Mimo jiné jsou k duchovní péči dále pověřeni například kněží, jáhnové, pastorační pracovníci a další pastýři. Každý rodič přicházející s tím, že chce poradit, pomoci nebo sdílet něco ze svého života, očekává pochopení.

Pochopení se může dočkat i od ostatních rodičů, kteří řeší stejné situace. Je vždy důležité, aby si lidé uměli navzájem naslouchat, uměli si rozumět a byli připraveni se podpořit.⁵⁹ Podpora je založená na lásce k bližnímu, která je zakotvená v lásce k Bohu. Je to nejdůležitější prvek pro věřící lidi. Je to i celková úloha pro křesťanské komunity, aby k sobě přistupovaly v lásce. Prvek společenství je v tomto ohledu důležitý, neboť spojuje dohromady lidi – rodiny, ve kterých nejsou žádné rozdíly. Rodiny by měly v tomto smyslu k sobě přistupovat rovnocenně. Láska k bližnímu se realizuje vůči potřebným, s nimiž jsme se setkali třeba jen náhodou, ale i cíleně.⁶⁰

Pastorační péče o rodiče s dětmi se uskutečňuje v těchto prostředích:

- farní prostředí (farnost);
- prostředí sociální péče (sociální instituce),
- prostředí pedagogické (školy);
- prostředí ve zvláštních vymezených prostorech (armáda, vězení, nemocnice);
- prostředí běžného života (sekulární prostředí).

Každé toto prostředí má svoje specifické charakteristiky pro poskytování pastorační péče. Tato specifika pak přímo ovlivňují náplň pastoračních

---

⁵⁹ AMBROS, Pavel. *Manželství a rodina – cesta k plnosti lásky: Amoris laetitia Svatého otce Františka*. Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2018. Současné otázky. ISBN 978-80-7412-314-6, str. 195-197

⁶⁰ BENEDIKT XVI. *Deus caritas est: Bůh je láska: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI.* 4. vyd. Přeložil Ctirad Václav POSPÍŠIL. Praha: Paulínky, 2012. ISBN 978-80-7450-043-5, str. 29-35

činností. Pastorační péče se pak realizuje s ohledem na věk, vzdělání, profesi, potřeby a očekávání lidí, kterých se pastorační péče týká. Jak ze strany poskytovatelů duchovní podpory, tak ze strany potřebných. Úkolem každého prostředí, v němž se realizuje pastorační péče, je:

- přijmout každého člověka;
- příležitost ke sdílení víry;
- příležitost ke sdílení životních okolností v prostředí důvěry a lásky;
- odpovídat na specifické potřeby;
- podporovat komunity ve výše uvedených prostředí.⁶¹

---

⁶¹ Malý kurz pastorační péče (05): Prostory pastorační péče. Aleš Opatrný [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.pastorace.cz/clanky/maly-kurz-pastorace-05-prostory-pastorace>

2. Vybrané pražské církve a jejich činnosti

Pro tuto kapitolu jsme vybrali rozmanité prostředí pražských církví. V kapitole budeme definovat jednotlivé vybrané církve a jejich nabídku aktivit pro rodiny s předškolními dětmi. Budeme se věnovat konkrétně církvi Římskokatolické, Církvi bratrské, církvi Českobratrské evangelické a církvi Československé husitské.

Každé prostředí má stejný cíl, a to podpořit rodiny v duchovním doprovázení jejich dětí. Samozřejmě jsou to podpůrné aktivity i pro rodiče na rodičovské dovolené. Jsou to místa, kde mohou sdílet v křesťanském prostředí svoje osobní zkušenosti a zážitky s dětmi. Rodiče mezi sebou sdílí i svoje každodenní radosti a starosti. Rodiče na rodičovské dovolené chtějí předškolním dětem umožnit pravidelné setkávání v kolektivu a současně můžou chtít být sami součástí nějaké komunity nebo společenství.

Jaké jsou nabídky v pražských církvích si následně popíšeme.

2.1 Církev bratrská

- sídlo CB: Soukenická 1193/15, 110 00 Praha 1 – Nové Město
- datum registrace: 1.9. 1991
- statutární orgán: Rada Církve bratrské
- oprávnění k výkonu: církevní sňatky, duchovenská činnost ve věznicích a armádě, církevní školy, zповědní tajemství
- evidované právnické osoby: 76 sborů, 12 diakonií

Církev bratrská (CB) se řadí mezi evangelikální církve v ČR. Církev bratrská navazuje na události, ke kterým došlo na východu Čech zhruba v polovině 19. století. Konkrétně v roce 1868 byl založen první sbor nazývající se *Svobodné evangelické církve české* v Bystrém v oblasti Orlických hor. K jeho vzniku pomohla i Svobodná skotská církev, která se vyskytovala na dnešním území Polska. Obě tyto církve se později spojily a k ustanovení církve došlo 3.6. 1880 v Praze. Církev tehdy nesla název „Jednota českobratrská“, čímž se přihlásila ke svému duchovnímu dědictví Jednoty bratrské. Církev bratrská nese své jméno až od roku 1967. V současné době je počtem sborů i členů největší evangelikální církví v ČR.

Každý sbor CB přispívá na činnosti orgánů tzn. na platy kazatelů, pastoračních pracovníků a dalších zaměstnanců. Veškeré příspěvky jsou schvalovány Konferencí. Vzdělávání kazatelů a duchovních pracovníků je zajištěno ve spolupráci s Evangelickou teologickou fakultou UK Praha.

Dále je také zřízen Evangelikální teologický seminář na vyšší odborné škole v Praze v Horních Počernicích. Církev bratrská má dále i diakonickou činnost,

kteřá se řadí mezi neziskové organizace a působí celostátně. Pobočky Cířkve bratrské můžeme najít například v Praze, Berouně, Olomouci nebo v Mostě. Střediska diakonie mají chráněná bydlení, osobní asistenci a rehabilitace pro osoby se zdravotním postižením.⁶²

Cířkev bratrská vyznává tyto zásady:

- jsme společenství lidí všech generací, zahrnujeme rodiny i jednotlivce, věřící i víru hledající, zahrnujeme potřebné i pomáhající lidi, kteří chtějí být vzájemně blízko;
- pracujeme cca na 160 místech – sbory, stanice v Čechách, na Moravě a ve Slezsku;
- jsme spojeni jedním Vyznáním víry a společně přijímáme duchovní zásady života;
- s ostatními křesťanskými cířkvi vyznáváme jednoho Boha – Otce, Syna a Ducha svatého, který stvořil svět, stal se v Ježíši Kristu jedním z nás a je s námi do teď;
- usilujeme o praktické křesťanství, které bude uskutečňováno na základě Bible
- přijít mezi nás může kdokoliv, každý je v Cířkvi bratrské vítáný.⁶³

Pro Cířkev bratskou je podstatou sborového života bohoslužebné shromáždění, při kterém se zvěstuje slovo Boží formou kázání a svátostnými službami. Shromáždění vytváří prostor pro společenství s Bohem, ale i s lidmi. Pomáhá utvářet společenství pro členy sboru, ale i pro nevěřící a ostatní hosty. Kázání mají být pro všechny zúčastněné srozumitelná a mají mít misijní podklad. Bohoslužby se mění v průběhu celého roku s ohledem na cířkevní rok, ve kterém se slaví svátky.

Při těchto příležitostech se ve sboru slaví například křty, svatby, pohřby, ordinace, instalace nebo například sborové dny a biblické či modlitební hodiny. Shromáždění vede kazatel nebo další staršovstem ustanovený člověk sboru. Cířkev bratrská shromáždění bez pověřené osoby nevykonává. Shromáždění se uskutečňují v prostorách modliteben, v kostelech nebo i v pronajatých prostorech či objektech. Cířkev bratrská má při bohoslužbě vcelku volnou liturgii, a to dává duchovním a pastoračním pracovníkům jakousi volnost a značnou míru flexibility při bohoslužbách a obřadech. Tato volnost má však i svá úskalí. Je kladen velký důraz na soudobé prvky, které mohou být někdy nedostatečně naplněny pro posluchače.⁶⁴

---

⁶² MARTINEK, Michael. *Přehled křesťanských cířkvi a jejich aktivit v ČR*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1116-7, str. 114-115

⁶³ Kdo jsme. Cířkev bratrská [online]. [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://portal.cb.cz/kdo-jsme>

⁶⁴ *Bohoslužebná agenda Cířkve bratrské*. Praha: Rada Cířkve bratrské v nakladatelství Samuel, 2017. ISBN 978-80-88-106-06-7, str. 5-16

2.1.1 Církev bratrská Vinohrady

- oficiální název: Sbor Církve bratrské v Praze 2
- adresa: Římská 43, 120 00 Praha 2
- seniorát: Praha
- stanice: Praha 5 – Zbraslav
- webové stránky: www.cbvinohrady.cz
- nedělní bohoslužba v 10 hodin ⁶⁵

Sbor církve bratrské Vinohrady dává do popředí slovo *sbor*. Na svých webových stránkách uvádí následující: „*Společenství je to, co u nás můžete najít.*“ Sbor CB Vinohrady informuje společnost o tom, že nezáleží, kdo odkud přichází, jaké má společenské postavení nebo jaké vyznává životní hodnoty. Sbor je otevřený všem lidem bez rozdílu. Dává lidem možnost přijít do sboru ať už jako aktivní účastník nebo jen jako člověk, který vše pozoruje a rozjímá.

Sbor otevírá možnost pro každého člověka, aby se zapojil do rozhovorů s ostatními, pakliže bude sám chtít. Dále vybízí k tomu, aby se nikdo neostýchal si říct například o pomoc, vyslechnutí nebo o duchovní rozhovor. Sbor CB Vinohrady má zájem o oslovení široké veřejnosti, a proto mimo bohoslužby a svátosti pořádá týdně několik volnočasových aktivit pro veřejnost. Ve své činnosti se zaměřuje na různé věkové kategorie a cílové skupiny.

Mezi aktivity Sboru CB patří:

- **Klubíčko** – klub pro rodiče s předškolními dětmi, ve kterém probíhají volnočasové aktivity s duchovní tematikou, klub je otevřené místo pro všechny zájemce;
- **Biblické hodiny** – úterní společná setkávání nad Bibli, které probíhá ve sborovém domě, případně online;
- **Mládež** – setkávání pro mladé křesťany, ve společných chvílích si mládež čte Bibli, sdílí svoje poznatky a zkušenosti o Bohu, dále společně vytvářejí a pořádají volnočasové aktivity na všední i duchovní témata, setkávají se každý čtvrtek;
- **Semafor** – klub pro děti školního věku, které se přes školní rok setkávají během pátků a během letních prázdnin pořádají tábory v přírodě, mezi volnočasové aktivity během školního roku patří vyprávění biblických příběhů, zpěv a volná hra;
- **Fotbalový kroužek** – kroužek vede organizace *Ambassadors Football*, se kterou Sbor CB spolupracuje, snaha kroužku je propojení sportu a křesťanských hodnot;

---

⁶⁵ Praha 2 - Vinohrady. Církev bratrská [online]. [cit. 2022-03-18]. Dostupné z: <https://portal.cb.cz/sbory/praha-2-vinohrady>

- **Senioři** – v rámci diakonické činnosti se Sbor CB zaměřuje na pomoc seniorům, a to především pro členy sboru;
- **Manželská zastavení** – sbor podporuje manžele a pořádá pro ně besedy s hosty na různá témata, která jsou pro manželské dvojice aktuální, témata jsou jak duchovní, tak i psychologická, a zaměřená i na péči o děti;
- **2M Medici Medikům** – sborový dům podporuje mediky a mladé lékaře, kteří vyznávají společné křesťanské hodnoty a chtějí prohloubit svoje vědomosti a praxi o teologický rozměr, společně hovoří o etických dilematech, lékařském povolání a vzájemně se podporují při studiu, setkávání probíhají cca jednou za měsíc ve středu.

Sbor Církve bratrské má tedy velmi pestrou škálu aktivit pro své členy, ale i pro širokou veřejnost. Stále platí, že sbor si zakládá na otevřenosti vůči každému člověku a na společenství, ve kterém se všichni budou cítit dobře.

Bohoslužba CB Vinohrady je každou neděli od deseti hodin ve sborovém domě. Je to místo pro setkávání, kde lidé společně načerpávají povzbuzení a motivaci od Boha pro svůj život. Během bohoslužby se zpívají písně z kancionálu, ale nechybí ani doprovod kapely. Během bohoslužby dále zaznívá kázání, sborové oznámení, modlitby a slovíčko pro děti. Na bohoslužbu se mohou dostavit všichni křesťané, ale i lidé, kteří Boha teprve hledají a touží prohloubit svoje znalosti Bible nebo se chtějí přidat k modlitbě či ke chválám. Ve sborovém domě se nachází i bezbariérový vstup, tudíž odpadají komplikace se vstupem dovnitř.

Pro děti je během bohoslužby připravené „slovíčko“, které je jim srozumitelně předáváno s ohledem na věk. Zároveň je možnost přijít do besídky, kde mohou zažít duchovní program. Pro rodiče s nejmenšími dětmi je připravený prostor s dětským koutkem, ze kterého mohou rodiče i nadále sledovat průběh bohoslužby, i přesto, že si děti hrají. Po bohoslužbě je možnost připojit se k rozhovorům a mimo dětský koutek a besídku setrvat i v prostorech kavárny. V případě, že se někdo nemůže do sboru dostavit osobně, je možné sledovat bohoslužbu online nebo si jí později pustit ze záznamu.⁶⁶

---

⁶⁶ Církev bratrská [online]. [cit. 2022-03-18]. Dostupné z: <https://www.cbvinohrady.cz/>

2.2 Římskokatolická církev

- sídlo: Thákurova 676/3, 160 00 Praha 6 – Dejvice
- registrovaná: 1.9. 1991
- statutární orgán: Česká biskupská konference
- oprávnění k výkonu zvláštních práv: církevní sňatky, duchovenská činnost ve věznicích a armádě, vyučování náboženství na státních školách, zřizování církevních škol, zpovědní tajemství
- evidované právnické osoby cca 2930 z toho 16 diecézí a provincií, 2400 farností, 180 charit, 40 sdružení křesťanů, 104 církevních škol⁶⁷

Římskokatolická církev (ŘKC) je největší církví světa. Podle ročenky z roku 2015 se k Římskokatolické církvi hlásí zhruba 1,254 miliardy věřících, což je přibližně polovina křesťanů a zhruba 17,7% populace na světě. Při sčítání lidu v ČR, se k Římskokatolické církvi hlásí až pětinasobný počet občanů než k církvím jiného typu. Tím, že je ŘKC největší církví v republice, má také největší vliv na lidi a uskutečňuje tak nejvíce společenských aktivit.

Do pojetí Římskokatolické církve řadíme veškeré křesťanské církve, které jsou v jednotě s *římským biskupem – papežem*. Na celém světě existuje dvacet čtyři církví, které spojuje jednota v církevní nauce a zároveň podřízenost svrchovanosti papeže. Římskokatolická církev je celosvětového charakteru a má co do počtu největší zastoupení mezi křesťany v celosvětové populaci.⁶⁸ Vznik Římskokatolické církve se datuje již k Ježíši Kristu, který jí založil, a církev se postupně začala rozšiřovat, až získala současnou podobu.⁶⁹ Jako základní jednotku Římskokatolické církve můžeme uvést diecéze, které také někdy nazýváme jako místní církve.

Můžeme se zaměřit na konkrétní oblasti různých měst a vesnic. Nalezneme v současné době zhruba nějakých 2,4 tisíce věřících, který se setkávají ve farnostech po celé České republice. Mimo věřící, kteří přicházejí do svých farností, je nutné též zmínit jeden specifický typ křesťanského života lidí, kteří plně svůj život odevzdali Bohu. Tito lidé uskutečňují svoje povolání v řeholních řádech a kongregacích nebo případně v komunitních hnutích. Významné komunity pro církve jsou především komunity mládeže a rodiny.

⁶⁷ MARTINEK, Michael. *Přehled křesťanských církví a jejich aktivit v ČR*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1116-7, str.67

⁶⁸ Tamtéž, str. 66-67

⁶⁹ Římskokatolická církev - vznik?. Aleš Opatrný [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: <https://www.vira.cz/texty/otazky-a-odpovedi/rimskokatolicka-cirkev-vznik>

Z tohoto hlediska Římskokatolická církev provozuje mnoho rodinných center a center pro mládež. Dále se věnuje i dalším službám pro veřejnost, které jsou též důležité pro podporu společenství lidí.⁷⁰ Mezi tyto veřejně prospěšné činnosti patří:

- sociální služby – Charita ČR, Maltézská pomoc, Salesiánská provincie Praha;
- vzdělávací činnost – školy a školská zařízení;
- církevní nemocnice a hospice;
- duchovní služba – nemocnice, věznice, Armáda a Policie ČR;
- misie – duchovní pomoc a péče;
- dobrovolnictví – senioři, mládež, zdravotně postižení, lidé bez domova.⁷¹

ŘKC mezi své nejvýznamnější myšlenky řadí následující:

- jsme křesťané a věříme v jediného Boha, který stvořil svět i člověka;
- Bůh touží být poznávám, jako skutečný a chce jednat v životě lidí;
- Bůh nežije o samotě, ale sám je společenstvím – Otec, Syn a Duch svatý;
- věříme a zakoušíme smysl našeho života, který je v Bohu samotném;
- ke vztahu k Bohu patří modlitba;
- modlitba nás očišťuje, zápasí s pokušením, posiluje vytrvalost, odnímá strach, násobí síly a přináší do života štěstí;
- vzorem modlitby je Ježíš Kristus;
- Bible je inspirována Bohem a obsahuje Boží slovo, skrze které Bůh promlouvá k lidem což dosvědčuje celé dějiny křesťanství;
- základním povoláním lidského života, je lidský život jako takový, Bůh nás již od početí volá každého osobně k životu;
- každý člověk má v křesťanském společenství místo, které mu Bůh přichystal;
- každý člověk je povolán Bohem jeho povolání je zároveň životním naplněním.⁷²

Obsahem křesťanské víry jsou činy, které prohlubují vztah s Bohem. Lidé jako křesťané věří v Boha, který je přesahuje a zachraňuje ode všeho hříchu. Křesťan vyznává, že Ježíš Kristus na sebe vzal břímě zla, nemoci, utrpení

---

⁷⁰ Proč církev. Česká biskupská konference [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/proc-cirkev>

⁷¹ MARTINEK, Michael. *Přehled křesťanských církví a jejich aktivit v ČR*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1116-7, str. 92-93

⁷² [cirkev.cz](https://www.cirkev.cz/), Česká biskupská konference [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/>

a smutku. Těm, kdo v něj uvěřili, dává Ducha svatého. Křesťané tedy znají Boha Otce, jeho milovaného syna Ježíše Krista a Ducha svatého, kterého dohromady vyznávají jako jednoho Boha ve třech osobách současně – Trojice. Křesťané dostali od Ježíše nabídku záchrany a křesťanská víra je právě:

- cesta, která vede k přijetí spásy;
- vyznání toho, že Boha ve svém životě potřebujeme;
- osobní rozhodnutí, při kterém člověk přijme Ježíše Krista do svého života jako spasitele a chce jít jeho cestou až ke vzkříšení.⁷³

Církev je v Novém zákoně uchopena jako Kristovo tělo a on sám je hlavou tohoto těla. Kristus v Novém zákoně předává Boží slovo a šířím tím Boží milost ve slovech lidem. Ke slově se zároveň přidaly svátosti, které Římskokatolická církev uděluje. Jsou to svátosti – křtu, biřmování, eucharistie, smíření, pomazání nemocných, manželství a kněžství. Pro každého křesťana je vrcholem života v církvi slavení eucharistie, tedy památky poslední večeře, kdy Ježíš chtěl, aby si jeho přátelé připomínali jeho památku.⁷⁴ Podle Katechismu katolické církve stvořil Bůh lidi a celý svět s rozhodnutím k pozvání na účasti na božském životě. „*Stanovil, že ty, kteří věří v Krista, svolá vjedno ve svaté církvi.*“ Boží rodina se v průběhu dějin proměňovala, ale vždy tak, jak to chtěl Bůh. První katoličtí křesťané tak říkali: „*Svět byl stvořen vzhledem k církvi.*“⁷⁵

Ve farnostech působí farář nebo farní administrátor zvolený biskupem. Dále zde může působit farní vikář, jáhen nebo pastorační asistent. Je to společenství křesťanů, které je na konkrétním území a přichází do něj lidé se společnými znaky a zájmy. Do farnosti dochází různorodí lidé, například:

- rodiny, manželé, partneři;
- senioři;
- děti a mládež;
- etnické menšiny;
- studenti.⁷⁶

---

⁷³ V co věříme?. Římskokatolická farnost, Děkanství Most [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: <http://www.farnost-most.cz/v-co-verime/>

⁷⁴ Proč církev. Česká biskupská konference [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/proc-cirkev>

⁷⁵ *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-488-1, str. 203

⁷⁶ MARTINEK, Michael. *Přehled křesťanských církví a jejich aktivit v ČR*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1116-7, str. 79-80

2.2.1 Římskokatolická církev Chodov

- oficiální název: Římskokatolická farnost u kostela sv. Františka z Assisi Praha – Chodov
- adresa: na Sádce 1296/18, 149 00 Praha 4
- vikariát: III. pražský vikariát
- zřízena: 4.9. 1938
- webové stránky: www.kcmt.cz
- nedělní bohoslužba: 8:00; 20:00 (1x za měsíc)⁷⁷

Římskokatolická farnost u kostela sv. Františka z Assisi Chodov se řadí do pražské diecéze, která spadá do III. pražského vikariátu. Římskokatolická farnost má za cíl poskytovat lidem především bezpečné zázemí, které bude mít formační, pastorační a vzdělávací složku. Farnost chce tento cíl naplňovat především pro občany Prahy 11 a dát jim možnost společného setkávání v živém společenství s Bohem, ale i s druhými lidmi. Činnost církve probíhá v budově kostela nebo v komunitním centru Matky Terezy, které je další významnou základnou Římskokatolické farnosti Chodov. K dalším objektům, které jsou na území farnosti, je například kaple sv. Jana Nepomuckého, socha sv. Izidora a Pruský křížek.

Ve farnosti působí mimo duchovní personál i velké množství dobrovolníků, kteří mají na starosti různé aktivity. Jsou to například pomocníci, kteří se zapojují do aktivit, jako je výpomoc při bohoslužbě, podávání eucharistie nemocným, podavači eucharistie během bohoslužeb, katecheti, hudebníci, varhaníci, květináři, uklízeči. Další skupinou, jež se stará o chod farnosti, je pastorační a ekonomická rada.⁷⁸

Římskokatolická farnost Chodov nabízí následující aktivity:

- **biblické hodiny** – učení čtení Písma, porozumění výkladu, rozhovory, biblické hodiny se konají každé úterý na faře;
- **setkání nad evangeliem** – objasňování evangelií, příprava na bohoslužby, setkání probíhají jedenkrát za měsíc ve čtvrtek na faře;
- **společenství pro středoškoláky** – společenství pro mládež ve věkovém rozmezí zhruba od čtrnácti do devatenácti let, společný prostor pro sdílení, přátelství, budování vztahu s Ježíšem s vrstevníky, setkání probíhají každé úterý na faře;

⁷⁷ Bohoslužby během roku. Komunitní centrum Matky Terezy. [online]. [cit. 2022-05-17]. Dostupné z: <https://www.kcmt.cz/clanky-vse/bohosluzby-behem-roku-mimo-velke-svatky-a-prazdniny/>

⁷⁸ Společenství – zapojte se. Komunitní centrum Matky Terezy [online]. [cit. 2022-05-17]. Dostupné z: <https://www.kcmt.cz/spolecenstvi-zapojte-se>

- **setkání maminek na mateřské dovolené** – setkání maminek na mateřské dovolené s dětmi, které probíhá každou středu na faře;
- **společenství Život z víry** – společenství se schází každou středu večer ve farním sále, kde probíhá společná četba Starého zákona;
- **společenství pro seniory** – páteční rána se setkávají senioři v kapli, kde probíhá bohoslužba a následně společně neformálně diskutují;
- **spolu s Biblií v ruce a na Skypu** – tato aktivita se odvíjela od pandemické situace, někdy bylo potřeba studium Bible přesunout do online prostoru a byla k tomu využívána platforma Skype, za příznivých podmínek se společenství schází na faře, tato setkání probíhají každou středu večer;
- **Třeba-kapela** – skupina mladých muzikantů, kteří hraním na hudební nástroje a zpěvem doprovází nedělní, večerní, studentskou bohoslužbu, zapojují se též jedenkrát za měsíc na úterní chvály;
- **ALFA tým** – toto farní společenství se schází v duchu modliteb, modlitby a podpora probíhá za sebe navzájem, Alfa je zároveň přípravná kurzů ve farnosti, účastníci připravují programy a scházejí se k přípravám, modlitbách a ke čtení Písma, probíhají zde přímluvné modlitby;
- **Setkávání rodin – YWAM** – společné setkávání rodin jedenkrát za měsíc, při setkání mají rodiny společný oběd, modlitby, čtení z Písma, skupina čítá pět rodin, je uzavřená a není možné se k ní již přidat;
- **Worship – modlitba mužů** – otevřená skupinka mužů, ve které probíhají modlitby za jejich věci, rodiny, modlitby, setkávání probíhají dvakrát za měsíc v klubovně KCMT (komunitní centrum při farnosti);
- **farní schola** – skupinka zaměřující se na zpěv chval a křesťanských písní;
- **malé modlitební společenství** – společenství se schází k modlitbám jednou týdně odpoledne v komunitním centru, modlitby probíhají dle breviáře, dále se čte náboženská literatura, zpívají se chvály, prosby, skupinka je veřejnosti otevřená;
- **společenství Sedm pramenů** – společenství dlouholetých přátel ke sdílení životních zkušeností, radostí i starostí, společné oslavy narozenin a svátků, modlitby, výlety, poutě a dovolené;
- **modlitby matek** – tato skupinka je cílová pro maminky, které se touží modlit za své děti, muže, rodiny a přátele, je vítána každá žena se srdcem matky, nezáleží však na věku ani počtu dětí, skupinka čítá zhruba osm žen, skupinek je ve farnosti několik, skupinky se schází různě přes týden;

- **Hnutí fokoláre** – setkání probíhají dvakrát za měsíc, setkávají se zde rodiny a jednotlivci nejen z farnosti Chodov, ale i rodiny a jednotlivci z blízkého okolí, setkání probíhají v komunitním centru, společenství má snahu o vzájemnou lásku mezi všemi členy, společná modlitba, rekreační programy a pobyty, duchovní obnovy, Adopce na dálku.

Farnost Chodov dále poskytuje další služby lidem, a to:

- **udělování svátostí** – křest, biřmování, svátost nemocných, manželství, pohřeb, svátost smíření, eucharistie – svaté přijímání;
- **výuka náboženství** – od narození do patnácti let;
- **tematická pastorační činnost pro cílové skupiny** – manželé, rodiny, partneři, rodiče, programy pro školy, přednášky v komunitním centru Matky Terezy;
- **kultura** – farní kavárny, hudební večery, měsíčník *Fchodovina*.⁷⁹

2.3 Českobratrská církev evangelická

- sídlo: Jungmannova 22/9, 110 00 Praha 1 – Nové Město;
- registrována: 1.9. 1991
- statutární orgán: Synodní rada Českobratrské církve evangelické
- oprávnění k výkonu zvláštních práv: sňatky, duchovní činnost, výuka náboženství, duchovní péče ve věznicích a v armádě, církevní školy, zpovědní tajemství
- evidované právnické osoby: 14 seniorátů, 252 farní sbory, 29 diakonií, 17 církevních škol a školských zařízení⁸⁰

Církev Českobratrská evangelická patří mezi reformační církve, jejich společným prvkem je, že pocházejí z reformačního hnutí, za kterým stojí Martin Luther. Právě Českobratrská církev evangelická (ČCE) má svou specifickou roli, neb je to největší protestantská církev. Počátek ČCE můžeme datovat již k první světové válce, kde probíhaly přípravy sloučení Evangelické církve helvetského vyznání (kalvinistické) společně s Evangelickou církví augsburského vyznání (luterská). Sloučení těchto církví proběhlo v roce 1918 a vznikla Českobratrská církev evangelická, která se přiklání k obojímu vyznání. Postupem času byly připojeny různé tradice, jež propojovaly české a bratrské vyznání.

⁷⁹ Tamtéž

⁸⁰ MARTINEK, Michael. *Přehled křesťanských církví a jejich aktivit v ČR*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1116-7, str. 104

Českobratrská církev evangelická má svou strukturu, která organizuje veškeré dění. Pokud budeme hovořit o nejdůležitějších tématech, která se mohou v církvi řešit, pak tato řešení přísluší k projednávání synodu, který je složen z volených představitelů celé církve a dále z laické veřejnosti, duchovních a patří sem i muži a ženy. ČCE má tři stupně, ve kterých je uspořádána, a to:

- sbor – nejnižší uskupení;
- senioráty – sbory v jedné oblasti;
- povšechný sbor – všechny senioráty tvořící celou církev.

Mezi přední činnosti Českobratrské církve evangelické patří:

- bohoslužby – četba Bible, kázání, vysluhování večeře Páně;
- náboženská výuka dětí;
- setkávání cílových skupin dle věku a zájmů;
- pastorační poradenství;
- duchovní doprovázení;
- vzdělávací kurzy pro pastorační pracovníky;
- postgraduální kurzy pro faráře;
- supervize pro duchovní pracovníky;
- pobytové akce pro maminky s předškolními dětmi;
- pobytové a odpočinkové akce pro rodiny s dětmi s postižením.

Mezi další činnosti ČCE patří:

- Evangelická akademie a Evangelická fakulta;
- Nakladatelství Kalich;
- Církevní střediska;
- Časopis český bratr.

Velkou skupinou, na kterou je kladen důraz, jsou děti a mládež. Pro tyto skupiny jsou v rámci celé církve v každém sboru organizovány příslušné činnosti a aktivity. Každý rok má mládež možnost se účastnit sjezdu evangelické mládeže a mimo jiné se účastnit akcí, jako jsou například semináře o předávání víry, tábory, brigády nebo kempy. Pro děti a mládež je místo v celkem sedmnácti církevních školách. A mezi druhý významný bod činnosti ČCE patří Diakonie, kterou provozuje církev ve sto deseti zařízeních po celé České republice. Celkově je zaregistrováno sto třicet sociálních služeb, které jsou dostupné pro všechny v ČR.⁸¹

Pro Českobratrskou církev evangelickou je víra nejpodstatnější součástí života. Církev má za to, že: „*Věřit v něco znamená dávat věci do souvislosti,*

---

⁸¹ Tamtéž, str. 104–106

*určitým způsobem je interpretovat a posuzovat.*⁸² Pro církev je stavebním kamenem v těchto prvcích Bůh. Každý člověk prostřednictvím své víry v Boha může přinášet mezi druhé lásku a naději, že Bůh nám pomáhá v neustálém zápolení, přičemž především v situacích, které jsou pro nás náročné a beznadějně, je pro nás Bůh útočištěm a oporou. Bezpodmínečná láska přichází za každých okolností. Boží dotek lásky může člověk zakusit v životních situacích, které nastanou, nebo ve společenství křesťanů. ČCE dále vychází z přesvědčení, že být je každý člověk individuální bytost, je stále zapotřebí myslet na to, že společenství je důležitým prvkem.

Církevní společenství je místem, kde je důvěra, láska, pochopení, úcta a solidarita. Právě tyto hodnoty dávají každému jedinci otevřený prostor bez rozdílu. Přáním ČCE je především to, aby církev v budoucnu byla bezpečným místem, kde může každý člověk říct svůj názor a sdílet své zkušenosti, pocity a zároveň v ní může najít i pomoc a pochopení. ČCE chce eliminovat a upozorňovat na problematické okruhy mezi lidmi, jako je například národnostní odlišnost, různé společenské jevy typu: předsudky, nesnášenlivost nebo upírání svobody.⁸³

Klíčové pojmy v dialogu ČCE:

- **Víra** – Pro křesťany je podstatné, že víra jim pomáhá ustát životní výzvy a problematické situace;
- **Bůh** – Mezi důležité aspekty přijetí Boha ČCE řadí svědectví, kterého se lidem dostává od druhých;
- **Bible** – Mezi hlavní myšlenky biblického prostředí můžeme zařadit přesvědčení, že Bůh k lidem promlouvá především prostřednictvím svého slova;
- **Ježíš** – křesťané věří, že Bůh se stal pozemským v podobě Ježíše Krista a přijal veškeré radosti i hořkosti lidského bytí. Bůh se stal člověkem a svými skutky mezi lidmi dokázal, že lze přemoci hříchy světa a smrt;
- **Duch svatý** – Pokud Bible hovoří o Duchu svatém, dává nám poznat Boží jednání;
- **Modlitba** – Mezi člověkem a Bohem je vztah, který není jen jednostranný. Můžeme to nazvat jako děj nebo proces, který je otevřený a má neustálé pokračování. Člověk vede s Bohem

---

⁸² Čemu věříme. Českobratrská církev evangelická [online]. [cit. 2022-04-25]. Dostupné z: <https://e-cirkev.cz/kdo-jsme/cemu-verime/>

⁸³ Kam směřujeme. Českobratrská církev evangelická [online]. [cit. 2022-04-25]. Dostupné z: <https://e-cirkev.cz/kdo-jsme/kam-smerujeme/>

rozhovor, který v každém čase nabaluje nové informace, se kterými člověk k Bohu přichází.⁸⁴

2.3.1 Českobratrská církev evangelická Braník

- oficiální název: Sbor Českobratrské církve evangelické Praha 4 - Braník
- adresa: Modřanská 1821/118, 147 00, Praha 4
- seniorát: pražský
- založen: 1946
- webové stránky: www.branik.evangelnet.cz
- nedělní bohoslužba: 9:30; 14:00, 1x měsíčně rodinné bohoslužby

Církev evangelická Braník se snaží vysvětlit svoje poslání velmi prakticky. Nyní si popíšeme, jak ČCE Braník odpovídá veřejnosti na nejběžnější dotazy. Mezi dotazy patří následující:

Co je to náboženství? Lidé se snaží setkávat s něčím, co je přesahuje. Ten přesah se lidé snaží nějakým způsobem popsat nebo pojmenovat. Křesťané proto mají pojmenování Bůh, a proto hovoříme o náboženství. Některá náboženství mají pojmenování a označení úplně jiná pro svoje životní hodnoty a principy.

Co je to křesťanství? Jako křesťanství můžeme označit jedno z náboženství. Přesah, který nám dává náboženství, je osoba, která má o nás zájem. Je to Bůh, který se lidem ukázal v Ježíši Kristu a chce se i dnes ukazovat lidem prostřednictvím Bible a křesťanů, kteří o něm svědčí.

Je možné toto vše dokázat a funguje to? Pokud bychom popřeli fungování těchto věcí, skutků a myšlenek, pak bychom nemuseli chodit do kostela, modlit se a být účastni na čemkoliv. Dokázat některé skutečnosti nelze. Křesťané těmto událostem věří, což je základ pro přijetí víry. Bůh má v tomto ohledu zájem o každého člověka a může s ním hovořit skrze Bibli a modlitby. Člověk může přijít i do kostela v naději, že právě tam může být to místo, kde ho Bůh osloví. Avšak veškeré kroky směřující k nějaké aktivitě jsou zcela svobodné a dobrovolné.

Kdo jsou evangelíci? Je to církev, která má snahu popisovat veškeré události a vše co se týká Boha v lidské rovině. Jelikož církev vznikla

---

⁸⁴ *Průvodce Diakonií a ČCE: pomocník pro službu v Diakonii ČCE: základní informace o zaměstnavateli a zřizovateli.* [Praha]: Česká biblická společnost, 2015. ISBN 978-80-87287-88-0, str. 53-63

v renesančním období, je pro ni prioritní klást důraz na rozumové chápání, vysvětlovat a popisovat.⁸⁵

Evangelická církev Braník navazuje na tyto myšlenky a snaží se prakticky aplikovat do svých činností, které se ve sboru realizují. Mezi aktivity mimo bohoslužby patří:

děti a mládež

- **klub hEaVEN:** jedná se o klub pro děti od narození do čtyř let, ve kterém se setkávají nejen oni, ale i rodiče, klub probíhá každé úterý dopoledne, v klubu je prostor pro sdílení mezi rodiči a pro děti je připraveno zázemí s hračkami;
- **dorostenecká skupinka** od čtyř do dvanácti let: skupinka pro děti je rozdělena na mladší dorost tzn. od pěti do jedenácti let a starší dorost od jedenácti do čtrnácti let, setkávání probíhají každý pátek, setkávání mají program, do kterého patří hry, duchovní program, sdílení starostí i radostí a modlitby, hry ve skupinkách jsou přizpůsobené věku a dovednostem dětí, společně děti jezdí na výlety, víkendová setkání a mají společně specifické aktivity během roku jako je například Mikuláš, Vánoce, Velikonoce;
- **mládež** nad čtrnáct let: setkávání probíhají každý pátek, mládež se setkává ke sdílení svých životních zkušeností, ke společné modlitbě a duchovnímu programu, společně jezdí na víkendová setkání, na pěší túry, vodácké akce a tábory;
- **nedělní škola:** biblická výuka, která probíhá během bohoslužeb, děti jsou rozděleny do skupinek podle věku, a tedy skupinka mladších dětí od tří do šesti let a skupinka starších dětí od šesti do dvanácti let, skupinky během bohoslužby odcházejí do vedlejších místností ve sboru a společně probírají témata z Bible pomocí zpěvu, modlitby, obrázků, vyprávění, scének, kreslení a rozhovorů.

dospělí

- **křesťanství:** skupinka se setkává každé úterý a společně se čte duchovní literatura, o které se následně společně diskutuje, věkově neomezeno;
- **modlitební skupinka:** skupinka se schází každé úterý, je to otevřený prostor pro všechny, kteří chtějí vyprošovat osobní nebo sborové, ale i společenské modlitby, četba hesel Jednoty bratrské, společná

---

⁸⁵ Kdo jsme. Evangelická církev Braník [online]. [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: <https://branik.evangelnet.cz/kdo-jsme/>

modlitba, modlitba Páně, modlitby lze napsat anonymně na nástěnku na webu nebo fyzicky dát do krabičky do kostela;

- **biblická hodina:** biblické hodiny se konají každou středu, probírají se texty z Bible, biblickou hodinu vede kněz, obsahem biblické hodiny jsou písně, modlitby, volná diskuse, s ohledem na aktuálnost situace je možné je sledovat online;
- **práce a brigáda na skalce:** v období jaro–podzim se každou středu schází skupinka k obhospodaření okolí kostela a skalky v okolí, příležitost pro společné zvelebení prostoru a zároveň to přispívá ke společně strávenému času, ve kterém probíhají přátelské rozhovory, při brigádě se kolem kostela provádějí těžší práce;
- **křty, confirmace, svatby, pohřby.**

sociální práce

- spolupráce s Diakonií ČCE a s potravinovou bankou;
- Křesťanská služba (odvoz seniorů na bohoslužby a akce sboru);
- práce s lidmi bez domova.

kultura

- koncerty klasické hudby;
- pěvecký sbor, hudební soubor;
- vánoční sborové divadlo a výstava betlémů;
- festival autorské tvorby.

ostatní

- sborová dovolená;
- setkání nad deskovými hrami;
- sborová knihovna, přednášky, besedy, výstavy a bazary.⁸⁶

---

⁸⁶ Život sboru. Evangelická církev Braník [online]. [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: <https://branik.evangelnet.cz/zivot-sboru/>

2.4 Církev československá husitská

- sídlo: Wuchterlova 523/5, 160 00 Praha 6 – Dejvice
- registrována: 1.9. 1991
- oprávnění k výkonu zvláštních práv: sňatky, duchovní činnost, duchovní péče v armádě a ve věznicích, výuka náboženství a výuka náboženství na státních školách, zřizování církevních škol, zpovědní tajemství
- evidované právnické osoby: 5 diecézí, 289 náboženských obcí, 2 vzdělávací instituty, 13 diakonií⁸⁷

Za zakladatele církve můžeme označit skupinu katolických kněží, která čítala zhruba čtyřicet lidí. Původním záměrem bylo vybudovat nové odvětví církve tak, aby byla katolická církev reformovaná. Mezi hlavní prvky, které chtěla skupina prosadit ve Vatikánu patřily například – bohoslužba v národním jazyce, zrušení celibátu a podpora demokracie v otázkách církevní správy. Vatikán nepřistoupil k této reformaci, a proto byla zřízená úplně nová církev, a tedy Církev československá.

Církev propojuje tradici, která vychází z tradic husitské a českobratrské. Oficiální založení církve můžeme datovat k 8.1. 1920. Od založení k ní přestoupilo zhruba osm set tisíc katolíků, a to v poměrně krátké době od jejího vzniku. Postupem času se církev přibližovala svou naukou a systémem k protestantským církvím. Oficiálně v roce 1970 připojila ke svému názvu Církev československá slovo *husitská* (CČSH). Církev pokračuje v myšlenkách a v učení mistra Jana Husa, který prosazoval specifické křesťanské směry. Během velkého působení komunismu v období kolem první republiky byla CČSH upozaděna a utišována pro své názory a hodnoty. Tato situace se výrazně zlepšila až kolem roku 2006.

Církev československá husitská má 6 diecézí po celé České republice. Katedrála, která je hlavní budovou církve se nachází na Staroměstském náměstí v Praze. Jedná se o chrám sv. Mikuláše. *Církevní sněm* je nejvyšší orgán církve, který vytváří církevní dokumenty, kterými jsou Ústava, Organizační řád, Hospodářský řád a Řád duchovenské služby. Zajímavý dokument je Hospodářský řád CČSH, který je pro členy platný v takovém znění, že je jejich povinností přispívat na činnost církve. Podobně, jako je to ve formě saláru v ČCE, který jsme popsali v předešlé kapitole.

---

⁸⁷ MARTINEK, Michael. *Přehled křesťanských církví a jejich aktivit v ČR*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1116-7, str. 98

Organizační systém církve je uspořádán jako presbyterně – synodní a můžeme v něm nalézt i biskupské aspekty. Organizační struktura se orientuje následovně:

- místní obec – rada starších, místní farář;
- diecéze – volený biskup, diecézní rada;
- církev – patriarcha, ústřední rada, církevní zastupitelstvo;
- církevní sněm – dokumenty, volba patriarchy.

Církev československá husitská má velkou snahu o zapojení se především do vzdělávacího systému a mezi vzdělávací zařízení, které vycházejí z cesty CČSH jsou:

- Církevní základní škola a mateřská škola Archa;
- Církevní husitská ZUŠ;
- Husův institut teologických studií;
- Husitská teologická fakulta při Univerzitě Karlově.

Další aktivity:

- týdeník Český zápas;
- křesťanský časopis pro děti Cesta;
- Diakonie a misie CČSH – dobrovolníci, péče o seniory, osoby s handicapem, péče o děti a mládež.⁸⁸

Církev československá husitská promýšlí nejen svou činnost výše popsanou, ale i svůj duchovní život, víru a poslání pro lidi dnešní doby. Za dobu, co církev vznikla přišlo mnoho změn nejen v řadách duchovních a laiků, ale přišly změny i v definování a pojmenovávání poslání církve. Každá doba přináší nové požadavky a myšlenky, na které je třeba reagovat. Církev si poslání nemůže sama vymyslet, avšak proměnou procházet může. Nicméně je zapotřebí, aby bylo jasně definováno, co je pro církev stěžejní. Pro CČSH je nejdůležitějším prvkem poslání, které dostává od Ježíše Krista kupříkladu z Matoušova evangelia: „*Posláním Kristovy církve ve světě tedy je sloužit lidstvu všech dob a míst, za všech okolností službou slova a života.*“⁸⁹

Mezi další důležité výroky ohledně poslání CČSH je výrok z Ústavy: „*Posláním církve československé husitské je hlásat evangelium, vyznávat svou víru, svědčit o ní a uvádět ji v život.*“⁹⁰ Církev v tomto ohledu považovala za důležité zaměřovat se na výchovu a vzdělání, a to především z toho důvodu,

---

⁸⁸ Tamtéž, str. 98-99

⁸⁹ BUTTA, Tomáš. *Církev československá husitská a její cesta dějinami s Kristovým posláním: k 100. výročí*. Praha: Církev československá husitská, 2019. Blahoslav (Církev československá husitská). ISBN 978-80-7000-156-1, str. 52

⁹⁰ Tamtéž, str. 52

že vyučování přímo vychází z poslání církve, neboť Ježíš sám vyučoval. CČSH má snahu vyučovat všechny své členy jakékoliv věkové kategorie, aby každý člen měl povědomí o základních kamenech své víry. Dále aby členové měli duchovní podporu a péči na takové úrovni, aby se necítili ztraceni a mohli si plně uvědomovat, proč jsou křesťany právě v církvi Československé husitské.⁹¹

CČSH má své prvky víry, kterými provází své členy a předává jim duchovní obsah. Duchovní obsah je oslavován především při bohoslužbách, ale i v dalších aktivitách. Každý věřící člen CČSH je vzděláván liturgií a zpěvníkem, jejichž autorem je dr. K Farský, který byl spoluzakladatelem církve a jejím prvním patriarchou. Církev československá husitská:

- *věří ve vyvolení a poslání církve* – Církev vznikla z Boží vůle, v níž žije Kristův lid. Církev klade důraz na Ducha Kristova – svoboda svědomí, bez předsudků proti vědám, kterým Písmo místem odporuje v představách lidí. Liturgie není pouhým prostředkem slova, ale samotnou ukázkou obětí Ježíše Krista.
- *věří, že patří k lidu Ježíše Krista* – CČSH označuje svůj život jako Kristova církev, přijímá to, že církve po celém světě jsou různorodé, avšak společným zůstává pořád to, že církev je Boží dílo v Kristu Ježíši.
- *věří v živého a osobního Boha* – křesťané nazývají Boha živým, protože dle své vůle vstupuje do života lidí a používá je dle svého uvážení. Osobním je nazýván z toho důvodu, že základem je osobní vztah mezi člověkem a Bohem, a to především prostřednictvím modlitby.
- *věří v Boha Stvořitele* – křesťané věří, že Bůh, ač neviditelný, tak stále utváří svět, v němž žijeme. Církev zdůrazňuje, že nepopírá vědecké myšlenky a přístupy, nýbrž potvrzuje, že vědní obory jsou prostředkem tvoření a stvoření světa. Bůh stvořil každého jediného člověka, a to zůstává neměnné.
- *věří v Ježíše Krista* – Pro církev je Ježíš Kristus Spasitel, který učinil pro lidi velkou obětí. Ježíše považují za svého bratra, který ve svém lidství byl v plnosti s Bohem, tak jako můžeme být teď my.
- *věří v Ducha svatého* – Duch svatý je svědectví, které mluví skrze proroky a zároveň se zpřítomnil v Ježíši Kristu, který promlouvá k lidem dodnes. Duch svatý se snaží lidem přiblížit Boží plán, otevírá mysl i srdce, aby byli všichni křesťané spojeni v jedno a kráčeli společnou cestou.
- *věří v život věčný* – Tím, že Ježíš Kristus svou obětí přemohl smrt, křesťané věří, že dosáhnou věčného života a setkají se tváří v tvář s Bohem.

---

⁹¹ Tamtéž, str. 51–54

- věří ve svátosti – CČSH má svátosti, skrze které realizuje Boží milost slova, svědectví Písma, ale především svátostné úkoly. Mezi svátosti v Církvi československé husitské patří – křest, biřmování, večeře Páně, pokání, manželství, útěcha nemocných a kněžské svěcení.⁹²

2.4.1 Husův sbor Vršovice

- oficiální název: Husův sbor církve Československé husitské
- adresa: Moskevská 34/967, 101 00 Praha 10 - Vršovice
- náboženská obec: Praha – město – východ
- založen: 1930
- webové stránky: www.husuvsbor.cz
- nedělní bohoslužba: 10 hodin⁹³

Husův sbor ve Vršovicích se nachází v Moskevské ulici. Budova byla vystavěna v roce 1930 a je to třetí objekt, který se v městské části Vršovice objevuje. V jeho blízkosti se nacházejí dva kostely, které jsou zasvěcené sv. Mikuláši a sv. Václavu. Zajímavostí, kterou můžeme vidět, je, že Husův sbor má ve své budově postavenou věž, která dosahuje do výšky dvaceti šesti metrů, na jejímž vrcholu je symbol kalichu s křížem.⁹⁴

Husův sbor ve Vršovicích disponuje *radou starších*, což je výkonný orgán, který má na starost společně s farářem chod Náboženské obce. Do této skupiny dále patří i laici a členové sboru. Mezi svátostné služby církve patří křest, manželství a pokání neboli zpověď. Církev má na svých webových stránkách veškeré potřebné informace pro širokou veřejnost. Lidé se zde mohou dozvědět nejen o historii a aktivitách sboru, ale mohou najít i informace o CČSH všeobecně. Husův sbor ve Vršovicích se dále angažuje ve společenských otázkách a snaží se přispět do společnosti dostupnými prostředky. Například formou benefičních koncertů a další podobných. Na svých webových stránkách pravidelně publikují kázání s jeho hlavním motivem.

Zajímavostí též je, že v části budovy sboru je vytvořeno divadlo MANA pro veřejnost. Jedná se o divadelní scénu, kde hrají profesionální herci a divadelníci. V tomto ohledu si Husův sbor Vršovice zakládá na komunitní a společenské spolupráci. Divadlo též v opačném směru má snahu udržovat svojí existenci na jedním z nosných pilířů a tím je duchovní přesah, který se snaží aplikovat do divadelních představení. Spolupráce sboru a divadla je pro místní komunitu důležitým prvkem.

⁹² O církvi. Církev československá husitská [online]. [cit. 2022-04-28]. Dostupné z: <https://www.cesh.cz/view.php?id=1311>

⁹³ Kalendář akcí. Církev československá husitská [online]. [cit. 2022-04-28]. Dostupné z: http://www.husuvsbor.cz/?page_id=31

⁹⁴ Husův sbor Vršovice [online]. [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: http://www.husuvsbor.cz/?page_id=2

Prostřednictvím divadelních her a duchovních potřeb lidí se vytváří odpovědi na zajímavé otázky, se kterými přichází nejen široká veřejnost, ale i křesťanská obec. Sbor a divadlo společně vytváří základnu pro lokální spokojenost pro obyvatele Prahy 10.⁹⁵

V této souvislosti je dobré zmínit, že byl schválen projekt s názvem *Komunitní centrum MANA*. V rámci projektu budou v budově sborového domu opravena okna, fasáda a další. Opravy budou prospěšné zvláště k tomu, že sborový dům bude moc získat statut Komunitního centra, ve kterém budou dostupné sociálně-aktivizační služby. Tyto služby budou určeny pro cílovou skupiny – senioři, mládež, děti a rodiny v nepříznivých sociálních situacích.⁹⁶

Husův sbor má pro své členy i veřejnost k dispozici tyto aktivity, které se pravidelně odehrávají přes týden, ale i přes rok. Mezi aktivity patří následující:

- **Bohoslužby** – konají se každou neděli od deseti hodin;
- **Biblické hodiny** – konají se ve středu v prostorách farního úřadu, nejčastěji se studuje z materiálů *Základy víry*;
- **Klub Awana** – klub je určen pro děti od pěti do dvanácti let, v klubu si děti společně hrají a probíhá biblická výuka
- **Rada starších** – Schůze se konají jednou za měsíc a jsou veřejně přístupné členům sboru, kteří zaplatili příspěvek církvi. Na tuto schůzku se mohou dostavit i hosté, kterým je činnost Husova sboru sympatická. Pozvání hostů předchází jejich schválení radou a program setkání je vždy konkretizován při bohoslužbě;
- **Modlitební setkání** – ve středu se křesťané setkávají k modlitbám;
- **Komponované večery** – obsah těchto večerů je kulturního směru. Tyto večery spojuje společný motiv, a to *cesta k člověku*. Odehrávají se v centru Mana v Husově sboru. Nesmí chybět ani hudba, občerstvení a další pobavení;
- **Sborová posezení** – sbor si zakládá na společenství, které se může setkat po bohoslužbě ke společným rozhovorům nad kávou či čajem. Tato neformální setkání jsou prostorem pro sdílení a prostorem k budování společenství;⁹⁷
- **Sborová dovolená** – každý rok pořádá Husův sbor Vršovice sborovou dovolenou, které se účastní všechny věkové kategorie. Sborové dovolené se odehrávají na různých místech po České republice.⁹⁸

---

⁹⁵ O divadle. Vršovické divadlo MANA [online]. [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.vrsovickedivadlo.cz/o-divadle/historie/>

⁹⁶ Aktuality. Komunitní centrum MANA [online]. [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.centrummana.cz/>

⁹⁷ Pravidelná setkávání. Husův sbor Vršovice [online]. [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: http://www.husuvsbor.cz/?page_id=27

⁹⁸ Tamtéž

3. Výzkum

Výzkum je důležitým aspektem při zkoumání různých jevů, které chceme objasnit, popsat nebo jim porozumět. Ve výzkumu si dáváme výzkumné otázky, které nás mají postupně dovést k naplnění výzkumného cíle, což si v této části práce stanovíme. V následujících podkapitolách si popíšeme, jak jsme při výzkumu postupovali, jaká byla zvolená metodologie a technika sběru dat. Dále si definujeme zkoumané prostředí společně s výzkumnými riziky. Konec této kapitoly věnujeme etickému aspektu vybraného výzkumu.

3.1 Výzkumné téma (VT) a výzkumné otázky (VO)

VT: Vliv pastoračních pracovníků na rodiny s předškolními dětmi v církevním prostředí v Praze.

Vnímáme, že máme kolem sebe okruhy lidí, kteří aktivně vyhledávají volnočasové aktivity pro sebe a své děti. Rodiče na rodičovské dovolené vyhledávají aktivity a setkávání tak, aby mohli zapojit děti do kolektivu, ale aby do nějakého kolektivu patřili i oni sami. Každý rodič, ať už matka nebo otec, mají své potřeby, které chtějí naplnit. Vyhledávají různá místa pro setkávání, aby jako rodiče mohli společně sdílet každodenní radosti i starosti rodičovského života. Je řada aktivit, které rodiče znají léta, chodí kolem různých budov, a ví, kde se co děje. Církevní prostředí je však podle nás stále méně prozkoumaným prostředím. Většina rodičů ani netuší, že církve mají volnočasové aktivity pro děti a konkrétně pro předškolní děti. Takový kolektiv bývá vždy smíšený, pokud je dostupný široké veřejnosti.

V možnostech jednotlivých sborů a farností bývá mnoho prostředků, kterými mohou realizovat program pro všechny rodiče s předškolními dětmi. Jen je potřeba se zamyslet nad tím, aby vše zapadalo do sebe a obsah dával setkávání smysl. Moderní společnost má jisté požadavky na trávení volného času. Volnočasové aktivity přecházejí do popředí a duchovní program může být tak mnohdy upozaděný. Je proto dobré aktivity promýšlet tak, aby měly i pro nevěřící lidi duchovní přesah, tvořen nenásilnou formou. Církevní prostředí by tak mělo zachovávat svoje hodnoty. V tomto ohledu je důležité zachování svého původu a hodnot, díky čemuž mohou lidé prožívat důležitost duchovního prostředí. V Praze se setkáváme s většími možnostmi výběru jak lokality, tak typů církevního prostředí.

Na základě výzkumného tématu stanovujeme hlavní výzkumnou otázku.

1VO: Jaká je náplň pracovní činnosti pastoračních pracovníků v jednotlivých církvích?

Dílejší výzkumné otázky:

2VO: Jakými nástroji pastorační pracovníci pracují s rodiči a předškolními dětmi v rámci poskytování volnočasových služeb?

3VO: Jaká je osobní motivace pastoračních pracovníků pro jejich povolání?

4VO: Jaký duchovní přesah má činnost pastoračních pracovníků v rodinách?

3.2 Vymezení cíle práce

Hlavním cílem diplomové práce je *porozumění činnosti pastoračních pracovníků ve vztahu k rodičům s předškolními dětmi z hlediska církevních rozdílností*. Na tomto základě jsme si stanovili výzkumné téma a výzkumnou otázku. Pomocí výzkumu, který budeme provádět, budeme naplňovat cíl práce, a snahou je odpovědět na výzkumnou otázku. Během analýzy výzkumné části se budeme dotýkat i dílčích cílů práce vycházejících z výzkumných otázek.

3.3 Metodologie

V této podkapitole si popíšeme volbu metody výzkumu společně s technikou sběru dat. Zvolený způsob metody sběru dat je pro každý výzkum důležitý. Stanovení metody sběru informací je pro náš výzkum jednoznačný. Tuto jednoznačnost si v následujícím textu zformulujeme.

Metodologie je podle *Hendla* posuzování a navrhování strategií ve výzkumu. Při řešení metodologických otázek se ohlížíme na povahu sociálního prostředí, s jakými vědomostmi a zkušenostmi výzkumník pracuje, jak může dospět k novým poznatkům. Dále je pro nás důležité to, jaký jev bude zkoumaný, jakou metodou a jakými prostředky. Mezi hlavní prostředky patří analýza a syntéza.⁹⁹ My se budeme ve výzkumu zabývat především analýzou, která nám umožní sledovat zkoumaná církevní prostředí jednotlivě, a následně i jaké mají společné prvky.

3.3.1 Volba metody výzkumu a technika sběru dat

Pro vytvoření výzkumné části diplomové práce jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu. Autor *Strauss* popisuje kvalitativní výzkum následovně: „*Termínem kvalitativní výzkum rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož*

---

⁹⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4, str. 35

výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace.“¹⁰⁰ Petrušek formuluje kvalitativní metodu následovně. Kvalitativní metodologie pracuje s daty a nástroji, které nemůžeme jednoznačně napsat na papír nebo zavést do počítače, je potřeba data prověřovat, zkoumat, pozorovat, srovnávat a dávat si dohromady komplexní přehled o daném zkoumaném jevu. Kvalitativní analýza v sobě nese typ sociologického výzkumu, který je založený na následujícím:

- respektování teoretických zdrojů, východisek sociologické teorie, mnohotvárnost;
- individuální zkušenost a dovednost výzkumníka;
- aktivní pozorování s fyzickou účastí výzkumníka;
- intuice a empatie;
- tradiční prostředí směřující ke kvalitativní metodologii;
- osobní a oficiální dokumenty, které vytvářejí výzkum;
- publicistika a beletrie – zdroj informací, prezentace získaných výsledků.

Základním kamenem kvalitativního výzkumu je doplnění informací o výzkumné oblasti v rámci studia běžného života lidí v jejich přirozeném prostředí. Zkoumané prostředí ve své každodennosti je možné zkoumat:

- z pohledu aktéra;
- v jeho životním kontextu;
- v jeho vlastním jazyce;
- v jeho vlastní interpretaci.¹⁰¹

Církevní prostředí, které bude zkoumáno, je z našeho pohledu prostředí, ve kterém je možné dobře propojit při rozhovorech všechny předchozí body. Při rozhovorech se budeme ohlížet na pohled duchovních – pastoračních pracovníků na sebe samotné v kontextu jejich životního stylu, profesní role, v jazyce, který je blízký jak informantům, tak výzkumníkům. Vlastní otevřená interpretace bude obohacující složkou výzkumu.

Kvalitativní výzkum se nám jeví jako vhodná volba pro bližší kontakt s pastoračními pracovníky. Strauss dále uvádí, že při kvalitativním výzkumu je možné shromažďovat údaje především dvěma způsoby, a to je pozorování a rozhovor. My jsme si pro výzkumnou část diplomové práce vybrali rozhovor, jak jsme uvedli již v předešlé části práce.

---

¹⁰⁰ STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-x, str. 10

¹⁰¹ PETRUSEK, Miloslav. *Teorie a metoda v moderní sociologii*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-799-0, str. 127-129

Jak dále autor uvádí, pro tento typ výzkumu je potřeba, aby byl výzkumník otevřený a pružný vůči výzkumným situacím, která s sebou nesou jistá rizika, která si popíšeme v další části práce. *Reichel* formuluje použití rozhovoru v kvalitativním výzkumu následovně. Při sběru dat kvalitativním směrem se vždy objevuje jeden tazatel, který pokládá informantům otázky. Při zpracování kvalitativního výzkumu se při rozhovoru mohou objevit tyto formy:

- *volný rozhovor* – volnost při dotazování, otázky nejsou předem dány, otázky vznikají v průběhu rozhovoru přirozeně;
- *polostrukturovaný rozhovor* – připravené otázky, doplňující dotazy během rozhovoru, nemusí se dodržet předem připravené dotazy, v průběhu rozhovoru se pokládají další a doplňující dotazy;
- *strukturovaný rozhovor* – otázky předem připravené, dodržuje se pořadí kladení otázek, stručné odpovědi, limitováno na vybrané téma;
- *narativní rozhovor* – volné vyprávění na konkrétní téma.¹⁰²

Pro výzkum jsme si vybrali metodu polostrukturovaného rozhovoru. Připravili jsme si dopředu otázky, které směřují k naplnění cíle práce a zodpovězení výzkumných otázek. Dotazy byly pokládány například z těchto oblastí:

- všeobecné dotazy na setkávání rodičů s dětmi v církvi;
- kompetence duchovních, pastoračních pracovníků;
- silné a slabé stránky práce duchovního, pastoračního pracovníka;
- osobní zkušenosti a postřehy při práci.

Během rozhovorů budeme pokládat doplňující dotazy, abychom měli kompletní informace. Otázky budou obměňovány v průběhu rozhovorů přirozeně podle toho, jak bude plynout konverzace mezi výzkumníkem a informantem. Tento přístup je pro nás nejvíce přijatelný, protože je dle našeho názoru dobré mít připravené nějaké okruhy, ke kterým se chceme dostat, ale zároveň nám dává metoda polostrukturovaného rozhovoru možnost klást otázky v různém pořadí, doplňovat potřebné informace a doptávat se na důležité aspekty, které se objeví až při samotném rozhovoru.

Výhody polostrukturovaného rozhovoru:

- udržuje zaměření rozhovoru;
- volnost pro výpověď informantů;
- umožňuje průběžně měnit pořadí otázek;
- umožňuje upravovat v průběhu znění otázek.¹⁰³

---

¹⁰² REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6, str. 111-112

3.3.2 Výběr zkoumaného prostředí

Výběru zkoumaného prostředí předcházela vlastní zkušenost, kterou jsme projednávali ve skupině rodičů na rodičovské dovolené. Společně jsme hledali možnosti volnočasových aktivit pro děti, a zároveň společenství s duchovní základnou pro nás samotné. Vyhledávali jsme na internetu a sociální sítích možnosti na území města Prahy, kde žijeme, a kam by se dalo s dětmi docházet. Našli jsme volnočasové aktivity v několika církvích, ale nebylo nám zcela jasné, jak aktivity probíhají, kdo je vede, nebo jaký je detailní program.

Na tomto základě jsme si vybrali téma diplomové práce a provedli i výběr zkoumaného prostředí. Nenašli jsme žádné podklady, které by pohromadě dávaly informace o aktivitách pro rodiče s předškolními dětmi, které se realizují v Praze v konkrétních církvích. Proto jsme chtěli ve výzkumné části práce popsat a objasnit, jak to v jednotlivých církvích chodí. Práce se zaměřuje především na to, jak je pastorační péče poskytována pro rodiče a předškolní děti z pohledu pastoračních pracovníků, kteří setkávání vedou.

Pro výzkumnou část byly zvoleny následující církve, a to především z toho důvodu, že dle nás se jedná o nejčastěji navštěvované církve na území města Prahy. Vycházeli jsme z osobní zkušenosti a také z přehledu *Českého statistického úřadu*, který uvádí ve své statistice za rok 2021, že k těmto církvím se hlásí v hlavním městě následující počet občanů:¹⁰⁴

území	obyvatelstvo celkem	Církev římskokatolická	Církev československá husitská	Českobratrská církev evangelická	Církev bratrská
Česká republika	10 524 167	741 019	23 610	32 577	10 762
Praha	1 301 432	54 863	3 949	5 507	1640

Zkoumaný vzorek byl stanoven také především s ohledem na dostupnost získání dat v určitém časovém rozmezí a také dle vytíženosti pastoračních pracovníků. Více církevních prostředí jsme do diplomové práce neuváděli také kvůli náležitostem zpracování akademické práce.

---

¹⁰³ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4, str. 174

¹⁰⁴ Sčítání 2021. Náboženská víra [online]. [cit. 2022-05-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>

Výzkum probíhal v prostředí:

- Církev bratrská Vinohrady;
- Římskokatolická církev Chodov;
- Českobratrská církev evangelická Braník;
- Církev Československá husitská Vršovice.

Rozhovory probíhaly s následujícími informanty:

- I1: pastorační asistentka (CB);
- I2: laická dobrovolnice (ŘKC);
- I3: farář (ČCE);
- I4: farář (CČSH).

Informanti jsou vedoucí aktivit pro rodiče a předškolní děti v jednotlivých církvích. Jedná se ve dvou případech o pastorační asistentky a ve dvou případech o samotné faráře. Oslovení ke spolupráci na výzkumu bude probíhat v první řadě telefonicky. Po vzájemné dohodě odešleme informantům informovaný souhlas s výzkumem prostřednictvím emailu a dohodneme termín, čas a místo konání rozhovoru.

3.3.3 Výzkumný přínos

V rámci přínosu ze strany výzkumu bychom chtěli formulovat některé oblasti, na jejichž základě jsme se rozhodli výzkum vytvořit. Přínos výzkumu a celé práce spatřujeme v těchto bodech:

- nové poznatky v oblasti pastorační péče na území města Prahy;
- užitečné informace pro rodiče, kteří hledají duchovní program pro sebe a své děti;
- užitečné informace a poznatky pro rodiče a děti hledající společenství;
- realistický pohled pastoračních pracovníků na svou činnost v církvi.

3.3.4 Rizika při zpracování výzkumu

Každý výzkumník se setkává s riziky, která mohou výzkum ovlivnit. Mezi riziková hlediska řadíme tyto oblasti:

Riziková oblast ze strany výzkumníka: Výzkumník by měl mít dostatečné informace o metodě výzkumu, kterou provádí. Realizace výzkumu s sebou nese rizika v podobě nedostatečné informovanosti ohledně zpracování dat. Výzkumník by měl být důsledný v dodržování postupů výzkumu a dále také při vyjednávání realizace výzkumu s veškerými etickými aspekty. Výzkumník by měl zachovat objektivnost a nevnášet příliš svých osobních postojů. Měl by si vymezit v jaké roli do zkoumaného prostředí přichází, aby nedošlo například ke konfliktům. Dále by měl dobře naplnit cíl výzkumu s vhodnou

volbou kvalitativní metody a zvolit proto vhodný prvek pozorování či rozhovoru. Rozhovor by měl být vedený s informovaným souhlasem tak, aby se obě strany cítily komfortně a bezpečně.

Riziková oblast ze strany dotazovaných: Informanti mohou domluvená setkání ohledně rozhovorů přesunout nebo zrušit. Mohou odvolat svou účast na výzkumu, což by významně ovlivnilo zpracování výzkumu. Pracovníci v církvích jsou velmi časově vytíženi a je tak pro ně náročné, pokud by rozhovory probíhaly s velkou časovou dotací.

Riziková oblast ze strany církevního prostředí: To, kde, jak a za jakých podmínek bude výzkum probíhat hraje velkou roli při vytváření bezpečného prostředí pro realizaci rozhovorů. Rozhovory budou probíhat v prostředí samotných církví, což by mohlo pozitivně ovlivnit otevřenost jednotlivých informantů. Riziko se může objevit v tom, že nebude klidný prostor pro rozhovor. Rozhovory probíhají v úředních hodinách pracovníků, takže je v tuto dobu může kdokoliv kontaktovat a rozhovor může být narušen.

Riziková oblast ze stran situace: Situace by měla být oboustranně příznivá pro účastníky výzkumu. Jak výzkumník, tak informant by se měl cítit dobře, a měl by být schopen výzkumné setkání realizovat.

3.3.5 Etika výzkumu

Během výzkumu je potřeba myslet i na etický aspekt výzkumného šetření. Mezi hlavní zásady kvalitativního výzkumu patří:

- respekt – dobrovolná účast na výzkumu, možnost odvolat informovaný souhlas, vynechat klamání a zatajování;
- prospěšnost – anonymizace dat, potenciální rizika pro výzkumníka a informanty;
- spravedlnost – výhody a nevýhody jsou v rovnováze, ochrana zranitelných cílových skupin, žádná sociální skupina není potlačována ani protěžována.

Další zásady pro zpracování výzkumu:

- zpřístupnění výzkumu účastníkům;
- uvádění zdrojů;
- nezneužívat výsledky výzkumu;
- použít poučený nebo informovaný souhlas.¹⁰⁵

Na toto se vážou etické problémy, které by mohly nastat, především ze strany vybrané techniky, což je v našem případě rozhovor. Dotazovací techniky podléhají svolením například o nahrávání rozhovoru, přepisu odpovědí a možných citlivých a nepříjemných situacích, které mohou při rozhovoru nastat. Je potřeba informantům dát pocit bezpečí, že výzkum bude realizován za podmínek, které budou komfortní pro všechny strany.¹⁰⁶ Pro náš výzkum je připraven informovaný souhlas s účastí ve výzkumu, který je přiložen jako Příloha 1 této práce. Účastníkům výzkumu bude zaslán dopředu k náhledu a schválení.

Informovaný souhlas obsahuje následující:

- informace o výzkumu – téma, cíl;
- kontaktní údaje – výzkumník, škola, informant;
- prohlášení informanta – účast ve výzkumu, forma zpracování výsledků, zveřejnění dat.

---

¹⁰⁵ Etické otázky výzkumu. Učební materiály IS Masarykovy univerzity [online]. [cit. 2022-05-17]. Dostupné z:

https://is.muni.cz/el/ped/podzim2017/SPp100/um/MTO_BP_Eticke_otazky_2016.pdf

¹⁰⁶ PETRUSEK, Miloslav. *Teorie a metoda v moderní sociologii*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-799-0, str. 122-123

4 Analýza výzkumu

V této kapitole provedeme analýzu výzkumu. V následujících podkapitolách bude proveden přepis rozhovorů s jednotlivými informanty, kteří zastupují vedoucí aktivit pro rodiče s předškolními dětmi v námi vybraných církvích v Praze. Dále provedeme analýzu, shrneme důležité poznatky a přistoupíme ke zhodnocení výzkumných otázek.

4.1 Rozhovor Církev bratrská Vinohrady

Rozhovor byl realizován po předešlé osobní domluvě mezi námi a pastorační asistentkou sboru. Pastorační asistentka souhlasila s výzkumem, byla seznámena s náležitostmi akademické práce a s cílem výzkumné části společně s etickým rámcem. Informovaný souhlas byl odeslán elektronicky. Rozhovor probíhal ve sborovém domě na Vinohradech přímo v prostorech pro maminky s dětmi. Byl použit polostrukturovaný rozhovor, který byl průběžně doplňován o potřebné dotazy.

1. Jaký je váš věk a vzdělání?

„Je mi třicet sedm let a mé nejvyšší dokončené vzdělání je bakalářské na sociálně – ekonomické fakultě v oboru sociální práce a sociální politika.“

2. Máte k tomu nějaké doplňující teologické vzdělání?

„Ne to nemám.“

3. Jak dlouho působíte v Církvi bratrské na Vinohradech jako pastorační asistentka?

„Je to zhruba osm let zpátky, co jsem dělala pro sbor dobrovolnou činnost. Vedla jsem Klubíčko, což je klub pro rodiče s dětmi od dvou let. Na nějakou chvíli jsem činnost v Klubíčku přerušila a pak jsem to zase obnovila se společnými silami maminek. Klubíčko bylo nejdříve koncipované jen pro úzký okruh lidí ze sboru. Vlastně jsme se scházely jako kamarádky s dětmi v prostorách sborového domu a povídaly jsme si, děti si hrály, společně jsme si zazpívaly a zhruba po hodině se šlo domů. Ta původní parta, která tvořila to jádro, se postupem času odstěhovala, protože Praha prostě žije takovým tím životem, kde se ty věci hodně mění. A přistěhovala se sem jiná maminka, která změnila společně se mnou formát Klubíčka tak, aby se na něj daly pozvat i maminky z okolí. Nebylo to už jen pro uzavřenou skupinku lidí, ale začalo se to dělat pro maminky z okolí. Takže já jsem tuto funkci dlouho dělala dobrovolně a jako pastorační asistent nyní působím jeden rok. Předtím jsem

to dělala při mateřské dovolené, protože jsem chtěla využít potenciál lokality a prostoru budovy.“

4. Jak byla vaše pracovní pozice vytvořena?

„Ta situace byla taková, že mně končila rodičovská dovolená a stála jsem před rozhodnutím, že buď nastoupím do práce a bude to práce ve smyslu toho, co tady dělám, a tím pádem se skutečně vytvoří pracovní pozice, nebo si budu muset najít jinou práci. Takže sbor také stál před rozhodnutím, zda toto podpořit, aby bylo Klubičko zachované nebo druhá varianta, že tu nebude nic. Takže staršovstvo přišlo s nabídkou, že by se tato pracovní pozice vytvořila na plný úvazek s tím, že kromě vedení Klubička budu dělat i pastorační činnost pro sbor. Je fajn, že můžu propojit do své práce i znalosti a zkušenosti ze sociální práce, kterou jsem studovala a ve které jsem pracovala.“

5. Jaké jsou tedy vaše pracovní kompetence?

„V podstatě jsou to dvě hlavní činnosti. Ta první je práce v Klubičku, což je misijní činnost, tzn. vymyslet program a nastavit, jaký bude výstup z toho setkávání. Já v tom mám v podstatě volnou ruku, v tom, co připravuji. Zároveň se počítá s tím, že to není evangelizace v tom smyslu, že mi sem přijdou lidi a já do nich naleju hodně informací. Je to spíše ve smyslu toho lidi kontaktovat, sprátně se, nabídnout komunitě možnosti, které jako církev máme.

Naším cílem je, aby sbor měl platnost ve svém okolí a v té komunitě, ve které tu žijeme. Kdyby tu najednou sbor nebyl, aby si nás stejně lidé pamatovali a měli jsme komu chybět. To i lidem, kteří nejsou věřící, protože zde mají možnost si s křesťany povídat, setkávat se s nimi, protože je fajn, když nevěřící člověk zjistí, že křesťan je také normální člověk a není to jen s prominutím fanatik. Je hodně mladých lidí, kteří žijí stejný život jako ostatní, a přitom věří tomu, co je v Bibli. To je tedy ta misijní činnost, kterou se snažím v součinnosti s kazatelem dělat tak, aby byla přínosná pro celé okolí, a abychom vytvořili prostor, který bude přístupný všem bez rozdílu.

Další taková moje činnost je sborová dovolená – tam se setkají lidé, kteří jsou i nejsou křesťané a tam se o evangeliu už nějakým způsobem celá skupina dozví. Máme rádi, když to naše poselství je takové kontaktní a přátelské.

Druhá část mé činnosti je pastorační, která je rozdělená mezi mě a dva sborové kazatele. Já se v rámci pastorační ve sboru věnuji hlavně seniorům, mládeži a také se samozřejmě věnuji ženám a maminkám. Pastorační činnost probíhá především formou rozhovorů.“

6. Probíhá nějaká spolupráce s kazatelem ohledně vaší činnosti?

„Ano, s kazatelem se scházíme zhruba jedenkrát za dva týdny a probíráme jak činnost Klubíčka, tak pastoraci, ale i chod sboru, protože když se tady dělá společná akce, tak je potřeba jí připravit a podílet se na realizaci. Dále připravujeme sborový kalendář, kde tvoříme různé přednášky, akce, víkendovky, takže o tomto se radíme, připravujeme apod. Hodně plánujeme, aby vše ladilo se službou, kterou dělám já, ale zároveň, abychom mohli být účastni ve správný čas a den, kde je to potřeba.“

7. Popište mi prosím, co je Klubíčko.

„Klubíčko je klub pro maminky i tatínky s dětmi zhruba od jeden a půl do dvou let do doby, než jde dítě do mateřské školky. Samozřejmě s dětmi mohou docházet i mladší či starší sourozenci. S dětmi může dorazit jakýkoliv rodinný příslušník, třeba babička nebo děda, ale chodí s dětmi hlavně maminky. Klubíčko je zřizováno Církví bratrskou Vinohrady. Aktivity se konají několikrát do týdne.

V týdnu máme aktivity Povídej – naslouchám pro individuální rozhovory s rodiči. Potom dvakrát týdně je Klubíčko Mňam, určené pro maminky s předškolními dětmi, kde se zpívá, čte, děti si trénují kuchařské dovednosti, a pak máme i společný oběd. Dvakrát týdně probíhá odpoledne setkání, první s pečením dortíků a druhé setkání je takový lego kroužek, kde si děti staví lego. A jednou za dva týdny probíhá program odpoledne pro předškolní a čerstvě školní děti.“

8. Jak probíhá program Mňam?

„Program Mňam začíná od deseti hodin, kdy se zhruba dvacet minut maminky s dětmi scházejí. Děti mají do této doby volnou hru v prostoru Klubíčka, kde mají k dispozici hračky, knížky a venkovní hřiště. Když se všichni sejdeme, čeká nás pásmo písniček, tanečků a říkánek pro nejmenší. Společně si zazpíváme, zacvičíme, zahrajeme si na hudební nástroje. Děti spolu kooperativně spolupracují a maminky se do těchto aktivit zapojují společně se svými dětmi.

Potom je prostor pro svačinku a maminky mají prostor si dát kávu či čaj. V této pauze probíhají mezi maminkami a mnou rozhovory. Přestávku máme zhruba půl hodiny, a to buď uvnitř budovy, nebo za pěkného počasí na sborové zahradě, kde mají děti trampolínu, pískoviště, skluzavku a další hrací prvky.

Pak následuje nácvik kuchařských dovedností, které koncipuji tak, že ke každému tvoření připravím biblický příběh, aby kolidoval tematicky. Takže kupříkladu jsme naposledy měly příběh o Mojžíšovi, kdy jsme pekly mořské sušenky. Pokaždé si přečteme dětský biblický příběh pro nejmenší

a ve stejném tématu pokračuje pečení. Na pečení pracují maminky se svými dětmi individuálně pod mým vedením.

Po pečení mají děti opět volnou hru a maminky prostor pro rozhovory. Poté máme společný oběd, před kterým se někdy pomodlím. Po obědě maminky spontánně odcházejí.“

9. Jak probíhá program „Povídej – naslouchám“?

„Pokud má někdo potřebu se s něčím poradit nebo si jen popovídat, pak je tu možnost individuálního setkání, kdy si povídáme o všem, co nám život přináší. Setkání domlouváme dle potřeby, někdy je to jednorázové a někdy opakované.“

10. Co vás nejvíce těší na vaší práci?

„Tuhle práci mám velmi ráda a nejvíc to asi bylo vidět v době, kdy člověk pracoval za milý úsměv účastníků. Je moc hezké připravovat program a trávit čas s lidmi, kteří jsou za to rádi. Ono to celé vyšlo z nějaké moje potřeby jako matky nebyt sama, mít pro svoje děti nějaký program, abychom společně mohli trávit čas. A ten strávený čas, aby byl smysluplný a mohla jsem svůj život sdílet i s dalšími maminkami.

Tak jsem to vystavěla na tom, co mi dělalo dobře a co jsem potřebovala. A teď, když to předávám těm maminkám, a vidím, že ony jsou nějakým způsobem spokojené a dělá jim společné setkání dobře, tak to mi dělá radost. Já sama se víc cítím jako pracovník s maminkami než jako pracovník s dětmi.

Dokud Klubičko povedu já, tak to pro mě bude mít vždy formát především služby pro maminku s dítětem, nejenom pro samotné děti. Já se vnitřně necítím jako třeba paní učitelka ve školce. Nemám ten přesah, že by mě práce s dětmi naplňovala. Mě naplňuje vytvářet ten prostor, kde si to ta maminka s dítětem užije, kde je to smysluplné a přirozené.

Ta pastorece pak funguje s maminkami tak, že se setkáváme a povídáme si o všech věcech a řešíme především ty věci, které jsou i nějakým způsobem tíživé. Tam je to pak takové pomezí mezi duchovní péčí a sociální prací s cílovou skupinou. Mě baví práce s lidmi a ráda propojuji právě pastoreci a sociální práci, protože to jsou dvě věci, které mi dohromady dávají smysl. Aspekt pomocné ruky formátu Povídej – naslouchám, to mám moc ráda.“

11. Jaký úkol je pro vás nejtěžší ve vaší práci?

„To, že moje práce přináší spoustu radosti, je na druhou stranu vykoupené tím, že to přináší i nějaké výzvy. Pro mě byla výzva se vrátit do přímé činnosti po pandemické době. Klubičko normálně navštěvují maminky zhruba každý týden ve stejném počtu, ale po pandemii bylo najednou poloprázdno. Některé

maminky odešly, a zároveň během pandemie nemohl přijít nikdo nový, protože se o nás neměl jako dozvědět.

Je vždycky zvláštní a je to pro mě i výzva, když mi klesne počet maminek navštěvující setkání a já jsem na nějaký počet zvyklá a najednou je to jinak. Když chodí nějaký standardní počet, tak se mi dobře pracuje. Tuhle výzvu jsem se nějak pokusila vnitřně zvládnout tím způsobem, že když je nás tu hodně málo, tak mě mrzelo, že člověk něco připravuje, je tu pro setkání nějaký prostor a pak není velká účast.

Zároveň, je to ale dobré pro ty maminky, že když je nás tu méně, pak vznikají hlubší rozhovory. Když je nás tu hodně, tak se raduji z toho, že více lidí může využít tu službu, kterou jako církev nabízíme. To, co mě na práci nejvíce motivuje, je zpětná vazba od maminek, kterou mám. Ať už to je v moment, kdy odcházejí s dětmi do školky nebo když jsou Vánoce a člověk se zastaví, tak to mě motivuje.

V překonávání mých nejistot a výzev mi velmi pomáhá povzbuzení a podpora od kazatele, staršovstva a celého sboru, kdy člověk ví, že na to není sám. Ptají se mě, s čím mi můžou pomoci, za co se mají modlit, a to mi hodně pomáhá.“

12. V jakém složení je skupinka maminek s dětmi v rámci náboženské příslušnosti?

„Původně když bylo Klubičko založené, byla taková vize, že to bude výhradně pro maminky ze sboru. V tomto jsme si přáli pokračovat, ale ukázalo se, že nevýhodou těchto sborů v centru Prahy je to, že pro lidi je to prostě daleko. Že maminky s dětmi mají samy nějakou jinou aktivitu, třeba nějaké cvičení, plavání a mají to kousek od domu a nebudou jezdit někam přes celou Prahu.

Takže jsme si řekli, že když to nenaplníme lidmi ze sboru, že to naplníme lidmi z okolí. Takže ve spolupráci s kamarádkami ze sboru jsme společně přetvořily formát Klubička tak, abychom tam mohly pozvat své další známé a kamarády, kteří nejsou členové sboru. Jsem za to ráda, protože ten formát, který vzniknul, krásně doteď funguje. Takže z velké části je Klubičko složené z maminek bez vyznání, křesťanky sem však také docházejí.“

13. Jak může vaše činnost ovlivnit soukromí rodin, které jsou součástí skupinky?

„Mimo jiné tu mám i možnost pro maminky a tatínky se setkat jednou týdně individuálně k osobnímu rozhovoru. Mám to pojmenované právě Povídej – naslouchám a zde probíráme veškerá témata, která chtějí jednotlivci se mnou probrat. Vlastně každý účastník jak Klubička, tak tohoto formátu ví, že jsem křesťanka a obrací se na mě s nějakou formou předporozumění toho, jak já

na věci nahlížím a jak k nim přistupuji. Rozhovory jsou s mírně křesťanských nádechem, aby rozhovory mohly probíhat i s lidmi bez vyznání, kteří chtějí tuto službu využít. Nicméně to, že tu nezaznívá evangelium v takové té čisté podobě neznamena, že to nemá duchovní přesah. Myslím si, že maminky tu mohou v plnosti prožívat pocit přijetí, lásky, vzájemnosti, pochopení a neodsuzování.

To jsou všechno ty věci, které jsem si já jako matka nesla a nevěděla jsem, zda to, co dělám, dělám správně a jak to mám dělat a co dělat jinak. A tak si proto přeji, aby Klubičko bylo místo, ze kterého si maminky odnesou to, že jsou přijímané takové, jaké jsou, že ten způsob, který si vybraly pro výchovu, je ten jejich a nikdo je za nic nebude odsuzovat.

A to jsou křesťanské hodnoty, na kterých já chci stavět – právě láska, přijetí a pochopení. A určitě je dobré a myslím si, že to tak dobře funguje, že maminky chodí domů s tím, že sem docházejí do budovy církve, že se setkávají s křesťany a hovoří s nimi. Vnímám to tak, že jsem ráda, když to má na ně takový dopad, že třeba změni na církev a křesťany třeba zaryté a dlouhodobé pohledy a začnou přemýšlet jinak a nově.

V tom vidím právě přesah toho, že se změni třeba jejich pohled, názor na celou tuto tematiku a budou o tom hovořit s dalšími lidmi. Ten přesah pak není v rámci jednotlivce, ale celé komunity. Ráda bych, aby maminky věděly, že se o ně jako křesťané zajímáme, protože je máme rádi a chceme jim dát to, co můžeme, a co umíme.“

14. Jakého typu jsou nejčastěji rozhovory ve skupině maminek?

„Tak nejčastěji s maminkami hovoříme o každodenních radostech i starostech mateřství a s tím spojené partnerské a manželské vztahy. Probíráme samozřejmě i naše vazby na pracovištích, přátele a sdílíme různé zkušenosti například z cestování, výchovy, vaření a všechny takové věci, které jsou nám ženám blízké.“

15. V čem maminky potřebují aktuálně nejvíce podpořit?

„Co mně přijde jako důležité je to, že často vycházím z nějaké vlastní zkušenosti. Každý má sice jiné potřeby, ale moje myšlenky a činnosti právě často vycházejí z toho, jak jsem to cítila a cítím já. Vychází ty rozhovory hlavně z toho z ujištění, že každá z nás je dobrá matka. Jen už ten fakt, že maminka s dítětem přijde sem. To je známka toho, že chce se svým dítětem společně strávit čas a chce, aby ten čas byl strávený smysluplně. A ten strávený čas se svým dítětem znamená, že ho miluji a že ho vychovávám, jak nejlépe umím.

Mám také právo na to, dělat chyby, selhat a mám právo i na to nebýt dokonalý rodič. Proto chci maminky podpořit, aby věděly, že i když mají někdy pocit, že nejsou dokonalé matky, tak že to jsou a vždy budou milující matky,

kteře dělají pro své děti vše, co umí, co dokážou. Takovou tu tíhu, co leží na těch maminkách, tu chci v Klubičku dávat úplně pryč.

Být na maminky laskavá a být pro ně rozumná a klidná, aby se cítily dobře. Podpora je důležitá hlavně v rámci toho, že na ty problémy, ale i radostné události, nejsou maminky samy a že můžou sdílet cokoli ze svého života. Vnímám, že pro maminky je důležité, aby byly ujištěny, že se některé věci dějí i ostatním. Pak je dobré si nasdílet nějaké zkušenosti, rady nebo jen říct slova povzbuzení a pochopení. Ženská a mateřská sounáležitost, že v tom nejsme samy je hodně podpůrná pro maminky, které k nám přicházejí.“

4.2 Rozhovor Římskokatolická církev Chodov

Rozhovor byl realizován po předešlé telefonické domluvě. Realizoval se mimo budovu farnosti v neformálním prostředí. Vedoucí aktivit pro maminky s předškolními dětmi byla obeznámena s etickými aspekty výzkumu, s tématem a cílem práce. Dále jsme hovořily o souhlasu nad audiozáznamem a o následném přepisu informací. I na tento rozhovor jsme měli připravené dotazy dopředu, které byly doplňovány dle potřeb a dle průběhu rozhovoru. Nyní budeme uveden přepis otázek a odpovědí rozhovoru s vedoucí aktivit pro maminky s předškolními dětmi ve farnosti na Chodově.

1. Jaký je váš věk a vzdělání?

„Je mi čtyřicet dva let a vystudovala jsem architekturu na vysoké škole.“

2. Máte teologické vzdělání?

„Nemám. Byl mi nabídnut kurz pro katechetky, ale zatím to není v mých časových možnostech, možná v budoucnu se tomu budu věnovat.“

3. Máte v Římskokatolické církvi na Chodově tedy nějaký úvazek?

„Moje práce je na bázi dobrovolnosti a je součástí pastorační rady. Byla zvolena nová pastorační rada a jsem od února její součástí. V tomto ohledu jsem laik, který vede skupinku maminek s dětmi a doprovází je v každodenních životních situacích.“

4. Jak dlouho působíte ve farnosti na Chodově?

„Do Prahy jsme se přestěhovali před osmi lety a od té doby jsem dobrovolníkem ve farnosti. Do farnosti společně s námi ve stejnou dobu přišel i náš oblíbený kněz, a to bylo takové srdcové střetnutí.“

5. Jaké jsou vaše kompetence v rámci vaší činnosti?

„Mám svobodu v tom, co dělám. Pokud je kolem mě funkční komunita, necítím takový tlak, že něco nutně musím vytvářet, ale zároveň pokud cítím, že můžu na farnosti dělat na něčem novém, tak tomu jdu ráda naproti. Cítím, že je důležité, aby všechny aktivity a činnosti, které dělám pro druhé, byly provázané vzájemností. Dělám tedy proto skupinku pro maminky na mateřské dovolené s jejich dětmi, pořádám Dobroden a pak si v rámci té maminkovské komunity vytváříme volnočasové aktivity.“

6. Jaké to jsou konkrétní volnočasové aktivity?

„V současné době chystáme víkend pro rodiny, které mají děti na výuce náboženství. S manželem tam budeme vytvářet program pro manžele a poprvé si zkusíme druhou stranu pastorače. Vždycky jsme byli jako účastníci a teď máme možnost tento program připravit a prožít jako vedoucí programu. Je to pro nás aktuálně výzva.“

7. Jaké jsou pro vás další výzvy ve vaší činnosti?

„Pro mě osobně je důležité si vyhodnotit, kolik toho můžu zvládnout. Nechci si brát toho tolik, abych si pak nebyla jistá, zda to můžu zvládnout. Aktuálně je pro mě výzvou příprava programu pro manžele na již zmíněné rodinné setkání. Je v tom pro mě mnoho věcí, které budeme s manželem řešit společně, a to bude emočně pro mě osobní výzva příštích dní.“

V rámci činnosti s maminkami vyhodnocuji, že pro mě není komfortní vystupovat v jakési roli dominantního člověka, myšleno tak, že vedu tu skupinku. V této skupince jsme si všechny rovné, jsme ženy, matky a společně sdílíme svůj život mezi sebou. Pro mě je tam výzva například se organizovaně ztišit a dát prostor pro prožitek všem maminkám. Já dám maminkám téma setkání, pohovořím něco o tom a pak dávám prostor pro to, aby se každá mohla projevit. Někdy mi dělá obtíže, že příliš mnoho vstupují maminkám do jejich prostoru a chci sdílet nějaké informace a pocity asi až příliš horlivě. Na tomto stále pracuji, protože nechci nikoho z toho prostoru vytlačovat nebo ho upozadovat. Já to maminkám mnohdy i řeknu, že pokud je toho z mé strany na ně až moc, ať do toho klidně vstoupí a řeknou mi to.“

8. Jakého typu jsou nejčastěji rozhovory ve skupině maminek?

„Nejčastěji řešíme klasické lidské radosti i starosti. Kupříkladu když jsou děti nemocné, partnerské a manželské vztahy. Přístup společnosti k nám jako k ženám, matkám.“

9. V čem maminky potřebují aktuálně nejvíce podpořit?

„S maminkami hodně řešíme přístup společnosti k jednotlivým z nich. Každá má svůj příběh, který nese něco, co společnost třeba ne úplně dobře akceptuje nebo chápe. Pomáhám maminkám, aby se cítily dobře a byly v rámci světa a společnosti právě ve skupince přijaté se vším, co řeší, se vším, jaké jsou. Je mi velmi líto, že současný svět má jasnou představu o tom, co je dobré, jak by měl kdo vypadat a co by kdo měl dělat.

Mám snahu ve skupince o rovnocenný přístup ke všem, což je velmi důležité. Podstatná věc podpory je rozhovor, ve kterém probíhá sdílení životních radostí a starostí, připojujeme k tomu dle potřeby i modlitby. Setkání je vedené Duchem svatým, a to nás vzájemně obohacuje.“

10. Kolik zhruba maminek na setkání dochází?

„Zhruba pět až osm maminek. Maminky se obměňují, přichází i nové, ale někdo tam dochází pravidelně i několik let.“

11. Jak často přijde do skupinky někdo nový?

„Třeba jednou za měsíc, se tam objeví nová maminka s dítětem, kterou pozve například pan farář či někdo z farníků. Nebo je to kamarádka již docházející maminky, či je to někdo, kdo nás najde na webu nebo v novinách Vchodoviny.“

12. Jak často se setkáváte?

„Jedenkrát týdně ve středu.“

13. V jakém složení je skupinka maminek s dětmi v rámci náboženské příslušnosti?

„Maminky jsou většinou věřící, asi jen dvakrát se mi stalo, že přišly na skupinku kamarádky maminek, které tam docházejí a nejsou věřící. S maminkami se většinou znám z bohoslužeb.“

14. Jak probíhá setkání maminek na mateřské s dětmi?

„Setkáme se na farnosti a přichystáme si nějaké občerstvení, například kávu, čaj a pečení. Děti tam mají hračky, které rozendáme. Vzájemně na sebe čekáme a scházíme se průběžně zhruba od půl desáté dopoledne. Oficiální začátek je vždy plánovaný na desátou hodinu.

Na začátku proběhne modlitba, dále se v průběhu celého roku věnujeme nedělnímu čtení. Toto nám usnadňuje prožívání nedělní bohoslužby, protože často s malými dětmi nejsme přítomné na homilii, protože děti mají během kázání svůj program. Po čtení zpíváme ze zpěvníků chvály. Někdy si pustíme

reprodukovanou hudbu a zpíváme a někdy nás navštíví operní pěvkyně, která nás zpěvem doprovází. Po zpěvu probíhají modlitby.

Nicméně pokud nějaká maminka přijde s něčím, co jí třeba trápí, tak je pak téma jasné a hovoříme o tom, co je potřeba probrat a za co se modlit. Poté pokračujeme na evangelium a setkání ukončujeme prosbami. Vše je to protkané složením skupiny, protože každá maminka řeší individuální situaci a předkládá do skupinky nová a nová témata k řešení. Tato témata pak otevírají další oblasti, o kterých společně hovoříme v rámci setkání.“

15. Jak vaše činnost může vstupovat do soukromí rodin, které jsou součástí skupinky?

„Jsme jako skupinka maminek natolik propojené, že se nejedná už jen o maminky, ale o celé rodiny. Jsou do toho tedy zapojeny nejen maminky a děti, ale i manželé a tatínkové. Vazby jsou pak více rodinné než jen čistě ženské. Ženy se i o našich aktivitách doma se svými muži baví a když se pak i všichni osobně potkáme, tak vše do sebe zapadne a dává to smysl na oné rodinné úrovni. Jsme obohaceni sami sobě navzájem, protože vznikají přátelství a silné vazby, které podporují naši farní komunitu.“

16. Co Vás nejvíce těší na vaší dobrovolnické činnosti?

„Jsem ráda, že máme vytvořenou s maminkami funkční komunitu, ve které sdílíme naše životy, společně se modlíme, je to vzájemná podpora. Toto si myslím, že je pro mě velmi důležité. Dále mě těší katechetická práce s dětmi, která probíhá v neděli při bohoslužbě. Jsem ráda, že můžu maličkým dětem zprostředkovat Bibli a Boží slovo pro ně srozumitelným způsobem.“

17. Jak vypadá vaše spolupráce s knězem ohledně vaší činnosti?

„Na to, co se potřebuji dozvědět, se pana faráře zeptám. Společně konzultujeme nějaká pravidla pro činnost skupinky, a to i ohledně zajištění prostor. Dále společně konzultujeme obsah katecheze pro děti. Máme společná setkání, kde řešíme aktuální věci. To se dělo častěji především v pandemické době, protože jsme se museli ohlížet na mnoho okolností, které bylo potřeba správně nastavit. Aktuálně vše řešíme v průběhu a co je potřeba doladit, tak to konzultujeme, jak je potřeba.“

4.3 Rozhovor Evangelická církev Braník

Tento rozhovor byl realizován elektronicky. Též byl smluvený po předchozí telefonické a emailové komunikaci. Pan farář je velmi vytížený a po vzájemné domluvě jsme se shodli, že potřebné údaje vykomunikujeme elektronickou cestou. Do Evangelické církve Braník byl zaslán seznam otázek, které byly zpětně doplněny o potřebné informace.

1. Jaký je váš věk a vzdělání?
„Je mi padesát let a mé nejvyšší dosažené vzdělání je magisterské.“

2. Jak dlouho pracujete na tomto místě?
„V Braníku pracuji jako farář třináct let.“

3. Popište mi prosím vaše pracovní kompetence.
„Mezi činnostmi, které mám na starost, patří kompletní správa evangelického sboru, vedení bohoslužeb a pastorační doprovázení všech věkových kategorií.“

4. Jaký osobní přínos má pro vás vaše povolání?
„Pro mě osobně má moje profese přínos v tom, že je to formou osobní realizace v pomáhající profesi, a to mě na mé práci těší.“

5. Co vás na vaší práci nejvíce těší?
„Mimo to, že můžu pomáhat lidem, tak mě těší, že mám svobodu ve volbě pracovní náplně.“

6. Co je pro vás naopak nejtěžším úkolem?
„Z mého pohledu je pro mě asi obtížné pracovat s administrativou.“

7. Jak by mohla vaše činnost ovlivnit rodiny i v jejich soukromém životě?
„Účastníci aktivit sboru jsou aktivní křesťané, pozitivní ovlivnění života je účelem jejich zapojení.“

8. Máte takovou konkrétní zkušenost? Popište jí.
„Smíření partnerských či rodičovských konfliktů.“

9. Co nejčastěji probíráte při rozhovorech s rodiči?
„Výchovné problémy dětí.“

10. V čem potřebují rodiny z vaší skupinky aktuálně nejvíce podpořit?
„Rodiny potřebují podpořit v aktivitách společných se stejnou sociální skupinou. Každá cílová skupina řeší svoje radosti i starosti a konkrétní záležitosti. A právě rodiče na rodičovské dovolené řeší specifické situace a motivy.“

11. Jak často se rodiče s dětmi schází?
„Jednou týdně celé dopoledne.“

12. Popište mi prosím složení skupiny.
„Matky / otcové s dítětem/děťmi, výjimečně prarodiče.“

13. Jak probíhají jednotlivé aktivity ve společenství Heaven?
„Setkání po deváté hodině, společný zpěv, duchovní program, děti si hrají, někdy aktivity s dětmi (hry), společné vaření a jídlo, konec cca ve třináct hodin.“

14. Popište mi prosím, jak vypadá Nedělní škola.
„Krátce po začátku bohoslužeb děti odchází do jedné ze dvou skupin, program je podle biblického čtení, které bude nějak reflektováno i v kázání pro dospělé. Konkrétní program je plně v režii toho kterého učitele.“

15. Jak probíhají rodinné bohoslužby?
„Celý program je upraven na úroveň mladšího školního věku, písňe jen s kytarou, biblické čtení mírně parafrázováno, kázání formou rozhovoru s dětmi.“

16. Připravujete si program sám nebo máte nějaké metodické pokyny?
„Ano, program si připravuji sám.“

17. Co by bylo možné ještě dále do budoucna nabídnout?
„Myslím, že do budoucna bychom mohli přemýšlet nad výlety pro rodiny s dětmi.“

4.4 Rozhovor Církev československá husitská Vršovice

Rozhovor byl realizován po předešlé telefonické domluvě. Setkání se uskutečnilo v budově CČSH Vršovice. V rámci etického rámce obě strany přistoupily na znění informovaného souhlasu a rozhovor byl nahrán na záznamník. Rozhovor probíhal s p. farářem, který má na starost vedení aktivit pro rodiče a předškolní děti. Na rozhovor jsme měli předem připravené dotazy, které jsme pokládali a zároveň jsme se dotazovali na doplňující informace. Otázky jsme pokládali tak, aby rozhovor plynule přecházel do jednotlivých témat. V následující části práce provedeme přepis otázek a odpovědí.

1. Jaký je váš věk a vzdělání?

„Já jsem ročník 1974, takže mi je čtyřicet osm let. Mám magisterské studium na Husitské teologické fakultě. To je moje nejvýše dosažené vzdělání, ale mám tamtéž bakalářské studium. Druhé bakalářské studium mám na pedagogické fakultě na Univerzitě v Hradci Králové.“

2. Jak dlouho pracujete na tomto místě?

„Ve Vršovcích jsem od roku 2002, tudíž je to letos na svatého Václava přesně dvacet let.“

3. Jaká byla vaše předchozí působiště?

„Předtím jsem byl jako farář ve Vysokém nad Jizerou, celkem pět let po dokončení mého studia. Nastoupil jsem do venkovské farnosti a po pěti letech jsem byl převelen sem do Vršovic.“

4. Jaké máte v rámci své profesní role kompetence v CČSH?

„Jsem farář místního sboru, tzn. duchovní představitel náboženské obce CČSH v Praze 10 ve Vršovcích. Součástí církevní obce jsou nejenom Vršovice, ale také přilehlá Hostivař. Jako farář jsem odpovědný za duchovní život v Husově sboru. Sloužím bohoslužby, konám svátostné i mimo-svátostné obřady. Dále mám na starost duchovní vzdělávání dětí, mládeže i dospělých formou výuky náboženství, biblických hodin a pastoračních setkáváních. V podstatě se všemi věkovými kategoriemi.“

Kromě duchovenské činnosti mám také na starosti organizační chod náboženské obce, chod sborové budovy, její provoz a ekonomické zajištění. Kromě toho jsem otcem osmi dětí, a tedy kromě rodinných povinností a starostí o náboženskou obec jsem ředitelem Vršovického divadla Mana. Jsem pověřený řízením divadla, které sídlí zde v budově Husova sboru. Je však samostatnou právní i ekonomickou jednotkou.“

5. Co vás nejvíce těší na vaší práci?

„Určitě je to ta bohoslužebná činnost, což je jádro duchovenského a sborového života. Takže z toho mám radost, že se nám zde daří vytvářet taková společenství rodinného typu. Poměrně stabilní a semknuté jádro lidí, kteří věří, přicházejí na bohoslužby a jsou příjemci těch duchovenských služeb, které nabízíme. To vidím jako prioritu veškerého svého konání, abych byl schopen lidem zvěstovat lidem Krista, modlit se s nimi, číst Bibli, sloužit všemi službami, silami a duchovními obdarováními, které mi Hospodin svěřil.“

6. Co je pro vás nejtěžší úkol při vaší práci?

„Těžké je pro mě být účasten toho, když lidé odcházejí z náboženské obce. Všemi způsoby, kterými lze náboženskou obec opustit. V první řadě, je to způsob, že člověk zemře, čímž se přirozeně jedná o loučení nejsnadnějším způsobem, protože ho pak vyprovázíme křesťanským pohřbem a věříme, že ten člověk se vrací do Boží náruče. Lidé, kteří z náboženské obce odcházejí za života, tak si často kladu otázky, proč ten člověk odešel. Kvůli mně? Co jsem udělal špatně ve své činnosti? Odradil jsem ho, nezaujal, neudržel?

Kde se stala chyba? Těžší je to o tu míru angažovanosti, kterou vkládáte do té pastorace, kdy člověka dlouho připravuji ke křtu, pak dá-li Pán Bůh, ten člověk křest přijde, účastní se bohoslužeb a sborového života. Najednou se ten člověk začne vytrácet a já se pak ptám – kde se stala chyba? Proč ten člověk zde nezůstal? Opakuje se to poměrně často a já to začínám vnímat jako systémovou chybu, že to společenství jako celek nemá dostatečnou sílu toho člověka udržet. Prostředí není pro jedince například atraktivní.“

7. Jaké vedete aktivity pro rodiče a předškolní děti?

„Zhruba před pěti lety jsme ukončili program Awana, který jsem vedl s kolegou, který zde vykonával kazatelskou službu. V posledním období jsme na to byli dva. Program Awana byl založen na určité míře soutěživosti mezi dětmi, která mají tvořit družstva. Nám se v poslední době nedařilo poskládat tu hrstku dětí tak, aby ta družstva byla přibližně poměřitelná. Aby tam nepřevládali starší děti nad mladšími. Ztrácel se princip fairplay. Když je dětí málo, tak je to zdroj nějakých vnitřních konfliktů, takže jsme to ukončili a přešli jsme na klasický způsob výuky náboženství. V podstatě na základě biblické dějepavy.“

8. Jak jsou děti rozděleny na výuku náboženství podle věku?

„Děti jsou rozděleny na skupinky na mladší a školní věk. Do skupinky mladšího školního věku, přibíráme i předškoláky, takže tam máme děti od čtyř

let přibližně. Aktuálně tam dochází s proměnlivostí dvě až čtyři předškolní děti.“

9. Jaké je složení skupinky? Ve smyslu toho, zda pocházejí děti z křesťanských rodin.

„Vesměs se všemi se známe, buďto to jsou členové sboru nebo přátelé sboru a sympatizanti. Není tady nikdo nám neznámý, který by nám dítě poslal pouze na náboženství a nic jsme o něm nevěděli. Většinou to chce vždycky nějakou míru předporozumění, a tedy zájem o to, aby dítě prošlo nějakou náboženskou formací. Když jsem byl venkovským farářem, bylo vše takové volnější a otevřené i dětem bez duchovního zázemí, ale to bylo v malém městě. Byl to princip venkovské farnosti, kam může každý přijít. Farnost velkého města je o tom, že pokud chcete využívat služby církve, musíte sem děti přivést a jako rodič musíte mít zájem o duchovní péči. Když jsem vyučoval na základní škole náboženství, stalo se mi, že rodiče tam dítě přihlásili, aniž by patřili k nějaké denominaci a chtěli jen dítěti vyplnit volný čas nebo mu rozšířit vzdělání o duchovní aspekt.“

10. Jaké společné programy mají rodiny s dětmi docházející na výuku náboženství?

„Nabízíme možnost sborové dovolené, kdy o prázdninách s námi jezdí rodiny na dovolenou. Pořádání výletů v současné době již neděláme. Dělali jsme to dříve formou víkendových pobytů nebo formou jednorázových akcí, ale při míře mých povinností mi na to nezbyvá čas, takže hodně záleží na osobní angažovanosti toho rodiče, zda se chce víc zapojit nebo podílet na životě sboru.“

11. Máte pastoračního asistenta nebo aktivity vedete zcela sám?

„V současné době nemám pastoračního asistenta a veškeré činnosti vedu já. Mám pouze kolegu, který je externí kazatel a tam se výpomoc realizuje opravdu jen v rámci kazatelské služby. Samotné vedení kroužků a aktivit náboženské povahy je moje činnost.“

12. Jakým způsobem se setkáváte s rodiči a jejich předškolními dětmi, které docházejí na náboženství?

„Hovořím s nimi především ve sboru v rámci bohoslužeb nebo to jsou přátelé, se kterými se vidíme před hodinou náboženství nebo po ní. Někteří jsou i sousedé, takže se kolem sborového domu setkáváme. Jsou to přátelské a přirozené kontakty, vyplývající z toho, že jsme si vzájemně nablízko jeden s druhým.“

13. V čem potřebují rodiny aktuálně nejvíce podpořit v rámci duchovní péče?

„Bezespornu pandemická doba byla zatěžkávací doba partnerských vztahů, rodinných soužití a manželské pospolitosti. Takže to vnímám skrze ty děti, že často je tam zřetelné nějaké prožité trauma nebo napětí. Ať už se to týkalo například distanční výuky, která kladla na rodiny zvláště velké nároky. Tak ale i to, že rodiče se více mezi sebou přeli nebo přou. Dítě vše citlivě vnímá. Rodiče, pokud mají odvalu a chuť, se mi s těmito věcmi svěřují nebo mohou svěřovat a žádat o pastorační péči či radu, jak ten vztah a rodinné zázemí dále budovat. Čili hodně je to v té rovině nejbližších mezilidských vztahů. Rodiny prošly složitou dobou a aktuálně se k tomu přidává určitá obava z budoucnosti. Co bude, jak obstojíme v době existenčně narůstající nouze, jestli bude nebo nebude válka. Vnímám, že člověk se víc v tom běhu času zamýšlí nad tím, co ta doba přináší a přinese. Přichází více obav z budoucnosti, vytrácí se zdánlivý optimismus, který je skoro v nenávratnu.“

14. Jak by mohla vaše činnost ovlivnit rodiny v jejich soukromém životě?

„Je to jednak záležitost těch mezilidských a partnerských vztahů, ale také vzrůstající míra nemocnosti. Bud' jsou nemocné děti nebo rodiče procházejí různými nemocemi. Rodinami prochází obava o jejich zdraví, a to vše pak s nimi také řeším. Řeším s rodinami existenční obtíže. Jak to bude, jak rodiny vyžijí, kam rodiny směřují. Řešíme společně otázky životních jistot, jakého pevného bodu se chytit v životě.“

15. Jak probíhá výuka náboženství?

„S mladšími dětmi pracuji následovně. Začínáme přivítáním, kdy formou otevřeného rozhovoru se dotazují na to, jak se měli a jak se mají, co je trápí, s čím do hodiny přicházejí. Po tomto úvodním rozhovoru máme písničku, takový písničkový blok, který je přiměřený předškolnímu věku dětí. Typicky pro děti předškolního věku především písničky s ukazováním, jednoduché nápěvy.

Potom nám vyznání mobilní telefon do nebe a tomu my s dětmi říkáme modlitba. Společně se učíme formulovat jednoduché prosby, chvály a dobrořečení směrem k Pánu Bohu. Děti tomuto nejlépe rozumějí, a tak vypínáme mobilní telefony, abychom se ztišili a mohli bez narušeného signálu vyndat anténu formou sepnutých rukou a zavolat do nebe.

Hlavně chci dětem naladit srdce pro rozhovor s Pánem Bohem, aby mu dobře rozuměli. To je asi nejtěžší pro tuto skupinku, aby se ztišili pro modlitbu, ale když se to podaří, tak uděláme společně kolečko, kde zaznívají modlitby, prosby a chvály. Společně oslavujeme a obracíme se k našemu nebeskému otci

a poté následuje biblický příběh formou biblické dějepavy. Probíráme nejzákladnější příběhy z Nového a Starého zákona, které zpravidla doplňujeme výtvarnou činností nebo aktivitou. Děti malují, vystřihují. Program také přizpůsobuji požadavkům dětí.“

16. Jak často se děti scházejí?
 „Jedenkrát týdně na hodinu.“

4.5 Shrnutí výzkumu

V této kapitole se budeme věnovat analýze a shrnutí poznatků výzkumu. Vyhodnotíme výzkumné otázky a připojíme k nim diskusi, kde se budeme snažit o propojení získaných informací společně s teoretickou částí práce.

Stanovili jsme si **hlavní výzkumnou otázku**, která nám pomůže popsat a pochopit, co vše mají pastorační pracovníci v náplni práce. Dále nám tato otázka umožní náhled do činnosti pastoračních pracovníků právě z hlediska rozdílnosti církevního prostředí a pozic, které v církvích informanti zastávají.

IVO: Jaká je náplň pracovní činnosti pastoračních pracovníků v jednotlivých církvích?

církev	CB Vinohrady	ŘKC Chodov	ČCE Braník	CČSH Vršovice
pozice informantů	pastorační asistent	laik – dobrovolník	farář	farář
věk a pohlaví	37 žena	42 žena	50 muž	48 muž
náplň pracovní činnosti	-misijní činnost maminky a děti -pastorační péče o ženy a seniory -spolupráce s kazatelem a vedením sboru -příprava a realizace sborových aktivit -evangelizace místní komunity	-vedení setkání maminek na RD s dětmi -tvorba programů pro manžele -spolupráce s knězem -spolupráce s rodinami v rámci církve -příprava akce Dobroden	-správa sboru -výsluha bohoslužeb -administrativa -pastorace všech věkových kategorií -duchovní vzdělávání dětí	-péče o duchovní život sboru -mimo / svátostné obřady -duchovní vzdělání dětí, mládeže a dospělých -správa budovy a ekonomické zajištění -funkce ředitele divadla -péče o náboženskou obec

Tyto informace nám rozšiřují obzory ve dvou hlavních bodech. Mohli bychom se zastavit u prvního bodu, a to je vymezení pozice informantů v jednotlivých církvích. Jak jsme již na začátku diplomové práce uvedli,

pastorační či duchovní péči a služby mohou poskytovat pověřené osoby, které splňují určitá kritéria. Mezi ně patří například vzdělání, zkušenosti nebo ustanovení k výkonu pastorační péče z hlediska výjimečného nadání pro tuto činnost.

Nicméně jsme si též popsali, že pastorační práce může provádět i člověk, který je laikem, ale má zájem na tom, aby pomáhal a podporoval lidi kolem sebe. Informanti tedy zastupují různé pozice v církevním prostředí a z toho též vyplývají určité povinnosti a náplň práce v církvi. Jako druhý bod bychom mohli zmínit samotnou rozdílnost v činnosti informantů v církvi všeobecně.

Budeme-li hovořit o pracovní činnosti farářů z ČCE Braník a ČČSH Vršovice, pak můžeme vidět, že kromě pastorační a duchovní péče mají na starost oblasti církve, jako je například správa budovy nebo ekonomika. Na těchto oblastech se oproti tomu pastorační asistentka z CB Vinohrady a dobrovolnice z ŘKC Chodov nepodílejí. Společnou cestu však nacházejí především v pastorační péči o rodiče na rodičovské dovolené s předškolními dětmi.

Dále je jejich společnou aktivitou spolupráce s vedením církve, a to v případě ŘKC Chodov s knězem a v případě CB Vinohrady s kazatelem sboru a staršovstem. Náplň práce si každý informant připravuje sám. Účastníci výzkumu uvedli, že mají ve své činnosti tzv. volnou ruku a mohou se tak bez nátlaku a svobodně rozhodovat, jak budou s lidmi v církvi pracovat. Některé konkrétní činnosti vyžadují například společné plánování s vedením církvi. Jedná se především o aktivity většího charakteru pro celou farnost či sbor. Každý informant má tedy v rámci svých kompetencí možnosti, kterými může realizovat pastorační péči o rodiče s předškolními dětmi.

Pastorační pracovníci přistupují ke své práci i tím, jaké hodnoty vyznává církev, ke které se hlásí. Společně informanty v námi vybraných církvích spojuje následující:

- jsem křesťan;
- věřím v Boha;
- věřím v Ježíše Krista;
- Bible je pro mě inspirací;
- vyznávám Otce, Syna a Ducha svatého;
- věřím ve svátosti;
- věřím v život věčný.

Tyto výše uvedené body jsou dle nás motivem pro jejich činnost, protože sami informanti uvedli, že jejich radost pramení z toho, že pomáhají druhým a jejich práce se řadí mezi pomáhající. Pastorační pracovník nalézá v těchto bodech odpočinek, inspiraci a síly pro svůj osobní život, ale i pro práci s cílovou skupinou.

Dále byly stanoveny **dílčí výzkumné otázky**, ze kterých získáme potřebné informace k dosažení cíle práce. Odpovědi na další výzkumné otázky nám

církev	CB Vinohrady	ŘKC Chodov	ČCE Braník	CČSH Vršovice
volnočasová služba	Klubičko	společenství maminek na RD s dětmi	hEaVEN Nedělní škola	náboženství
složení skupiny	spíše nevěřící kolektiv	věřící kolektiv	smíšený kolektiv	věřící kolektiv
nástroje	Biblický příběh modlitba víra rozhovory spiritualita naslouchání vaření	čtení Bible chvály rozhovory evangelium modlitby naslouchání prvky HV	chvály rozhovory modlitba víra naslouchání prvky VV a HV vaření	rozhovory modlitba prosby chvály Bible víra příběhy SZ a NZ prvky HV a VV

komplexněji umožní pohlížet na činnost pastoračních pracovníků v kontextu jednotlivých církví.

2VO: Jakými nástroji pastorační pracovníci pracují s rodiči a předškolními dětmi v rámci poskytování volnočasových služeb?

Uvedené informace jsou vodítkem k zodpovězení výzkumné otázky číslo dvě. Již v předešlých kapitolách jsme si představili jednotlivé volnočasové programy, které jsou realizovány vybranými církvemi. Z rozhovorů s informanty jsme načerpali informace o nástrojích, které jsou používány při přípravě a realizaci volnočasových aktivit v rámci církve. Důležitým bodem pro vyhodnocení této otázky bylo i složení skupiny rodičů a dětí, kteří na jednotlivé aktivity docházejí. Od toho se pastorační pracovníci mohou odrazit a přiléhavě pro svou skupinku připravovat vhodný program. Složení skupiny je pro každého vedoucího směrodatný ukazatel, podle kterého je možné zvolit takové aktivity, aby byly v souladu se svěřenou skupinou lidí.

Každý informant připravuje program pro svou skupinku tak, aby mu porozuměli jak rodiče, tak předškolní děti. Na předškolní děti by se měl brát ohled při tvoření programu z hlediska jejich dovedností. A to i z hlediska zkušeností s církevním prostředím na základě rodinné křesťanské výchovy úměrně k jejich věku. Děti si uvědomují svou spiritualitu přibližně kolem pátého a šestého roku, jak uvedla autorka *Anthony*.

Pastorační pracovníci uvedli, že pro předškolní děti mají připravené hračky, biblické příběhy pro nejmenší, výtvarnou činnost úměrně k věku dětí a dětské křesťanské písničky s jednoduchými nápěvy. Také jsme se dozvěděli, že si děti trénují kuchařské dovednosti za pomoci maminek. Vaření má vždy téma podle biblického příběhu, který se ten den pro děti čte. U rodičů by měly být aktivity

vhodně zvolené tak, aby to odpovídalo nejen jejich představám o trávení volného času, ale také tomu, že se taková aktivita děje v církevním prostředí. Ať už na tyto aktivity dochází věřící či nevěřící rodič, programy se snaží pastorační pracovníci tvořit tak, aby vyhovovaly všem.

V první kapitole jsme zmiňovali, že úloha rodiče ve spolupráci s vychovatelem je velmi přínosná, pokud obě strany dobře fungují. Pokud je tedy tato spolupráce funkční, pak je i křesťanská výchova dětí efektivní a dostává hlubší význam. To samé platí ale i v případě rodičů na RD, kteří chtějí být součástí společenství a touží po společnosti a po sdílení životních radostí i starostí. Potřeby jednotlivých rodičů jsou v mnoha ohledech velmi podobné. Úkolem pastoračního pracovníka je nejen vymyslet program pro děti, ale i doprovázet rodiče na jejich cestě životem a ukázat jim křesťanský pohled na jejich situace. Tato možnost může být pro mnoho rodičů velmi přínosná, a to zvláště pro maminku či tatínka, kteří s tím nemají žádnou zkušenost.

Složení skupiny se odráží i v poskytování pastorační péče a v celém programu. Například pastorační asistentka z CB Vinohrady uvedla, že její skupina má větší počet nevěřících maminek, protože je to skupina, která je otevřená pro širokou veřejnost. Zatímco například skupinky z CČSH Vršovice a z ŘKC Chodov tvoří členové sboru nebo farnosti. V tomto ohledu je příprava a realizace pastoračního doprovázení odlišná.

V CB Vinohrady je příprava realizována především tak, že postačí, aby maminky, které se nehlásí k žádnému vyznání, pouze vstoupily do samotné budovy církve, čímž překonají své bariéry. Jsou součástí společenství, kde se setkají s křesťany a mají možnost s nimi mluvit. Na druhou stranu v ostatních třech případech se očekává jakási míra předporozumění ze strany rodičů v oblasti náboženství, víry a spirituality. Cílem je především propojovat tyto jednotlivce a utvářet společenství, které se bude pravidelně scházet v církevním prostředí. Toto dává rodičům možnost si vzájemně porozumět a sdílet svůj život s lidmi, kteří jsou jim blízcí.

Skupinky rodičů se scházejí v budovách církví, tudíž je pastorační péče realizována v přirozeném prostředí pastorační péče. Výše vyjmenované nástroje, kterými se realizuje pastorační péče o rodiče s předškolní dětmi v námi vybraných církvích, mají základ v tom, že chtějí:

- podpořit jednotlivce;
- vytvořit funkční společenství;
- předávat křesťanské zkušenosti a hodnoty;
- rozvíjet spiritualitu žen a mužů na RD;
- rozvíjet duchovní vzdělání dětí;
- stírat společenské rozdíly;
- pomáhat v krizových situacích;
- porozumět sobě samému;
- podpora výchovy dětí;
- poradenství v oblasti manželského a partnerského soužití;
- přijetí každého člověka.

Každý informant, se kterým byl prováděn rozhovor, má svoje vzdělání v konkrétních oborech, které mu umožňují se na pastorační činnost dívat i z dalšího úhlu pohledu. Další úhly pohledu mu dává nejen jeho vzdělání, ale i jeho lidské hodnoty, empatie a láska k druhým, se kterou má touhu pomáhat. Například pastorační asistentka z CB Vinohrady uvedla, že do své práce často promítá svoje vzdělání v oblasti sociální práce, protože je to také pomáhající profese. Podobně hovořil farář z CČSH Vršovice i z ČCE Braník, který uvedl, že ho těší, že jeho profese se řadí mezi ty pomáhající. S tím se pojí i to, že i někdo z řad laické společnosti, jako je například dobrovolnice z ŘKC Chodov, nemusí být přímo z oboru teologie a humanitních věd, ale přesto její inspirace vychází z toho, že její život naplňuje víra.

Podle myšlenek doc. Aleše Opatrného, které jsme uvedli v první kapitole, je pastorační činnost darem od Boha, kterého je dobré využívat v rámci pomoci druhým. Naši informanti tuto hodnotu sdílejí, jsou rádi za to, že je jejich pracovní pozice řazena mezi pomáhající. Mimo jiné je pomoc a podpora druhých pro ně důležitým životním úkolem i mimo církevní prostředí. Zde se propojuje to, že informantům dává jejich činnost smysl jak vnitřně, tak tuto hodnotu žijí a chtějí své zkušenosti a svědectví předávat mezi ostatní lidi. Nástroje, které má každý z účastníků výzkumu možnost využít se pojí se vzděláním, zkušenostmi, ale i s jejich osobním životem. Pastorační pracovníci z našeho výzkumu promítají své zájmy i do svých činností, neboť každý kouká na svojí práci z jiného úhlu pohledu.

3VO: Jaká je osobní motivace pastoračních pracovníků pro jejich povolání?

církev	CB Vinohrady	ŘKC Chodov	ČCE Braník	CČSH Vršovice
silné stránky povolání	-smysluplně strávený čas -předávání zkušeností -propojení pastorace a sociální práce -zpětná vazba od maminek	-funkční komunita -sdílení životních příběhů -vzájemná podpora -pastorace nejmenších	-pomáhající profese -práce s lidmi -práce s cílovými skupinami	-bohoslužebná činnost -sbor rodinného typu -duchovenská služba -zvěstování Krista
slabé stránky povolání	-počet účastníků ve skupince -zpracování vlastních emocí -překonávání nejistot	-vlastní síly a zdroje -vystoupení z komfortní zóny -příliš vlastních myšlenek	- administrativní úkony	-odcházející členové sboru -nemožnost zpětné vazby -atraktivita církevního prostředí

Třetí výzkumná otázka nám má pomoci realisticky nahlédnout na vlastní činnost pastoračních pracovníků v církvi. Otázka měla za cíl to, aby se pastorační pracovníci zamysleli nad tím, co je na jejich činnosti těší, a co je pro ně naopak výzva nebo obtížný úkol. V tabulce jsme tyto pocity nazvali jako silné a slabé stránky povolání, pro lepší přehled.

Mezi první poznatek bychom mohli zařadit to, že v církvích Vinohrady a Chodov můžeme najít společná témata, která obě ženy vyhodnotily jako přínosné pro ně osobně i pro komunitu maminek s dětmi, které mají ve skupince. Pro obě pastorační doprovázející je velmi důležité, aby podpořily každou jednotlivou maminku v jakékoliv životní situaci. Obě se snaží rodičům předškolních dětí nabídnout podporu, přijetí a pochopení. Je pro ně velmi důležité sdílet vzájemně zkušenosti a pocity. Jako ženy, které mají samy děti, jsou si se svými účastníky ve skupinkách velmi blízko. Ony samy řešily stejné situace a témata, ve kterých potřebují rodiče pomoci. Nejčastěji probíhají rozhovory na téma výchova a péče o děti, manželské a partnerské vztahy. Obě vedoucí setkání maminek s dětmi tedy hojně využívají metodu pastorace, a tou je rozhovor.

V případě CB Vinohrady probíhají i individuální duchovní rozhovory, kde je možné s pastorační asistentkou prodiskutovat různá témata, se kterými si maminky neví rady a chtějí je řešit v soukromí jen tzv. mezi čtyřma očima. Pastorační asistentka uvedla, že některé maminky mají při této individuální schůzce zájem i o modlitbu. Co se týká církve Chodov, zde uvedla vedoucí setkání maminek s dětmi, že modlitby jsou součástí společného programu. Modlitba je druhou metodou pastorační činnosti, která pomáhá jak samotným pracovníkům, tak i skupinám, ale i jednotlivcům. Je to osobní rozhovor s Bohem, který může jednatel vést sám, ale pastorační pracovník může s modlitbou pomoci, aby se maminka cítila dobře a bezpečně. Někomu mohou

dělat nahlas vyslovené modlitby obtíže, a proto je dobré někdy podpořit tuto chvíli sdíleným tichem, které je také důležité pro osobní prožitek konkrétního momentu.

Obě ženy se shodly z větší části na tom, že jejich pozice mezi maminkami přináší i nějaká úskalí, a to především v rámci vlastních pocitů. Pastorační doprovázející se shodly, že je pro ně výzva zpracovávat vlastní emoce v situacích, které jsou například podobné těm, které samy prožívaly nebo pokud se jedná o konkrétní lidské příběhy, které je osobně zasahují. Ale jednoznačně je pro obě velkou motivací to, že mohou smysluplně trávit čas mezi lidmi, kteří sami přicházejí a chtějí jejich služby využít. Dělá jim radost zpětná vazba z toho, že se jim daří tvořit funkční komunitu, která se i po pandemické situaci rozrostla. Jejich činnost vyžaduje značnou míru empatie a podpory. Avšak ony samy by neměly mít pocit, že jsou na vše sami, tak jak uvedl doc. Opatrný. Je proto dobré zamýšlet se nad svou činností a vyhodnocovat svoje síly, které umožní pastoračním pracovníkům pracovat, aby nedocházelo například k frustraci a únavě, která mohou přejít až k pocitům viny, zklamání a selhání.

Myšlenky doc. Opatrného se samozřejmě promítají i do pracovní činnosti farářů z církve Braník a Vršovice. V tabulce u VO2 vidíme náplň jejich práce. Úkonů, které musí zastávat ve svém působišti, je velké množství. Oba faráři zastávají ve svých sborech několik funkcí, ať se jedná o bohoslužebnou a duchovní činnost, svátostné služby nebo vzdělávání různých cílových skupin. Právě tyto oblasti, kterých se pastorační a duchovní činnosti týkají, jsou pro oba faráře největší motivací pro jejich práci.

Oba faráři se podílejí i na činnostech, které úplně primárně nesouvisí s poskytováním pastorační péče. Mezi jejich činností patří například péče o správu budov sboru nebo ekonomické zajištění. Rozvrhnout si harmonogram a síly tak, aby při práci dobře obstáli, je jistě náročné. Problémové situace mohou nastávat ve chvíli, kdy nedokážou někomu například říct ne, protože odmítnutí druhého člověka jim nic neříká, a to ani na úkor svého vytížení. Proto tak, jak dále popisuje doc. Opatrný, by měli myslet na svůj odpočinek.

4VO: Jaký duchovní přesah má činnost pastoračních pracovníků v rodinách?

církev	CB Vinohrady	ŘKC Chodov	ČCE Braník	ČČSH Vršovice
oblasti duchovního přesahu	-přijetí, láska -vzájemnost a pochopení -neodsuzování -poznatky o církvi a křesťanech	-vznik křesťanské komunity -podpora manželů a rodin -silné vazby a přátelství	-partnerské a rodičovské konflikty -specifické situace rodičů na RD	-mezilidské a partnerské vztahy -životní jistoty -existenciální obtíže v rodinách

Pastorační pracovníci v námi vybraných církvích se snaží využívat všechny dostupné prostředky a vlastní síly a zkušenosti k tomu, aby rodiny co nejvíce podpořili. Všichni informanti nahlíží na rodiny z pohledu křesťana. Vnáší do rozhovorů slova podpory a porozumění. Pastorační pracovníci mohou nalézt inspiraci pro svou pastorační činnost v dokumentech, které jsme si popsali v úvodu práce, a to v dokumentu *Amoris Laetitia* nebo *Familiaris Consortio*. V obou dokumentech se klade důraz na individualitu každé rodiny, stejně tak, jako na povahu problémů, které rodiny řeší.

Informanti uvedli, že nejčastěji probíhají rozhovory s rodiči s předškolními dětmi ohledně výchovy dětí a partnerské či manželské radosti a starosti. Jak jsme již uvedli, oba dokumenty mají duchovním pomoci k těmto situacím přistupovat očima křesťana. Ke každému rodiči s dítětem se přistupuje individuálně, a to především na základě přikázání lásky, ze kterého podle nás vychází motivace a inspirace pro práci pastoračních a duchovních pracovníků v církvích. Toto tvrzení ovšem platí o pastoračních doprovázejících z řad laické společnosti.

Skupinky, do kterých rodiče s předškolními dětmi docházejí mohou být vedeny po vzoru výchovy Dona Bosca nebo v modelu Schöntattske pedagogiky. Pastorační pracovníci přináší do jednotlivých aktivit poselství Bible a evangelia, ale zároveň dávají prostor každému účastníkovi prostor pro to, aby informace, které se k němu dostanou, mohl zpracovat sám. Informanti se snaží připravovat prostor a aktivity tak, aby to bylo pro všechny účastníky v co nejpřirozenějším prostředí, a vše bylo srozumitelné s ohledem na složení skupiny.

Informanti uvedli, že mají radost z toho, že mohou předat svoje zkušenosti ze života křesťana mezi rodiče a nabídnout jim tak nové možnosti v rámci spirituality nebo prohloubit ty stávající. Což je jedním z cílů např. Schöntattske pedagogiky, aby člověk pocíťoval podporu v novém společenství a utvořil si nový vlastní obraz. Výchova dle Dona Bosca se pak v činnosti pastoračních pracovníků odráží v tom, že aktivně podporují celé rodiny a konkrétní rodiče, které docházejí do volnočasových programů. Rodič, který přijde se svým dítětem na tyto aktivity, touží po smysluplném strávení volného času tak, jak to uvedla pastorační asistentka z CB Vinohrady. Maminky tam chodí načerpávat

informace, povzbuzení a podporu, která se u nich doma pak odráží tak, že jsou ve větší psychické pohodě a cítí se bezpodmínečně přijímané. Informanti uvedli, že do aktivit docházejí ženy – maminky. Pracují tedy jen s jedním z rodičů a dítětem. Přesto má tato práce přesah do celé rodiny účastníků setkávání. A to například v následujících oblastech:

- poznatky a informace o církvi, kam rodič dochází;
- přirozený kontakt ve stejné cílové skupině;
- přirozený kontakt s křesťany;
- podpora křesťanské výchovy dětí v rámci duchovních aktivit;
- podpora rodinných rituálů;
- vytváření větších životních jistot rodiny;
- uspokojování lidských potřeb;
- podpora při řešení rodinných konfliktů;
- podpora při řešení existenciálních otázek rodičů na RD;
- podpora funkčnosti rodin;
- předávání hodnot;
- sociální kontrola rodičů s předškolními dětmi;
- podpora tolerance.

Tyto výše zmíněné body jsou součástí rozhovorů pastoračních pracovníků s rodiči s předškolními dětmi. Vedoucí těchto aktivit řeší s rodiči v rozhovorech témata, která se dotýkají jak maminek samotných, ale i celých rodin. Pastorační pracovník doprovází rodiče s dětmi tak, aby dokázal podpořit jedince i s přesahem do jeho blízkého okolí. Rodiče si ze setkání odnesou slova útěchy, podpory a nabydou jistotu, že nejsou na svoje starosti sami. Pastorační pracovník pak může smysluplně přistupovat k jednotlivým situacím a dávat maminkám pohled křesťana, který podpoří oblasti rodinného soužití. Současné rodiny si procházejí různými úskalími, a to především po pandemické době, což informanti potvrdili. Aktuálně je pastorační péče směřována především ke smíření partnerských a manželských konfliktů, ale také ke smíření se sebou samotným v roli rodiče.

Závěrem bychom chtěli dodat, že vnímáme důležitost pozice pastoračních pracovníků při péči o jednotlivce nebo skupiny. Každý člověk potřebuje podporu a doprovázení v různých životních situacích a pastorační péče je toho součástí. Pastorační pracovníci z našeho výzkumu vnímají svou činnost jako poslání, které je těší, a které jim osobně dává do života mnohé, z čeho mohou čerpat. Z materiálů, které jsme měli v diplomové práci k dispozici následně dle svých úvah vyhodnocujeme ideální profil pastoračního pracovníka. Vycházíme z nastudované literatury, z výsledků výzkumu a z vlastní zkušenosti.

Ideální profil pastoračního pracovníka – doprovázejícího v několika bodech:

- pohlíží na svou činnost jako na poslání;
- své kompetence využívá přiměřeně a vhodně;
- je otevřený změnám a dokáže na ně reagovat;
- umí pracovat v pastorační péči s blízkostí i odstupem;
- podporuje člověka jako celek;
- řídí se předpisy, hodnotami a zásadami církve;
- plní úlohu přítele, nehodnotí, nenakazuje;
- dokáže si rozvrhnout činnost tak, aby nedocházelo k přepracování;
- pečuje o jednotlivce, skupiny, komunity;
- realizuje pastorační péči v církvi i mimo ni;
- respektuje lidskou jinakost a individuálně pracuje s pastorovaným;
- snaží se být prostředníkem pro skupiny věřících i nevěřících;
- přispívá k rozvoji lidské spirituality;
- umí se zaměřit na potřeby a požadavky jednotlivců i skupin;
- umí naslouchat a porozumět každému člověku individuálně;
- dokáže být empatický;
- akceptuje každého člověka v jeho jinakosti.

Závěr

Cílem předložené diplomové práce bylo Porozumění činnosti pastoračních pracovníků ve vztahu k rodičům s předškolními dětmi z hlediska církevních rozdílností.

V teoretickém úvodu práce jsme objasnili klíčový pojem rodina a její pojetí z pohledu empirie a křesťanství. Z pohledu empirických věd jsme rodinu popsali z oborů jako je sociální antropologie, sociální práce nebo psychologie. Z pohledu křesťanství jsme zasadili pojem rodina do kontextu Bible, dokumentu *Amoris Laetitia* a *Familiaris Consortio*. Výběr církevních dokumentů probíhal na základě osobního porozumění římskokatolického prostředí. Dále jsme přistoupili k objasnění výchovy dětí v křesťanském prostředí z pohledu Dona Bosca a Josefa Kentenicha. První kapitolu jsme doplnili o informace ohledně pastorace rodin. Popsali jsme pastorační péči a její cíle, vymezili jsme pojem pastorační pracovník a jeho činnosti, a kapitolu jsme zakončili informacemi o pastorační naší cílové skupiny.

Ve druhé kapitole jsme se věnovali definování jednotlivých námi vybraných církví na území města Prahy. Jednalo se o Církev bratrskou Vinohrady, Římskokatolickou církev Chodov, Církev Československou husitskou Vršovice a Českobratrskou církev evangelickou Braník. Popsali jsme důležité informace o jejich vzniku, hodnotách a zásadách. Objasnili jsme dále i důležité pojmy, které se pojí s konkrétním církevním prostředím. Navázali jsme na popis nabízených aktivit pro členy církve, veřejnost a pro rodiče s předškolními dětmi.

Třetí kapitola práce se týká již samotného výzkumu. Objasnili jsme metodologii, která byla stanovená pro dosažení cíle diplomové práce. Popsali jsme kvalitativní výzkum a techniku sběru dat. Popsali jsme výběr zkoumaného církevního prostředí společně s výzkumným přínosem a etickým rámcem výzkumu. Pro výzkumnou část byla zvolena výše zmíněná kvalitativní metoda, ve které jsme použili polostrukturovaný rozhovor, který jsme realizovali s účastníky výzkumu v námi vybraných církvích v Praze.

V poslední kapitole jsme věnovali analýze výzkumu. Analýza výzkumu obsahuje přepis jednotlivých rozhovorů a vyhodnocení výzkumných otázek. Nové poznatky z proběhlých rozhovorů jsme aplikovali do diskuse tak, abychom komplexně mohli popsat výzkumné otázky s pomocí teoretické průpravy z úvodu diplomové práce.

Diplomová práce popisuje rodinu z několika úhlů pohledu a má snahu jí zasadit především do kontextu křesťanství. Současná rodina se potýká s krizí po pandemické situaci, a tak empirické vědy, jako je například psychologie nebo sociální práce, se na to snaží reagovat. Stejně tak se na to snaží reagovat i církve svými nástroji a metodami, které mohou rodinám poskytnout ke zlepšení situace.

Hodnota pastorační péče o rodiče s předškolními se ukázala jako velmi důležitá, protože podpora alespoň jednoho člena rodiny přináší pastoračním pracovníkům možnost, jak vstupovat do celých rodin. Cílem diplomové práce bylo porozumět činnosti pastoračních pracovníků s ohledem na to, v jaké církvi je pastorec realizována. Na základě toho bylo stanoveno výzkumné téma, které zní: Vliv pastoračních pracovníků na rodiny s předškolními dětmi v církevním prostředí v Praze. Toto výzkumné téma vycházelo z toho, že rodiče s předškolními dětmi touží patřit do společenství a chtějí využívat volnočasové služby církve. Abychom se mohli zamyslet nad výzkumným tématem, stanovili jsme si výzkumné otázky. Výzkumné otázky směřovaly k popsání:

- náplně pracovní činnosti pastoračních pracovníků;
- osobní motivaci pro povolání pastoračního pracovníka;
- duchovnímu přesahu pastorační činnosti do rodin;
- k použití nástrojů pastorační péče v rámci volnočasových aktivit.

Výzkumné otázky se nám podařilo zodpovědět pomocí polostrukturovaných rozhovorů, které probíhaly s jednotlivými vedoucími aktivit pro rodiče s předškolními dětmi. Ukázalo se, že pro tento výzkum je příhodné, že každý vedoucí zastupuje trochu jinou roli ve své církvi. Rozhovory probíhaly s faráři, pastorační asistentkou a laickou dobrovolnicí.

Výzkumem jsme chtěli popsat nabídku aktivit v jednotlivých pražských církvích, neboť se nám tyto informace jevily jako přínosné. Celkový přínos ve výzkumu spatřujeme v tom, že můžeme poskytnout nové poznatky o pastorační péči na území města Prahy. Přínosné jsou i informace pro rodiče, kteří hledají duchovní program pro sebe a své děti nebo pokud hledají společenství stejně smýšlejících.

Dále jsme chtěli zvláště pro rodiče vytvořit informace o realistickém pohledu pastoračních pracovníků na svou činnost v církevním prostředí. Na tomto základě jsme stanovili, z jakého úhlu pohledu budeme přistupovat k diplomové práci. Chtěli jsme, ať je to především z pohledu pastorec realizované pastoračními pracovníky v námi vybraných církvích. Aspekt pastorec může dát široké veřejnosti cenné informace.

Rodiče s předškolními dětmi mohou načerpat inspiraci, kde trávit smysluplně svůj volný čas. Mohou se zde dočíst, jak jednotlivé církve fungují, jaké nabízejí programy pro všechny věkové kategorie a kde církve sídlí. Mohou zjistit, jak probíhají konkrétní aktivity pro nejmenší a pro maminky. A především získají představu o smýšlení a hodnotách pastoračních pracovníků, kteří pastorační péči v Praze poskytují. Cílem práce bylo právě porozumění činnosti pastoračních pracovníků, a to se nám podařilo vysvětlit hlavně v diskusi pod výzkumnými otázkami.

Seznam literatury

Monografie

ALBERICH, Emilio. *Katechetika*. Vyd. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 215 s. [ISBN 978-80-7367-382-6](#)

AMBROS, Pavel, ed. *Evangelium pro rodinu dnešní doby: pastorační výzvy v podmínkách evangelizace: kolektivní monografie*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2014. Současné otázky. [ISBN 978-80-7412-166-1](#).

AMBROS, Pavel. *Manželství a rodina – cesta k plnosti lásky: Amoris laetitia Svatého otce Františka*. Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2018. Současné otázky. [ISBN 978-80-7412-314-6](#).

ANTHONY, Michelle. *Spiritual parenting: An Awakening for Today's Families*. USA: David C. Cook, 2010. [ISBN 978-1-4347-6447-8](#).
Bohoslužebná agenda Církve bratrské. Praha: Rada Církve bratrské v nakladatelství Samuel, 2017. [ISBN 978-80-88-106-06-7](#).

BACKUS, William D. a BACKUS, Candace. *Empowering Parents: How to Raise Obedient Children-It's Possible, It's Right*. Minnesota USA: Bethany House Pub; (March 1, 1992). [ISBN 1-55661-256-7](#).

BENEDIKT XVI. *Deus caritas est: Bůh je láska: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI*. 4. vyd. Přeložil Ctirad Václav POSPÍŠIL. Praha: Paulínky, 2012. [ISBN 978-80-7450-043-5](#).

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad. 17., (8. opr.) vyd. Přeložil Miloš BIČ, přeložil Josef Bohumil SOUČEK, přeložil Jindřich MÁNEK. Praha: Česká biblická společnost, 2009. [ISBN 978-80-87287-22-4](#), str.

BUTTA, Tomáš. *Církev československá husitská a její cesta dějinami s Kristovým posláním: k 100. výročí*. Praha: Církev československá husitská, 2019. Blahoslav (Církev československá husitská). [ISBN 978-80-7000-156-1](#)

EAGER, George. *Jak přivádět děti ke Kristu*. Praha: Samuel, Biblická práce pro děti, 1996.

FERRERO, Bruno. *Šťastní rodiče: křesťanská výchova podle Dona Boska*. Praha: Portál, 2004. [ISBN 80-7178-937-2](#).

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6

Katechismus katolické církve. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-488-1.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pastorální péče*. Praha: Oliva, 2000. ISBN 80-85942-42-9

MARTINEK, Michael. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. [Praha]: Jabok, 2008. ISBN 978-80-904137-2-6

MARTINEK, Michael. *Přehled křesťanských církví a jejich aktivit v ČR*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1116-7.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0853-2.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. *Základy sociologie*. ISBN 80-85850-75-3.

OPATRNÝ, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. *Bibliotheca theologica*. ISBN 978-80-7465-116-8.

OPATRNÝ, Aleš. *Pastorace v postmoderní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-557-8

OPATRNÝ, Aleš. *Pastorální teologie pro laiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016. *Bibliotheca theologica*. ISBN 978-80-7465-237-0.

PETRUSEK, Miloslav. *Teorie a metoda v moderní sociologii*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-799-0.

Průvodce Diakonií a ČCE: pomocník pro službu v Diakonii ČCE: základní informace o zaměstnavateli a zřizovateli. [Praha]: Česká biblická společnost, 2015. ISBN 978-80-87287-88-0.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

RIENOW, Rob. *Boží plán pro rodinu*. Praha: Samuel, 2011. ISBN 978-80-86849-75-1.

ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Spirituální výchova v rodině: co radí psychologové?* Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1098-6.

SCHWARTZ, Marco. *Láska v bibli*. Přeložil Jan SCHEJBAL. V Praze: Ikar, 2002. ISBN 80-7202-960-6

SOUKUP, Václav, Alena VODÁKOVÁ a Olga VODÁKOVÁ. *Sociální a kulturní antropologie*. Vyd. 2., rozš. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. Sociologické pojmosloví. ISBN 80-85850-29-x.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-x

ŠRAJER, Jindřich, ed. *Amoris laetitia: zlom, nebo kontinuita? realita rodin – životní a pastorační výzvy*. V Praze: Karmelitánské nakladatelství, 2019. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7566-166-1.

TOMÁŠEK, František. *Pedagogika: úvod do pedagogické praxe pro vychovatele a rodiče*. Brno: Nibowaka, 1992. ISBN 80-901294-0-4.

VOJTÍŠEK, Zdeněk, Pavel DUŠEK a Jiří MOTL. *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0088-8.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.

WALTERS, David. *Duchovní život dětí: příručka pro rodiče a učitele*. Praha: Samuel, Biblická práce pro děti, 1997.

ZÄHME, Volker a Felicitas ZIERK. *Co by děti měly znát: odhalování dětských světů, rodičovské omyly, co o svých dětech možná nevíte*. Čestlice: Rebo, 2005. Příručka moderního člověka. ISBN 80-7234-420-x.

Elektronické zdroje

Zpráva o rodině 2020. Věra Kuchařová, Jana Barvíková, Sylva Höhne, Olga Nešporová, Jana Paloncyová, Lucie Vidovičová, VÚPSV, v. v. i. Praha 2020 [online]. [cit. 2022-02-22]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpr%C3%A1va+o+rodin%C4%9B+2020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>

Papežův dokument Amoris Laetitia chce změnit způsob, jakým se o rodině a manželství v církvi mluví. Adam Šindelář [online]. [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: URL <https://temata.rozhlas.cz/papezuv-dokument-amoris-laetitia-chce-zmenit-zpusob-jakym-se-o-rodine-a-7992667>

Amoris Laetitia svatého otce Františka [online]. [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: https://www.socialninauka.cz/files/files/amoris_laetitia.pdf

FAMILIARIS CONSORTIO, Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, spol. s r.o., Praha 1992. ISBN 80-7113-067-2 [online]. [cit. 2022-05-30]. Dostupné z: <http://www.kebrle.cz/katdocs/FamiliarisConsortio.htm>

Výchova ke křesťanským ideálům Model schönstattské pedagogiky P. Josefa Kentenicha [online]. [cit. 2022-05-29]. Dostupné z: <https://www.j-k-i.de/preis-2011-b-narys-schoenstattske-pedagogiky>

Malý kurz pastorace (05): Prostory pastorace. Aleš Opatrný [online]. [cit. 2022-03-05 a 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.pastorace.cz/clanky/maly-kurz-pastorace-05-prostory-pastorace>

Pastorační pracovníci v ČCE [online]. [cit. 2022-05-22]. Dostupné z: https://www.evangelnet.cz/cce/czr/usneseni/u_34_1/Prilohy/TISK_18_07_Pastoracni%20pracovnici_modely%20fungovani.pdf

Úvod do pastorační praxe, ETF / Jabok 2011. Michael Martinek [online]. [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: https://is.jabok.cz/el/JA10/zima2014/S2091/um/Prezentace_pastoracni_praxe_od_Michala.pdf

Pastorační rozhovor jako základní forma pastorační péče [online]. [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: <https://www.pastorace.cz/tematicke-texty/3-pastoracni-rozhovor-jako-zakladni-forma-pastoracni-pece>

Pastorační pracovníci v ČCE [online]. [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: https://www.evangnet.cz/cce/czr/usneseni/u_33_4/Prilohy/TISK_20_Pastoracni_pracovnici.pdf

Kdo jsme. Církev bratrská [online]. [cit. 2022-03-17]. Dostupné z: <https://portal.cb.cz/kdo-jsme>

Praha 2 - Vinohrady. Církev bratrská [online]. [cit. 2022-03-18]. Dostupné z: <https://portal.cb.cz/sbory/praha-2-vinohrady>

Církev bratrská [online]. [cit. 2022-03-18]. Dostupné z: <https://www.cbvinohrady.cz/>

Římskokatolická církev - vznik?. Aleš Opatrný [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: <https://www.vira.cz/texty/otazky-a-odpovedi/rimskokatolicka-cirkev-vznik>

Proč církev. Česká biskupská konference [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/proc-cirkev>

cirkev.cz, Česká biskupská konference [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/>

V co věříme?. Římskokatolická farnost, Děkanství Most [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: <http://www.farnost-most.cz/v-co-verime/>

Bohoslužby během roku. Komunitní centrum Matky Terezy. [online]. [cit. 2022-05-17]. Dostupné z: <https://www.kcmt.cz/clanky-vse/bohosluzby-behem-roku-mimo-velke-svatky-a-prazdniny/>

Společenství – zapojte se. Komunitní centrum Matky Terezy [online]. [cit. 2022-05-17]. Dostupné z: <https://www.kcmt.cz/spolecenstvi-zapojte-se>

Čemu věříme. Českobratrská církev evangelická [online]. [cit. 2022-04-25]. Dostupné z: <https://e-cirkev.cz/kdo-jsme/cemu-verime/>

Kam směřujeme. Českobratrská církev evangelická [online]. [cit. 2022-04-25]. Dostupné z: <https://e-cirkev.cz/kdo-jsme/kam-smerujeme/>

Kdo jsme. Evangelická církev Braník [online]. [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: <https://branik.evangnet.cz/kdo-jsme/>

Život sboru. Evangelická církev Braník [online]. [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: <https://branik.evangnet.cz/zivot-sboru/>

O církvi. Církev československá husitská [online]. [cit. 2022-04-28]. Dostupné z: <https://www.csh.cz/view.php?id=1311>

Církev československá husitská [online]. [cit. 2022-04-28]. Dostupné z: http://www.husuvsbor.cz/?page_id=31

Husův sbor Vršovice [online]. [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: http://www.husuvsbor.cz/?page_id=2

O divadle. Vršovické divadlo MANA [online]. [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.vrsovickedivadlo.cz/o-divadle/historie/>

Aktuality. Komunitní centrum MANA [online]. [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: <https://www.centrummana.cz/>

Pravidelná setkávání. Husův sbor Vršovice [online]. [cit. 2022-05-03]. Dostupné z: http://www.husuvsbor.cz/?page_id=27

Sčítání 2021. Náboženská víra [online]. [cit. 2022-05-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>

Etické otázky výzkumu. Učební materiály IS Masarykovy univerzity [online]. [cit. 2022-05-17]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/ped/podzim2017/SPp100/um/MTO_BP_Eticke_otazky_2016.pdf

Přílohy

Příloha č. 1: Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů

Informace o výzkumu:

Výzkumnice Bc. Karolína Surovcová, studující navazující magisterské studium na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy Praha v oboru Komunitní krizová a pastorační práce – Diakonika, bude provádět kvalitativní výzkum. Výzkumnou technikou bude rozhovor s pastoračním pracovníkem / duchovním/ laikem v církvi XX. Výzkumný projekt bude součástí diplomové práce na téma: *Pastorační péče o rodiče s předškolními dětmi v Praze*. Cílem rozhovoru bude zjistit informace o duchovní, pastorační a další péči o rodiny s předškolními dětmi. Výzkum bude prováděn v předem smluveném termínu jednorázově.

Informace o účastníkovi výzkumu:

jméno a příjmení:

telefon:

e-mail:

Prohlášení

Já níže podepsaný/-á potvrzuji, že

- a) jsem se seznámil/-a s informacemi o cílech a průběhu výše popsaneho výzkumu (dále též jen „výzkum“);
- b) dobrovolně souhlasím s účastí své osoby v tomto výzkumu;
- c) rozumím tomu, že mohu odstoupit z tohoto výzkumného projektu do dvou dnů od poskytnutí rozhovoru;
- d) jsem srozuměn/a s tím, že jakékoliv užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu nezakládá můj nárok na jakoukoliv odměnu či náhradu, tzn. že veškerá oprávnění k užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu poskytují bezúplatně;
- e) souhlasím s nahráváním mého rozhovoru s výzkumníci a s analýzou výsledného zvukového záznamu a jeho přepisu. Dávám souhlas k tomu, že výzkumnice může v odborné publikaci citovat informace, které jí poskytují;
- f) rozumím tomu, že pokud se v průběhu rozhovoru objeví pro mne obtížná témata, mohu odmítnout odpovédět na jakoukoliv otázku nebo kdykoliv ukončit rozhovor.

Zároveň prohlašuji, že

- a) souhlasím se zveřejněním anonymizovaných dat a výstupů vzešlých z výzkumu a s jejich dalším využitím;
- b) souhlasím se zpracováním a uchováním osobních a citlivých údajů v rozsahu v tomto informovaném souhlasu uvedených ze strany Univerzity Karlovy, Evangelické teologické fakulty, IČ: 00023647, se sídlem: Černá 9, 115 55 Praha 1, a to pro účely zpracování dat vzešlých z výzkumu, pro účely případného kontaktování z důvodu zpracování dat vzešlých z výzkumu či z důvodu nabídky účasti na obdobných akcích a pro účely evidence a archivace; a s tím, že tyto osobní údaje mohou být poskytnuty subjektům oprávněným k výkonu kontroly projektu, v jehož rámci výzkum realizován.

Výše uvedená svolení a souhlasy poskytují dobrovolně na dobu neurčitou až do odvolání a zavazují se je neodvolat bez závažného důvodu spočívajícího v podstatné změně okolností. Potvrzuji, že jsem převzal/a podepsaný stejnopis tohoto informovaného souhlasu.

Dne:

Podpis:

Příloha č. 2: Připravené otázky do polostrukturovaného rozhovoru

1. Váš věk, vzdělání a profese
2. Jak dlouho pracujete na tomto místě?
3. Popište mi prosím vaše pracovní kompetence.
4. Jaký osobní přínos má pro vás vaše povolání?
5. Co vás na vaší práci nejvíce těší?
6. Co je pro vás naopak nejtěžším úkolem?
7. Jak by mohla vaše činnost ovlivnit rodiny i v jejich soukromém životě?
8. Máte takovou konkrétní zkušenost? Popište jí.
9. Co nejčastěji probíráte při rozhovorech s rodiči?
10. V čem potřebují rodiny z vaší skupinky aktuálně nejvíce podpořit?
11. Jak často se rodiče s dětmi schází?
12. Popište mi prosím složení skupiny.
13. Jak probíhají jednotlivé aktivity?
14. Připravujete si program sám/a, nebo máte nějaké metodické pokyny?
15. Spolupracujete ekumenicky i s dalšími pastoračními pracovníky?
16. Co by bylo možné ještě dále do budoucna nabídnout?